

ОДБРАНА

Година XI ■ Број 245 ■ 1. децембар 2015. ■ цена 100 динара ■ 1,20 евра

ПРЕТИ ЛИ СРБИЈИ ТЕРОРИЗАМ
**БЕЗБЕДНИЈИ СМО
ОД ЗАПАДА**

АНТИТЕРОРИСТИЧКА ВЕЖБА

ШТИТ 2015

Keš i refinansirajući krediti sa odličnim uslovima

(011) 39-52-263 www.vtbbanka.rs

ПОВОЉНО

Војна установа „Дедиње“, припадницима МО ВС нуди акцијску продају артикала хране на 6 месечних рата, путем административне забране.

Пријављивање се врши у објектима ВУ „Дедиње“ (кантинама). Реномирани добављачи су гаранција врхунског квалитета, што се показало у досадашњем пословању, изузетним задовољством припадника МО ВС, приликом куповине наших артикала. Акција траје до краја године.

Пакет бр.1 - «Фриком»
Смрзнуто тесто, паковано у кутије и то:

- Погачице 2,5 кг - 435,00 дин/пакет
- Жу-жу 2,5 кг - 420,00 дин/пакет
- Паштета са сиром 3 кг - 625,00 дин/пакет
- Кишлице са сиром 3,5 кг - 715,00 дин/пакет

Смрзнуто поврће:

- Грамак специјал 1 кг, паковање 10 кг - 1.635,00
- Боранија жута 1 кг, паковање 10 кг - 1.635,00
- Руска салата специјал 1 кг, пак. 10 кг - 1.405,00

Пакет бр. 2
Конзервисано поврће, туњевина

- Могућност куповине на комад и то:
- Кисели краставац - 720 гр - 100,00 дин.
 - Паприке филе - 720 гр - 120,00 дин.
 - Цвекла - 720 гр - 90,00 дин.
 - Ајвар - 720 гр - 200,00 дин.
 - Туњевина ситна - 170 гр - 73,00 дин.
 - Туњевина крупна - 170 гр - 115,00 дин.

Пакет бр.3 - Сухомеснати производи «Мартекс»

- 1 Пакет: тежина ЦЦА 6,5 кг укупна цена 10.300,00 дин
- Пршута - 1,5кг
 - Печеница - 1,5 кг
 - Суви врат - 2 кг
 - Панчета - 1,5кг

2 Пакет: могућност куповине целе пршуте 6-7 кг
1.310,00 дин /1 кг

Пакет бр.5 - Сухомеснати производи «Рујно»

- 1 Пакет: тежина ЦЦА 10 кг укупна цена 7.580,00 дин
- Димљена свинска печеница-3 кг - 869,00 дин/кг
 - Димљени свински врат - 2,5 кг - 769,00 дин/кг
 - Стишњена шунка - 2 кг - 489,00 дин/кг
 - Сир качкавал - 2 кг - 689,00 дин/кг

- 2 Пакет: тежина ЦЦА 10 кг укупна цена 18.260,00 дин
- Златиборска сува свинска печеница-3 кг - 1.790,00 дин/кг
 - Златиборска говеђа пршута - 2 кг - 2.490,00 дин/кг
 - Домаћа сува кобасица(мешана широка или кулен)
2 кг - 1.390,00 дин/кг
 - Златиборска сува сланина-панчета - 2,5 кг - 1.390,00 дин/кг

Пакет бр.4 - «Котленик»
Сухомеснати производи

1 Пакет: тежина ЦЦА 5,15 кг
укупна цена 6.550,00 дин.

- Сува печеница - 1 кг
- Суви врат - 1 кг
- Чајна кобасица - 1,2 кг
- Будимска кобасица - 0,65 кг
- Кулен - 0,65 кг
- Његушка кобасица - 0,65 кг

2 Пакет: тежина ЦЦА 10,3 кг
укупна цена 13.100,00 дин.

- Сува печеница - 2 кг
- Суви врат - 2 кг
- Чајна кобасица - 2,4 кг
- Будимска кобасица - 1,3 кг
- Кулен - 1,3 кг
- Његушка кобасица - 1,3 кг

Телефони 011/36-19-473 и 066/82-83-833

ВАША ВУ „ДЕДИЊЕ“

Свечани Дочек Нове 2016.

ВОЈНА УСТАНОВА „ДЕДИЊЕ“
органује

Централни Дом Војске Србије,
Београд, Француска 2
Ресторан сала- 4.000,00 дин.

Снежана Бабић и октетстар Синеше Вићентијевића

Клуб Војске Србије Земун
Штросмајерова 3
Ресторан сала - 3.400,00 дин.
Зимска башта - 2.900,00 дин.

Часлав Љубеновић и специјални гост Снежана Бабић

Могућност плаћања на три рате

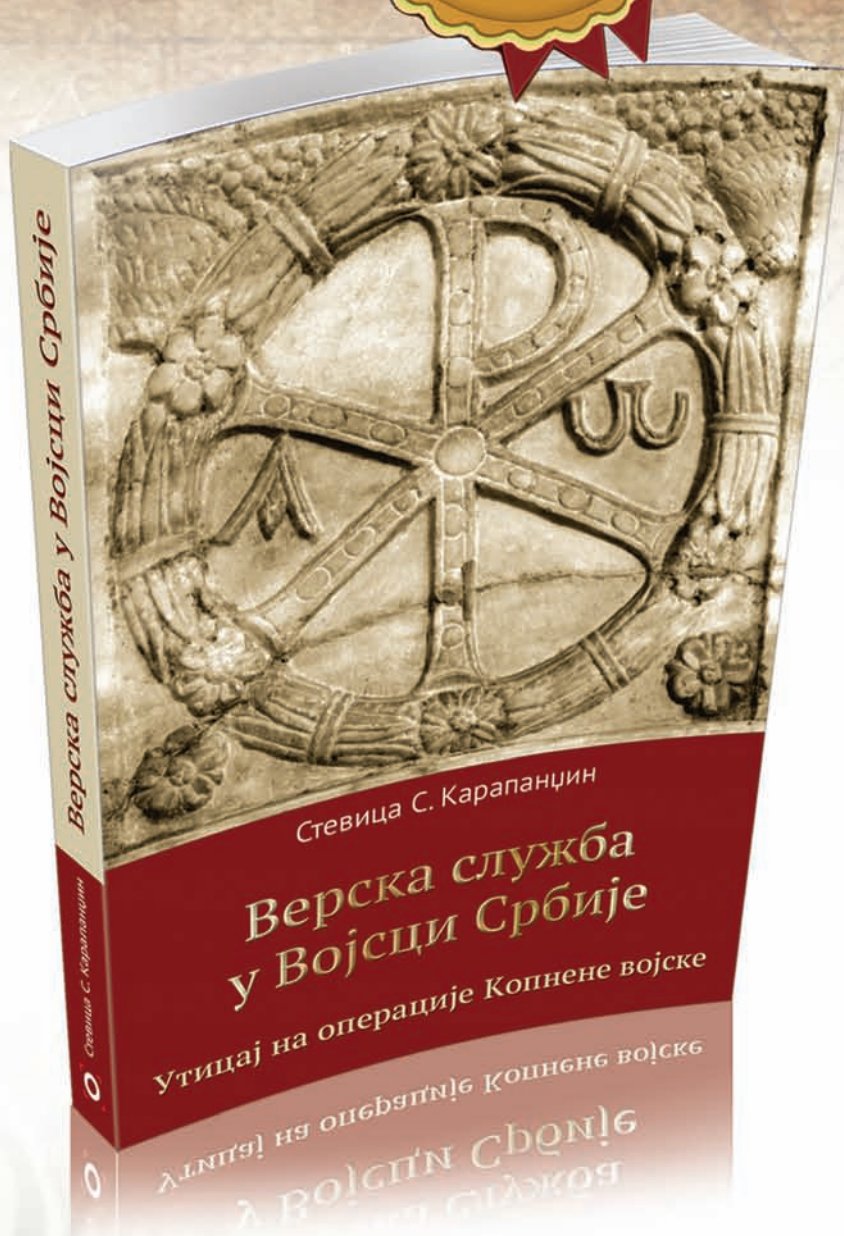
Централни Дом Војске Србије Тел.: 011 32 39 963;
Клуб Војске Србије, Земун Тел.:011 21 93 532

ВЕРСКА СЛУЖБА У ВОЈСЦИ СРБИЈЕ

Утицај на операције
копнене војске
Стевица С. Карапанџин
Броширано, 14x21, 284 стр.
шифра: 111334; цена: 704,00;
са попустом: 492,80

Књига представља изворну и оригиналну анализу новоуспостављене верске службе у Војсци Србије и њен утицај на припреме и извођење операција Копнене војске. Утемељена на изворним истраживањима односа верског и секуларног и њиховог утицаја на историјски развој верске службе у војсци (српској и војскама које су биле на простору бивше СФРЈ), ова књига у друштвено-хуманистичким наукама и у области теорије науке одбране има изузетно велики значај, јер доноси нове погледе на верску службу за прошлост, садашњост и будућност у Војсци Србије.

ОДБРАНА

НАРУЦБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд,
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-258
Жиро-рачун: 840-312849-56

Наручујем књигу:

1. Шифра 111314 „МЕМОАРИ ГЕНЕРАЛА СВЕТОМИРА СВЕТЕ ЂУКИЋА – БАЛКАНСКИ РАТОВИ“, по цени од 308,00 динара
2. Шифра 111315 „МЕМОАРИ ГЕНЕРАЛА СВЕТОМИРА СВЕТЕ ЂУКИЋА – ПРВИ СВЕТСКИ РАТ“, по цени од 572,00 динара

Купац

ЈМБГ

Адреса становања, улица и број

Место

Телефон

Потпис наручиоца

Плаћање наручених издања врши се унапред. Доказ о ујлаши целокупној износа доставиши МЦ „Одбрана“, након чега испоручујемо књиге. Купљена издања биће достављена поштом/експресом на њереш купца.

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране и Војске Србије

„Одбрана“ наслеђује традицију „Рајника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Стевица С. Карапанџин, пуковник

Главни и одговорни уредник

Владимир Почуч, потпуковник

Заменик главног уредника

Александар Петровић, капетан

Уредници

Мира Шведић, Душан Глишић

Новинари

Сања Анђелковић

Владимир Вјештић

Мирјана Крстовић, поручник

Биљана Миљић

Стални сарадници

др Себастијан Балаш, др Славиша Влацић,

Милосав Ц. Ђорђевић, др Милан Мијалковски,

др Зоран Миладиновић, др Миљан Миликић,

Будимир М. Попадић, Никола Остојић,

Александар Радић, Влада Ристић,

Драгана Барјактаревић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),

Станислава Струњаш (техничка уредница)

Фотографија

Стефана Савић (уредница),

Даримир Банда, Душка Стефановић,

Јово Мамула (фото-репортери)

Језички редактор

мр Наташа Николић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Татјана Шућин

Документација

Горан Станковић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809

Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808

Секретар редакције 3201-809; 23-079

Прелом 3240-019; 23-583

Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

Продаја: 3201-810; 23-810; 3241-254

ТЕЛЕФАКС 3241-258

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

odbrana@mod.gov.rs

redakcija@odbrana.mod.gov.rs

www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РС

месечно 160 динара. За претплатнике преко

Поштанске штедионице месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења
војних новинара

БРОЈ 245

Припреме
за вежбу
„ШТИТ 2015“

Снимио

Горан СТАНКОВИЋ

12

Антитерористичка вежба
„ШТИТ 2015“

ЈЕДИНСТВО И
САДЕЈСТВО

20

41. пешадијски батаљон
ЉУДИ ПОСЕБНОГ
КОВА

38

Резиденцијални објект
СПОЈ ЛЕПОГ
И КОРИСНОГ

54

Познати и скривени циљеви
терориста

ЗАШТО ОПЕТ
ФРАНЦУСКА

- 8 Прети ли Србији тероризам
БЕЗБЕДНИЈИ СМО
ОД ЗАПАДА
- 16 Ненад Милорадовић, ВД помоћника
министра одбране за материјале ресурсе
СКОКОВИ СУ НЕМИНОВНОСТ
- 24 Санитетска показна вежба „Јесен 2015“
СТАЛОЖЕНО, МИРНО
И РЕАЛНО
- 34 Дан војних ветерана
ДУХОВНА ОБНОВА НАРОДА
- 40 Хумани гест професора Саше Вајића
СКРОМНИ ЈУНАК
- 42 Израелски вишенаменски борбени авион
KFIR BLOCK 60
МНОГО ЗА МАЛО ПАРА
- 50 Мождани удар
ДАНАК СТРЕСНОМ ПОСЛУ
- 61 Позадина обарања руског авиона
ЗАШТО ЈЕ ПАО СУХОЈ
- 64 Љубав у доба Великог рата
РАДОСТ И ПУСТОШ У ДУШИ
- 70 Одбрана Београда 1915.(4)
ПАДАЈУ ОДБРАМБЕНИ
ПОЛОЖАЈИ
- 74 Утврђења у Србији – Маглич
ЗАБОРАВЉЕНИ ГРАД

Историја људске цивилизације потврђује да су одувек велики и моћни, јаки и богати, било да је реч о појединцима или државама света, усмеравали и одређивали скоро све историјске, друштвене токове. Природно. Не би се томе, можда, могло ни замерити, да је такво деловање увек на корист човеку. Нажалост, често није. У сукобу између моћи силе и моћи разума обично је колатерална штета – добра намера. Парадоксално, човек је тако с временом, данас понајвише, постао скоро невидљив, мањи него што заправо јесте. И без обзира на величанствене технолошке и духовне узлете, његова историја постала је историја неразумевања, сукоба, рата... Орвеловски речено, владавина мањине над већином која страда.

Ако се као (не)позната променљива у том промишљању стварности одреди – интерес, опет различитих група, некада заснован искључиво на емоцијама, покатак на политичким, економским или религијским уверењима, резултат је још поражавајући. А како пристojност захтева да људи, махом, не говоре болну истину, односно лажу, оправдање или сагласност за своје поступке олако подводе под заштиту владавине права и људских слобода, виших вредности, интегритета, демократије, природних ресурса или цивилизацијских достигнућа. Тек малобројни схвате Фромове речи да огољена жудња за моћи нема истински корен у човековој снази већ у његовој слабости. Узалуд. Већина пуко преживљава, изгубљена у времену.

Како онда другачије разумети и вредносно одредити све што нам се догађа у свакодневици. Да ли су и недавни терористички напади на руски путнички авион или невине у Граду светлости, све већа избегличка криза која потреса Стари континент, жртве насиља у сукобима на Блиском истоку, жељени домети 21. века? Колико предвиђања о још једном сукобу светских размера због турског обарања руског „Су-24“, све израженија несагласја међу државама Европске уније, те Алијансе у односу на деловање против такозване „Исламске државе“, потресају становнике широм планете? Чини се да више ни борбе моћника за превласт, ни нескривена нетрпељивост актера у међународним односима, не изазивају потребну реакцију јавности. Или су страх и равнодушност обичног човека, заинтересованог тек за пуку егзистенцију, последице немоћи да нешто учини и промени, да бар наслути тешко докучиву истину.

Као небројено пута до сада, искусили су и становници земље сељака с брдовитог Балкана оно што се у ери глобализације, у савременим геополитичким оквирима, на размеђи два века, искристалисало и наметнуло као заједнички именован важећег светског поретка – двоструки стандарди. Постали су константа међународних односа, редовно право моћних, било да је реч о примени универзалног законодавства, заштити националних интереса, чак и тумачења прошлости. Једном отворена таква Пандорина кутија управо демонстрира човечанству сву своју погубност. Накнадна „тапкања по рамену“, извињења, жаљења, „штап и шаргарепа“ тешко да образ оних који дуплим аршинима прибегну могу учинити чистијим. И свет и човек тако су се нашли у својеврсном Ћорсокаку, збуњени и немоћни, ишчекујући некога или нешто што ће свима показати ваљан пут. Можда нам нада у неке нове добре намере, ипак, покрене кораке. Упркос свему... ■

Владимир ПОЧУЧ

ПОСЕТА ГЕНЕРАЛНОГ СЕКРЕТАРА НАТО-А СРБИЈИ

Председник Владе Србије Александар Вучић састао се 20. новембра у Палати „Србија“ са генералним секретаром НАТО-а Јенсом Столтенбергом. Генерални секретар потврдио је да је КФОР укинуо ограничења која су важила за делове ваздушног простора Србије уведена 1999. године, чиме је у потпуности релаксирана Ваздушна зона безбедности.

– То је конкретан израз унапређења односа НАТО-а и Србије – оценио је Столтенберг, додајући да је та одлука донета на основу посвећености Србије нормализацији односа у ваздушном простору Балкана. – Србија има важну улогу

у изградњи мира и стабилности на Западном Балкану, у Европи и широм света, што потврђују и напори на збрињавању хиљада избеглица, председавање Србије ОЕБС-ом, као и допринос међународној безбедности учешћем у мировним операцијама УН и ЕУ – истакао је генерални секретар.

Према речима премијера Вучића, посета генералног секретара Алијансе, иако изазива различите ставове код грађана Србије, веома је важна за нашу земљу. – После 16 година више немамо рестрикција у зони од 25 километара у централној Србији, ни у горњем ни у доњем слоју – истакао је премијер, додајући да то значи да ћемо коначно под нашом контролом имати целокупан ваздушни простор Србије.

Са генералним секретаром НАТО-а Јенсом Столтенбергом разговарали су и први потпредседник Владе и министар спољних послова Ивица Дачић и министар одбране Братислав Гашић. Сагласили су се да је посета генералног секретара Алијансе велики искорак у односима Србије и НАТО-а. Министри су изразили задовољство због одлуке НАТО-а о пуној релаксацији Ваздушне зоне безбедности, што представља доказ партнерског односа Србије и НАТО-а и потврду одличне сарадње Војске Србије и КФОР-а. ■

МИНИСТАР ОДБРАНЕ
У ЈЕРМЕНИЈИ

Током тродневне посете Републици Јеменији, од 24. до 26. новембра, на позив јерменског министра одбране генерал-пуковника Оганјана Сејрана Мушеговича, министар одбране Братислав Гашић састао се са председником Владе те земље Овиком Абрамјаном, са којим је разговарао о актуелној ситуацији у свету и председавању Србије ОЕБС-ом.

Званичници две земље сагласили су се да у њиховим односима нема отворених питања и да постоје добри услови за успостављање и унапређење сарадње у области одбране, нарочито у размени искустава из учешћа у мировним операцијама, војнообразовној и војно-медицинској сарадњи.

Гашић и Мушегович потписали су Заједничку изјаву о намерама за што скорије потписивање Споразума о сарадњи у области одбране. Министар одбране састао се и са председником Јерменије Сержом Саргсјаном, министром иностраних послова Едвардом Налбандјаном и потпредседницом Народне скупштине те земље Хермином Нахдалјан. ■

ОБИЛАЗАК
„ПРВОГ ПАРТИЗАНА”

Министар одбране Братислав Гашић обишао је Привредно друштво „Први партизан” а.д. Ужице 23. новембра, и том приликом пустио у рад две нове линије за аутоматску производњу чаура. Присуствовао је и потписивању четири уговора за потребе Војске Србије. Фабрика наменске у Ужицу договорила је производњу и испоруку Министарству одбране 1.693.800 комада метака калибра 5,56 mm, који су скоро уведени у наоружање и војну опрему наше војске.

С „Миланом Благојевићем” потписана су два уговора за набавку барутних пуњења и погонског горива за ремонт артиљеријских и ракетних система у ТРЗ „Крагујевац”, чија је вредност 485 милиона динара, а уговор о набавци муницијских елемената у вредности од 18 милиона динара потписан је с компанијом „Слобода” а.д. из Чачка. Према речима министра, у наредних неколико недеља биће потписани и уговори с осталим фабрикама наменске индустрије за додатних 600 милиона динара. ■

ЗАЈЕДНИЧКИ КОЛЕГИЈУМ МИНИСТРА ОДБРАНЕ И НАЧЕЛНИКА ГЕНЕРАЛШТАБА

7

У гарнизону Бачка Топола, у касарни „Бачка“, 18. новембра одржана је заједничка седница Колегијума министра одбране и проширеног Колегијума начелника Генералштаба Војске Србије, на којој су челни људи система одбране размотрили реализоване задатке и сагледали актуелно стање у систему.

На седници је усвојено Министарско упутство за 2016. годину, а размотрени су и реализовани задаци у 2015. години од посебног значаја за унапређење оперативних и функционалних способности Војске и побољшање услова живота и рада у њој. Представници највишег војног врха разговарали су и о развоју и опремању, као и о пројектованом буџету за наредну годину. ■

САРАДЊА СА БЕЛОРУСИЈОМ

Пријатељство које повезује Србију и Белорусију је снажно, а сада је на нама да исто тако снажном учинимо и нашу економску сарадњу – изјавио је председник Републике Србије Томислав Николић 17. новембра, у Београду, током разговора са министром одбране Републике Белорусије Андрејем Алексејевичем Равковом. Министар Равков истакао је посебну заинтересованост за сарадњу Србије и Белорусије у војнонаучној и војнообразовној области, као и у области медицине.

С делегацијом Министарства одбране Белорусије састао се и министар одбране Братислав Гашић. Двојица министара потписала су Меморандум о разумевању у војнонаучној и војнообразовној области, који ће омогућити размену лица на школовањима и усавршавањима на свим нивоима у Србији и Белорусији. ■

ГЕНЕРАЛ ДИКОВИЋ У РУМУНИЈИ

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић разговарао је 26. новембра, у Букурешту, са начелником Генералштаба Оружаних снага Румуније генерал-потпуковником Николајем Јонелом Чуком о актуелној политичко-безбедносној ситуацији у Црноморском региону и на Западном Балкану, о мултинационалним операцијама, досадашњој и предстојећој билатералној, као и о регионалној војној сарадњи.

Генерал Диковић истакао је да Војска Србије даље унапређење сарадње са Оружаним снагама Румуније види у заједничкој обуци и вежбама, размени капацитета за обуку, у области обавештајно-извиђачке делатности и размени искустава из припрема за учешће и учешћа у мултинационалним операцијама. ■

ПРЕТИ ЛИ СРБИЈИ ТЕРОРИЗАМ

БЕЗБЕДНИЈИ СМО ОД

Када је почетком 2015. године, након терористичког напада на редакцију париског листа „Шарли Ебдо“ Француска била завијена у црно, дубока рана која је тим чином нанета Граду светлости код многих је измамила мисао да после тог „свет више никада неће бити исти“. Случајно или не, на дан трагичног напада објављен је роман Мишела Велбека „Покоравање“, који осликава блиску будућност у којој Француском влада муслимански председник, а ислам постаје доминантна религија. Карикатура Велбека, који је често критички говорио о исламу, управо је била и на насловници тог окрвављеног броја „Шарлија“.

Међутим, у години на измаку, француска престоница још једном је постала мета терористичког напада, најбруталнијег до тада и са највећим бројем жртава. Нажалост, реч је о само једном у трагичном низу терористичких напада који су се у размаку од само 13 дана одиграли на различитим странама света, а током сваког од њих страдало је на десетине недужних. Иако су са свих меридијана стизале оштре осуде када је оборен руски авион изнад Египта, као и након терористичког напада бомбаша-самоубица у Бејруту, тек је терор на париским улицама тргнуо светску јавност која је, овог пута, потпуно занемела пред бауком тероризма.

После низа напада следбеника тзв. „Исламске државе“ последњих недеља, од којих је у медијима најснажније одјекнуо онај у Паризу, поставља се питање да ли је наша земља потенцијална мета и може ли се такав сценарио избећи. Не постоји могућност потпуне заштите, сматрају експерти, али такође закључују да је Србија мање угрожена него земље Европске уније.

светске јавности која се огледа у питању која земља може да постане нека од будућих мета терориста.

Говорећи о недавним терористичким нападима широм света, али и о различитим начинима на који су они изведени, професор на Факултету политичких наука др Драган Симеуновић истиче да је реч о акцијама различитих терористичких групација са различитим могућностима за извођење таквих напада.

– Тероризам нимало није једнозначан феномен. Реч је о једном врло сложеном феномену који има низ појавних димензија који укључује и велику разноврсност метода. Све у свему, тероризам је појава која је много присутнија иначе, али када се догоди нешто спектакуларно, као напад у Паризу, онда неко време имамо повећано обраћање пажње – наглашава професор Симеуновић.

Према његовим речима, терористички напади догађали су се и раније, али велики део јавности то није дотицало, јер су се одигравали у Пакистану, Авганистану и Сирији, па то многим није изгледало врло битно.

– Сада кад је додирнуто нешто што се зове наш терен, то ствара субјективни осећај увећања тероризма у мери која је већа од реалне – оцењује професор Симеуновић.

Ефекат изненађења

Као реакцију на недавне терористичке нападе, након заседања Бироа за координацију рада служби безбедности, Република Србија подигла је приправност на највиши ниво. Такође, како је наведено, детаљно се прати ситуација у окружењу и у Европи, па су сходно томе предузете одређене

Имајући у виду да су нас последње деценије увериле да је савремени тероризам сложена и вишедимензионална политичка појава, не треба занемарити бојазан већег дела

ЗАПАДА

мере ради спречавања било каквих безбедносних ризика који могу да се прелију на територију Републике Србије. Званичници, скоро свакодневно, уверавају да нема никаквих индиција да је степен угрожености грађана наше земље након терористичких напада повишен.

На питање да ли Србија може да се нађе на мети терориста, професор Симеуновић одговара да свака земља треба да страхује и да буде опрезна, јер је тероризам нешто што се у највећој могућој мери ослања на изненађење.

– То значи и да Србија не може да пружа апсолутну сигурност својим грађанима, јер таква сигурност не постоји и то ниједна земља на свету не може да пружи. А како апсолутна сигурност није могућа, онда је неопходно спровести мере какве се предузимају ради превенције у борби против тероризма – наглашава професор Симеуновић.

Говорећи о начинима борбе против тог савременог феномена, професор истиче да Република Србија има све оно што јој је неопходно за борбу против тероризма.

– Осим тога, она има оно што многе земље у региону немају, а то је искуство наших снага у борби против тероризма. Јер, многе суседне земље у окружењу, попут Мађарске, Румуније и Бугарске, немају, такорећи, никаква искуства у том пољу, тако да личе на мајсторе који уче своје поправке само на теоријском плану. Како ми, на несрећу, имамо богато искуство у тој борби већ дуже време, то је оно што треба додатно да нам донесе успех – закључује професор Драган Симеуновић.

Двоструки стандарди осуде

Осврћући се на терористичке нападе и недавна збивања која су потресла светску јавност у претходним месецима, Милош Стругар, амбасадор и донедавни високи службеник Уједињених нација, слаже се у оцени да је иницијално била уочљива разлика у реакцијама појединих државника и јавности, посебно на Западу.

– Без оправдавања тих дуплих стандарда, треба ипак имати у виду да је руска влада потврдила да је пад цивилног авиона над Синајем била последица терористичког напада тек након догађаја у Паризу, као и жалосну чињеницу да је свет навикао на вести о бомбашким нападима у Бејруту. Међутим, оно што ми је највише сметало јесте да су западни коментатори истицали да су напади на Синају и у Бејруту реакција на војно ангажовање Русије и либанске шиитске партије „Хизбалах“ у Сирији, док су нападе у Паризу карактерисали као нападе на цело човечанство, на све нас, на нашу културу и цивилизацију – наглашава Стругар.

Он напомиње да не смеју да се праве такве разлике, јер су терористички напади и цивилне жртве подједнако важне, без обзира на то где се догоде, а овде је реч о планираној терористичкој убилачкој кампањи тзв. „Исламске државе“, или Даеш, како је називају у арапском свету.

– Мене је највише забринуо напад у Бејруту који се десио у упоришту Хизбалаха. До недавно сам живео у Бејруту и знам какве су безбедносне мере у том делу града. Чињеница да су терористи и поред таквих мера успели да изведу терористичке нападе потврђује моје мишљење да је немогуће направити потпуну безбедносну заштиту у великим градовима и зауставити сваки покушај терориста да нападну цивилне циљеве, жртвујући и свој живот при томе – објашњава Стругар.

Оправданост војне интервенције

Једна од првих одлука француских власти након терористичких напада у Паризу, праћена оштром реториком председника Франсоа Оланда, била је да Француска, уз Русију и коалицију западних земаља, појача војне акције у Сирији. Оружане снаге Француске убрзо затим извеле су и прве нападе на „Исламску државу“ авионима с носача „Шарл де Гол“, а са 26 ваздухоплова на том носачу утростручен је капацитет француске војске у нападима на ИСИЛ.

Говорећи о оправдано-сти поменуте војне акције, Стругар истиче да је ово први пут да једна међународна терористичка организација контролише велики део територије и да на њој настоји да успостави своју власт. Такође, он подсећа – када је лидер Даеш („Исламске државе“) Ал Багдади из једне џамије у Мосулу, јуна 2014, прогласио оснивање исламског калифата, то је имало огроман одјек међу идеолошким истомишљеницима широм света, додајући да су многи похрлили, неки и са породицама, да се настане у тзв. калифату.

– Да би Даеш могао да контролише ову територију, на којој по проценама сада живи скоро осам милиона становника, потребно је да има сталан прилив новца, оружја и да тргује са другим земљама. Због тога мислим да је међународна војна акција која је усмерена против оружаних група, али и економских интереса Даеш, односно калифата, неопходна, и да већ даје значајне конкретне резултате. Све је више информација како многи борци и следбеници „Исламске државе“ беже из калифата, скоро да је заустављен прилив нових бораца, а погођени су економски и финансијски интереси, посебно бомбардовањем танкера са нафтом, рафинерија и извора нафте које Даеш контролише – истиче Стругар.

Према његовом мишљењу, питање које се сада намеће јесте због чега таква акција није спроведена раније, јер се на тај начин могло спречити јачање Даеш и умањити њена способност да планира и организује терористичке нападе широм света.

– Војна акција, међутим, не може да реши тако комплексан проблем. Најважније и најтеже је супротставити се овом феномену на идеолошкој основи. Мислим да је настанак и експанзија „Исламске државе“ директна последица дубоке кризе која прожима сунитски свет. Ту се мора тражити трајно решење. Према мом мишљењу, једино сунитска заједница, њене уважене верске и јавне личности, као и широка јавност могу и морају одлучно да се супротставе тој екстремистичкој и злочиначкој идеологији, и то на основама традиционалних вредности ислама, свете књиге, суна и хадита, узимајући при том у обзир савремени друштвени, научни и технолошки развој – оцењује Стругар изражавајући уверење да је за сада Даеш боље схватила и искористила тековине глобализације за промоцију и реализацију својих накарадних циљева.

Стати на пут екстремистичким идејама

Анализирајући актуелну безбедносну ситуацију, Стругар, такође, наглашава да догађаји на Блиском истоку и у арапском свету могу имати велике последице за Балкан и посебно за Србију, њену безбедност, економске интересе и политичку стабилност.

– Та питања од значаја су за Србију првенствено због наше муслиманске заједнице, која броји око 250.000 становника, изузимајући Косово и Метохију. Са безбедносне тачке гледишта, главна претња долази од ширења екстремистичких идеја у тим срединама, што може негативно утицати на безбедносну ситуацију у земљи и повећати опасност од терористичких напада. Поједини грађани Србије и других земаља из окружења тренирају се и стичу ратно искуство у кризним жариштима на Блиском истоку, укључујући и под заставом Даеш. Они касније могу бити употребљени против Србије и других земаља региона – наглашава Стругар.

Дужност оних који су отишли на ратиште, објашњава он, између осталог, јесте и да шире идеологију и утицај екстремних организација на нашој територији, а то практично значи да у нашој земљи већ постоји мрежа следбеника ових екстремних веровања.

– Даеш и друге екстремистичке организације у више наврата истицале су да сматрају да територија Србије треба да буде део тзв. калифата. Због тога је од изузетног значаја да се предузму одлучне безбедносне мере да се прекину међународне терористичке везе и финансирање кроз нашу земљу и да се терористима спречи улазак и излазак из земље. Потребно је, такође, контролисати и њихово кретање у самој земљи – наглашава Стругар додајући да су појачане безбедносне мере неопходне да се спрече могући терористички напади и дестабилизација земље, али то није довољно да се реши овај проблем.

Тероризам не настаје у вакууму, закључује Стругар, него у ширем контексту културе екстремизма. Због тога држава, у сарадњи са верским и утицајним јавним личностима, треба да усвоји и спроведе опсежан план акције на сузбијању и превенцији не само тероризма, већ и радикализма и екстремизма међу младима и члановима одређених угрожених заједница. Он, такође, упозорава да се никако не сме дозволити да се на појаве исламског екстремизма одговори неким другим екстремизмом, па је стога важно дати што више подршке и простора у медијима и институцијама уваженим верским лидерима наше исламске заједнице у Србији, који треба да буду главна брана ширењу екстремистичких идеја и радикализацији младих људи.

Боља размена оперативних података

Различите реакције јавности на терористичке нападе који су се десили у месецу за нама, како истиче извршни директор Београдског центра за безбедносну политику Предраг Петровић, најбољи су показатељ размимоилажења великих светских сила по питању разумевања тероризма.

– Да ли ће неки акт бити окарактерисан као терористички или, пак, као инцидент, зависи од тога чији су интереси погођени. Па чак и кад постоји слагање великих сила да је неки оружани напад терористички, степен осуде и реакције разликују се у зависности од интереса. Зато су напади у Паризу више одјекнули у јавности јер су вредности западних држава биле погођене, па су и медији из тих држава знатно интензивније извештавали о томе – оцењује Петровић додајући да би и други терористички напади имали сличан одјек у јавности западних држава да су медији подједнако интензивно о њима извештавали.

Говорећи о важности мера заштите од потенцијалних терористичких напада које свака земља треба да предузме, Петровић истиче да само подизање мера на виши ниво није довољно.

– И Француска је радила на јачању безбедносног апарата након напада терориста на „Шарли Ебдо“ па то није спречило последње терористичке акте у Паризу. Потребно је јачати размену оперативних информација са службама безбедности ЕУ држава, али и службама балканских и блискоисточних држава. У оквиру ЕУ већ постоји „Бернски клуб“ који окупља све службе безбедности држава Уније као и службе из Норвешке и Швајцарске – објашњава Петровић износећи став да би било веома корисно успоставити контакт са тим телом, посебно што је у оквиру њега могуће успоставити дубљу сарадњу са појединим службама безбедности формирањем посебних подгрупа.

Локални одједи напада у свету

Када је реч о срединама у којима је већ забележено присуство екстремистичких покрета, Петровић посебно указује на важност јачања локалних савета за безбедност. С обзиром на то да се у њима окупљају различити актери из локалне средине, објашњава он, значајан су превентивни механизам

и то не само у смислу раног учачања појединаца и покрета који шире екстремистичке идеје, већ пре свега отклањањем услова који погодују настанку и ширењу таквих идеја.

Коментаришући недавни напад и убиство два припадника оружаних снага БиХ у Рајловцу, за који је оцењено да има елементе терористичког акта, Петровић истиче да је реч о појединачном, локалном одјеку терористичких напада у Паризу.

– Не постоје показатељи да је тај терористички чин организовала тзв „Исламска држава“, без обзира на писања портала „Вијести умета“ који шири идеје ИСИС-а. Наравно, и такви „мали“, појединачни терористички напади могу дестабилизovati ситуацију у економски slabим и политичко-социјално сложеним друштвима као што је босанско. Зато је јако важно да БиХ више ради на интеграцији заједница чији поједини припадници одлазе у „Исламску државу“, а не на њиховој изолацији, што је чини се био случај до сада – наглашава Петровић посебно указујући да локални званичници морају да играју важнију улогу у спречавању тероризма, тако што ће одговарати појединце од насилних метода борбе.

Говорећи о регрутовању терориста са наших простора, Петровић наводи да тачних података о томе нема, јер је тешко прецизно утврдити да ли је неки грађанин отишао да се прикључи ИСИС-у, имајући у виду да неки од њих то чине из иностранства где бораве, а не из матичне државе.

– Постоје процене које указују да су Косово, Босна и Херцеговина и Албанија у самом врху по броју људи, у односу на своје становништво, који су се придружили ИСИС-у. Из Србије је отишло између 30 и 40 људи, међу којима има и малолетника. Процена је да у Србији има неколико стотина припадника салафијског покрета, од који њих око 70 представљају милитантно крило, тзв. такфири. Управо су такфири, а не сви салафисти регрутациона база терориста и бораца који су се придружили ИСИС-у. Дакле, ризик од тероризма у Србији и региону постоји, али је он много мањи него у државама ЕУ – истиче Петровић.

Међутим, како напомиње, треба бити на опрезу, јер су у друштвима на Балкану људи суочени са лошом економском ситуацијом, неделотворним институцијама и системском корупцијом, као и одсуством животне перспективе, те зато постају релативно лак плен радикалних идеологија и покрета. Петровић закључује да управо због тога треба интензивно радити на отклањању ових услова и јачању комуникације и поверења међу различитим етничким и религијским групама.

Уелбеково „Покоравање“ постало је најпродаванија књига у Француској ове године, али и интернационални бестселер, а многи су том контроверзном писцу приписали етикету модерног пророка. Међутим, оно што Уелбек у свом делу наглашава јесте изузетно велики значај образовања с циљем успостављања поредака будућности.

Након таласа туге, неверице и оштре осуде трористичких напада, многи стручњаци са свих страна света сложни су у оцени да на дуге стазе решење тако комплексног проблема као што је тероризам није војна акција или неки нови облик насиља, већ пре свега образовање и просвећивање младих генерација од предграђа Париза и Бејрута, до најзабаченијих кутака Сирије о важности мира, суживота и социјалне инклузије на глобалном нивоу. ■

Биљана МИЉИЋ

АНТИТЕРОРИСТИЧКА ВЕЖБА „ШТИТ 2015”

ЈЕДИНСТВО И

САДЕЈСТВО

Припадници безбедносних снага Србије показали су на вежби „Штит 2015” одлучност, обученост и спремност да заштите земљу од евентуалних терористичких напада, успешним решавањем четири талачке кризе

Тог кишовитог новембарског дана, 21. у месецу, на платоу испред Палате „Србија” окупљени грађани могли су да посматрају вежбу „Штит 2015”. Тема је била актуелна – борба против тероризма, а учесници многобројни – припадници Жандармерије, Управе полиције, Батаљона за противтерористичка дејства „Соколови”, Батаљона војне полиције специјалне намене „Кобре”, 204. Ваздухопловне бригаде,

Гарде, Речне флотиле, БИА, ВОА и ВБА.

Више од 700 припадника безбедносних снага Србије приказало је у 80 минута програма какав је њихов одговор на евентуалне терористичке нападе. Као на филму низале су се сцене захтевних и сложених тактичких вежби у решавању талачких криза у возу на Главној железничкој станици, у авиону на аеродрому „Никола Тесла”, у Палати „Србија”, а и на

запоседнутом објекту на реци. Било је ангажовано више десетина борбених и неборбених возила, хеликоптера Војске Србије и МУП-а, те речних пловила Речне флотиле.

На успешно изведеној вежби честитао им је премијер Србије Александар Вучић, који је вежбу „Штит” пратио са министром одбране Братиславом Гашићем, министром унутрашњих послова Небојшом Стефановићем, члановима Владе, пред-

седником Републике Српске Милорадом Додиком, начелником Генералштаба ВС генералом Љубишом Диковићем и представницима дипломатског кора.

На крају вежбе, у обраћању медијима, премијер је рекао да је све урађено изванредно и да су припадници снага безбедности Србије показали храброст, одлучност, обученост и спремност да заштите земљу од евентуалних терористичких напада.

– Грађани Србије могли су да виде како ћемо брзо да реагујемо. Наравно, много важније је да земљу покушамо да сачувамо од било каквих напада, али пошто то никада не можете да гарантујете, никада не можете да знате, овакав ће да буде наш одговор. А то значи да ћемо да реагујемо брзо, једноставно и ефикасно – истакао је премијер Александар Вучић.

Позитивне оцене вежби дали су и пуковник Горан Драговић, командант Жандармерије, уједно командант вежбе, и командант Специјалне бригаде Војске Србије, бригадни генерал Зоран Величковић. Они су као најважније истакли да јединице које су учествовале свакодневно изводе овакве активности, а вежба „Штит“ показала је да могу веома успешно да то ураде и заједно.

Осим тачака на којима се вежба одвијала, што уживо што путем видео-бима, гости и грађани могли су да виде и изложено наоружање и опрему домаће производње, коју користе специјалне јединице војске и полиције. ■

Мира ШВЕДИЋ

Снимили:

Даримир БАНДА, Жарко СКОКО,
Марко РУПЕНА

**НЕНАД МИЛОРАДОВИЋ,
ВРШИЛАЦ ДУЖНОСТИ ПОМОЋНИКА
МИНИСТРА ОДБРАНЕ ЗА
МАТЕРИЈАЛНЕ РЕСУРСЕ**

СКОКОВИ СУ НЕМИНОВНОСТ

Вршилац дужности помоћника министра одбране за материјалне ресурсе је инжењер, доктор техничких наука Ненад Милорадовић. До краја септембра радио је на одговорним дужностима у „Југоимпорт – СДГР“-у, као помоћник генералног директора и директор Профитног центра, а затим и као специјални саветник генералног директора. Целог живота се, како каже, школовао, а потом се бавио истраживањем, развојем и организацијом производње наоружања и војне опреме (НВО) и њиховом продајом на светском тржишту. Садашња функција је свеобухватнија, одговорност већа, ресурси су ограничени, а задаци мање-више слични – да организује развој и производњу НВО, а нарочито сложених борбених система.

□ *Које су вам задатке представили себи, а које ћете представити устваривама којима је Сектор за материјалне ресурсе надређен?*

– С министром одбране договорено је да се реализује читав сет од 15 задатака. Много их је и тешко је овом приликом да их све набројимо, зато ћу говорити о групама задатака. Доста је широк њихов спектар и реч је, пре свега, о развоју НВО, подизању технолошких способности одбрамбене индустрије Србије, како оне у државном власништву, тако и оне новонастајуће, сачињене од предузећа која

имају амбицију да се баве производњом НВО и да се доопреме одговарајућим технологијама. То се односи и на бројне развојне институције при факултетима, универзитетима, које су окосница нашег будућег високотехнолошког, развијеног дела индустрије.

Задатак је и да контролишемо и унапредимо пословање, а нарочито извоз државно контролисаног дела одбрамбене индустрије.

С обзиром на то да постоји велики несклад између финансијских средстава која Србија може да издвоји за опремање новим средствима НВО и реалних потреба за модернизацијом Војске, природно се намеће нужност међународне кооперације. Радимо на томе да са већ идентификованим партнерима склопимо уговоре који ће омогућити поделу развојних задатака и трошкова освајања производње. У том смислу нам је, такође, драгоцен

сарадња са Европском одбрамбеном агенцијом.

Такође, како Влада Србије намерава да направи пакет инвестиција у одбрамбене технологије, наш је задатак да идентификујемо које су то технологије, применом два критеријума – први је како да се унапреде постојеће технолошке линије и извозни потенцијал одбрамбене индустрије с текућим производним програмом, а други како да се уведу нове технологије, освоје нови, савременији производи, од интереса за систем одбране Србије. Тачно је да одбрамбена индустрија у овом тренутку остварује одличне резултате и да нам ситуација на светском тржишту иде на руку, јер постоји велика потреба за стандардним производима наше одбрамбене индустрије из области класичног наоружања и свих врста муниције, али мислим да је неопходно искористити ту кли-

Војноиндустријски комплекс направио је у претходном периоду крупне помаке, а повећани су пажња и улагање државе у тај сектор. Дошло је време да направимо капитални скок, и у смислу технолошких способности индустрије, и борбених способности Војске Србије. То је неминовност. Међутим, да би се то догодило мораће сви у систему одбране, у војној индустрији, а нарочито у Сектору за материјалне ресурсе, да повећају „радни број обртаја”, односно залет, јер једино тако скок може бити успешан.

му и успешно пословање на светском тржишту да се занове технологије и пређе у следећу технолошку генерацију НВО. Она је битна за подизање способности Војске до нивоа савремених, европских. Видимо да се међународна ситуација усложњава и да се војске у окружењу опремају све значајнијим, ефикаснијим и сложенијим системима, па војноиндустријски комплекс Србије, а с тим у вези и Војска Србије, морају да имају одговарајући одговор.

Један од капиталних задатака јесте да у развој система НВО укључимо ширу базу инжењерског и научноистраживачког кадра, који постоји у Србији, кроз инвестициони план и пројектовани сет нових развојних задатака. Наша истраживања су показала да је то значајна „инжењерска сила” и да би требало да имамо систем у коме ће они бити ангажовани више него до сада.

У току су и припреме за израду капиталних докумената о развоју система одбране и у оквиру тога су се створили предуслови да се измени постојећи средњорочни план опремања и развоја. Предложимо покретање неких нових задатака, који би требало значајније да допринесу јачању оперативних способности Војске Србије. У те пројекте ће се укључити и новооснована предузећа и институције које се до сада нису приоритетно бавиле том облашћу, с расположивим кадром и технолошким потенцијалом.

О Да ли ће се редуковаћи постојећи развојни пројекти Војноиндустријског комплекса?

– То је неминовност, јер не можете с датим ресурсима постићи све. И могу вам рећи да је наш систем, који се бави управљањем ресурсима и за-

дацима, „мекши и осећајнији” од неких које смо упознали на светском тржишту. Тамо постоје врло јасни параметри какав је пут развоја одређеног пројекта и кад се они завршавају. То не мора обавезно да значи да технички нису остварени развојни циљеви, него да су се промениле потребе, приоритети у опремању, а с тим и буџетирање, па се неки пројекти укидају или замрзавају. Наш тренутни развојни фронт јесте из различитих разлога доста широк и ту ће очигледно морати да дође до реструктурирања.

То, наравно, не мора да представља никакву катастрофу. Ако гледамо оне који на ту област троше много већа средства него ми, на пример Американце, види се да је честа појава да се и пројекти, на које су потрошене милијарде долара, замрзавају. Али средства потрошена на те пројекте нису бачене паре. Она су утрошена на развој сопствене технолошке базе, знања и способности. Наравно да ће све раније развијене технологије бити примењене на новоразвијеним системима НВО и тако смањити ризик и време развоја.

О Када сће новинарима својевремено показивали јазну халу у фабрици „Утвр” и рекли да ће се ту производити домаћи авион, мало ко Вам је поверовао. Данас се у ТОЦ-у приводе крају завршена испитивања тог авиона, извршена је преобука прве групе пилота на тај авион. Када ће сћићи у јединице?

– Сви произведени авиони већ се налазе на аеродрому Батајница и у фази су завршних испитивања, која претходе предаји, а планирано је да до краја године или неки месец касније они буду предати на употребу Вој-

сци. Тај пројекат је за нас вишеструко значајан. Он је сачувао „Утвр”, која је већ била уведена у стечај, и на том пројекту је оживела и она, и наша ваздухопловна индустрија у ширем смислу. Тако је тај пројекат, с аспекта индустрије и одбрамбених технологија, превазишао значај „ласте”, као авиона за почетну обуку. Интензивне су маркетиншке активности око даље продаје тог авиона, али и развоја ниже класе „Утва” четворосед, као и турбоелисног авиона нове генерације, који би се надовезао на пројекат „ласте”, као борбено-тренажни авион више класе. У „Утви” је такође лансиран и развој разних врста ваздухопловног наоружања, који су њен други најбитнији производ.

О Војска Србије опремаће се самоходном топовима 155 мм НОРА Б-52 и возилом „лазар”. С обзиром на то да сће руководити тим пројектима од њиховог настанка и пратили све развојне проблеме, да ли се осећаће поносним?

– Наравно. То су вероватно два најзначајнија пројекта сложених борбених система које је ова земља пласирала на светско тржиште у последњих 20 година, а надамо се да ће они ускоро значајније допринети оперативним способностима Војске Србије.

О Каква је будућност ракетног система „морава”? За сада је израђен прототип, који је на завршним испитивањима у ТОЦ-у. Ко ће касније радити нулту серију и серијске комаде, с обзиром на то да су планирани произвођачи у лошој економској ситуацији, а неки и погасе?

– Техничке могућности за производњу свих компонената таквог си-

стема – од возила. преко система аутоматизације, до ракета – сасвим сигурно постоје у Србији. Наш је стратешки задатак да нађемо начин којим ће Министарство одбране да помогне опстанку, односно развоју оног што колоквијално зовемо индустрија тешких возила и наоружања Србије. Ту спадају „14. октобар“, део „Прве петолетке“, „Застава камиони“ и ФАП. Тај део индустрије, који се бавио производњом средњих и тешких возила и њихових компоненти, у овом тренутку није у сјајном економском стању. Већ су ушли или ће ући у реструктурирање, па и у стечајне поступке. Интензивно правимо планове за реорганизовање тих предузећа и тамо где је то могуће издвајање дела који би наставио да се бави производњом и технологијама од интереса за систем одбране. Такође, активни смо у проналажењу страних партнера, који би допринели напретку тих предузећа или њихових делова.

Учинићемо све да „14. октобар“, ФАП и друга поменута предузећа не нестану као произвођачи НВО. Наравно, постоје размишљања да у изменама средњорочног плана и програма развоја система одбране покренемо низ нових развојних задатака капиталних оружаних система, који би се у њима производили.

Q Шта ће бити са „орканом“?

– „Оркан“ је један од најзначајнијих пројеката војне индустрије бивше СФРЈ и кад је развијен, био је вероватно најбољи у свету у својој категорији. Он је још увек у наоружању Војске, у једној варијанти која заслужује да се даље унапређује и ми ћемо убудуће свакако посветити пажњу како би дошло до његовог даљег унапређења или одговарајуће замене.

Q Када говоримо о тим далекометним системима, размишља ли се о томе где ће се вршити најпре испитивања, а поштом и обука у гађању, јер у земљи нема могућности за то?

– У инжењерском смислу, некако се сналазимо у постојећим условима, јер и на мањим диметима можемо завршити 80 одсто испитних радњи,

али ниједан од тих система не може да се прогласи развијеним без испитивања и на максималном домету. Како су нам амбиције велике, и како се постављају све већи захтеви у развоју таквих система, потребни су нам и полигони где ћемо вршити испитивања. Ту нам може помоћи међународна кооперација с одабраним страним партнерима. За део будућих испитивања намеравамо да искористимо потенцијале из окружења, попут оних у Македонији, Црној Гори, Бугарској.

Такође, када је реч о испитним капацитетима, у оквиру сарадње с Европском одбрамбеном агенцијом планирамо активно укључење Техничког опитног центра у базу европских тестних центара за наоружање и војну опрему, где планирамо да узајамно размењујемо капацитете.

Q Можемо ли рећи да нужда праксу мења кад се у ремонтним заводима ремонтују ракете „пламен А“, како би им се продужио век употребе. А штаква судбина чека и ракете „огањ“.

– Сматрамо да је с аспекта трошкови – ефикасност то паметан начин да се управља сопственим муницијским залихама. То раде и развијене земље. Као мала земља, са скромним ресурсима, ми морамо да нађемо начин како да постигнемо тражене

ефекте у очувању борбених способности Војске, с малим расположивим буџетом, а један јесте ремонт постојеће муниције, којој ресурси истичу. Тако упошљавамо и капацитете домаће индустрије.

Ремонтни завод Крагујевац претходних година постигао је одличне резултате у освајању нових технологија, које су се, нажалост, пре свега односиле на уништавање убојних средстава. Тај процес приводи се крају и тежишни задаци тог завода или шире индустрије иду поново ка развоју, производњи нових и ремонту и модернизацији постојећих убојних средстава.

Те ремонтване ракете „пламен“ ће, с обзиром на планирани модуларни принцип и концепт лансирних система, врло добро послужити за обуку артиљераца. Када је реч о ракетама „огањ“, осим ремонта, имамо у плану развојне пројекте њихове модернизације. Када се тај процес модернизације заврши, оне неће имати много сличности с постојећом ракетом „огањ“, то јест имаће значајно боље карактеристике.

Када је реч о повећању борбених способности наше артиљерије, а и то је примарни задатак, није реч само о повећању димета муниције и оруђа, него и о повећању нивоа аутоматиза-

ције, брзине реакције, повећања ефикасности система за управљање ватром, КИС-а...

О У шoку је доoпремање каџаци-шеџа у ваљевском „Крушику“, како би се њоново усџосџавила ѓроизводња невођених ракеџа. Колико је џо значајно?

– У „Крушику“ је већ дуже време у току инвестициони циклус који подиже капацитете те фабрике за производњу артиљеријских ракета, јер се у бившој југословенској подели рада таква врста муниције није производила у Србији. Са овим циклусом занављања кључних технологија за производњу артиљеријских ракета то ће бити омогућено и очекује се велика корист и за систем одбране и за извозни потенцијал те фабрике.

О Да ли је дуџирање ѓосџојеђих каџацишеџа у Србији изградња „Југоимџорџове“ фабрике, која се гради у Узиђима код Пожеге, за израду сџрељачког наоружања, јер имамо у „Први ѓарџизан“?

– У овом тренутку на светском тржишту постоји огромна потреба за стрелачком муницијом која превазилази капацитете који постоје у „Првом партизану“. Процењује се да ће овакво стање потрајати, па ће инвестиције које се планирају и на једној и на другој локацији бити исплативе. Наиме, имамо постепени, методични развој „Првог партизана“, који сопственим средствима заокружава и доопрема капацитете, опет реагујући на потребе светског тржишта, односно традиционалних партнера. Инвестиционим циклусом у „Првом партизану“, који је подржало Министарство одбране, уводе се технолошке линије за израду специјалне стрелачке муниције (трасерне и запаљиве), као и митраљеске муниције 12,7 мм, а која је од интереса за Војску. Тиме ће се генерално повећати капацитети „Првог партизана“ за око 40 одсто.

Треба рећи и то да је „Први партизан“, као фабрика дуге традиције, у последњих 20 година свој технолошки развој усмеравала према комерцијалном тржишту, у коме је флексибилност била кључни фактор. Зато

они на постојећој опреми производе 85 калибра и око 350 артикала муниције са разним врстама пројектила. Таква производна оријентација, поред предности, има и неке мане. Највећи светски произвођачи стрелачке муниције направили су модерне производне линије, са врло великим нивоом аутоматизације и малим бројем радника, специјализоване за један или два калибра. „Југоимпорт“ намерава да направи у Узиђима управо такав погон са аутоматизованим линијама за производњу малог броја најтраженијих војних калибра.

О Значи, акценџи је на џоме да шџо можемо развијамо и ѓроизводимо овде, а шџо не можемо, набављамо из увоза. Шџа нам је ѓриоришеџно ѓоџребно?

– Да бисмо повећали квалитет планирања и ефикасност управљања иначе оскудним средствима расположивим за ту намену, приступили смо изради симулационог модела који би требало да нам помогне у одлучивању и провери какви су нам нови системи наоружања, односно модернизације постојећих, потребни, и са каквом се комбинацијом система НВО може постићи тражени ефекат, односно способност. То се може постићи на различите начине. Кроз тај симулациони модел потврдићемо или оповргнути сопствене претпоставке о потребном НВО за постизање захтеваних способности Војске Србије, те датим финансијским средствима доћи до оптималне комбинације система наоружања у које ћемо инвестирати.

О Хеликоџтере сигурно набављамо. То је ѓоџврдџо и ѓредседник Владе?

– Уговор је потписан и очекује се да почетком године два хеликоптера Ми-17 буду испоручена Војсци. Како је способност ваздушног транспорта од високог приоритета за наш систем одбране, постоји програм који би требало, кроз набавке нових хеликоптера, ремонте постојећих и ремонте транспортних авиона, да је одржи на траженом нивоу и, чак, појача.

Такође, у току су разговори са стратешким технолошким партне-

рима, руским и западноевропским, око потенцијалних крупних пројеката у области набавке, ремонта и одржавања хеликоптерске технике. Који год да се од та два правца реализује, резултати ће бити врло повољни и за систем одбране, и за нашу ваздухопловну индустрију и економију уопште.

О Да ли је модернизација џенка М-84 уџишеџе у ѓлану или ће се раџиџи само генерални ремонтџи? Сви гледамо онај „Југоимџорџов“ џенк.

– Наравно да је модернизација тенка М-84 и даље актуелна. Варијанта модернизације на нивоу М84 АБ1, која је развијена са страним технолошким партнерима, а пре свега за потребе треће стране (богатог средњоисточног купца), због велике цене како самог модернизационог сета, тако и освајања производње, вероватно није више практично решење за нашу војску. На срећу компоненте, поготово оне из области оптоелектронике и система управљања, постају све доступније и све јефтиније, и вероватно је сада могуће направити модернизацију не само те него и других наших борбених платформи за знатно мање новца и за краће време него што је то било могуће 2004, када је прављен поменути прототип. Ми ћемо се свакако бавити модернизацијом те и још неких копнених платформи.

О У којој је фази доношење новог Закона о ѓроизводњи и ѓромеџиу средсџава НВО?

– Прошло је више кругова услаглашавања тог закона с надлежним министарствима у Влади. Одржана је и јавна расправа, а узете су у обзир примедбе и реакције дела јавности, пре свега оних који раде у фабрикама одбрамбене индустрије, у којима је била исказана забринутост да ће могућност страних улагања, уместо да поправи, покварити перспективу фабрике у државном власништву и радника у њима. Очекујемо да предлог Закона уђе у скупштинску процедуру до краја године. ■

Мира ШВЕДИЋ
Снимио Даримир БАНДА

ПЕШАДИЈСКИ БАТАЉОН ЧЕТРВРТЕ БРИГАДЕ

ЉУДИ ПОСЕБНОГ

Пешадинци с базе „Југ” успевају да одговоре свим изазовима који се пред њих стављају, вешто чувајући тајну свог успеха. Они улажу максимални напор како би превазишли све препреке. Свакодневно до пуног изражаја долази њихова сналажљивост, упорност, организованост, самопоуздање, смисао за сарадњу, али и јединство њиховог војног колектива.

КОВА

Четврта бригада Копнене војске има два пешадијска батаљона којима се поноси. Први, којим командује мајор Јовица Ђорђевић, размештен је на бази „Југ“ код Бујановца, док припадници 42. пешадијског батаљона, предвођени мајором Миодрагом Младеновићем, задатке извршавају са локације у врањској касарни „Први пешадијски пук књаза Милоша Великог“.

Ипак, пешадијски састав с базе „Југ“ издваја се величином и специфичношћу задатака не само у Четвртој бригади већ и у Војсци Србије. Наиме, старешине и војници те пешадијске јединице у последњих шест месеци обезбеђивали су 117 километара административне линије према Косову и Метохији и контролисали 585 квадратних километара Копнене зоне безбедности, док свакодневно логистички подржавају извршавање задатака других јединица наше Војске дуж готово 60 километара административне линије. Поред својих обимних редовних задатака пешадинци из најјужније српске касарне тренутно имају 45 старешина и војника у мисији УН у Либану. И не само то. Док припремају кадар за следећу ротацију у UNIFIL-у, спремају међународну вежбу „Платинасти вук 16“, док се део кадра обучава у немачком центру Хохенфелс. Захтеви обуке за вођење пешадијске и противпешадијске борбе, гарнизонски послови у Бујановцу, рад на подручју које има безбедносне изазове и сложени теренски услови потврђују да припадницима батаљона није нимало једноставно да задатке извршавају квалитетно и професионално.

Лични пример

Пешадинци с базе „Југ“ успевају да одговоре свим изазовима и успешно реше све задатке, вешто скривајући тајну свог успеха. Они улажу максимални напор како би превазишли све потешкоће рада у комплексним условима. Свакодневно до пуног изражаја долази њихова сналажљивост,

упорност, организованост, самопоуздање, смисао за сарадњу, али и јединство војног колектива. Највећа снага батаљона је, свакако, у људима, и то, како други често кажу, посебног кова.

Мајор Јовица Ђорђевић најмлађи је командант „најјачег“ батаљона у Војсци Србије. Ту дужност примио је после завршеног командно-штабног усавршавања. Младом старешини српске Војске не мањка ни искуство, јер је као потпоручник радио на поседнутим објектима „Маја Забел“ и „Шевадске ливаде“.

САРАДЊА С КФОР-ОМ

Старешине и војници 41. пешадијског батаљона задатке обезбеђења административне линије и контроле Копнене зоне безбедности реализују уз пуну помоћ органа МУП-а Републике Србије и сарадњом са припадницима Кфора из Мултинационалне борбене групе „Исток“. Податак да припадници батаљона и Кфора сваког месеца имају четири до шест заједничких активности, у виду једновремених осматрачница, патрола и састанака на локалном нивоу, потврда је интензивне сарадња са међународним снагама на Косову и Метохији.

Мајор Јовица Ђорђевић

– Патроле, заседе, земунице и бараке дефинитивно су већ тада обезбиле моју војничку каријеру. Емотивна везаност за ову јединицу донела је и бојазан да ли ћу моћи да оправдам указано поверење. С друге стране, био сам потпуно свестан важности, могућности и услова у којима функционише 41. пешадијски батаљон, као и значаја планског, безбедног и организованог рада за унапређење оперативних способности и очување мира и стабилности на подручју које је било изложено безбедносним изазовима – каже мајор Ђорђевић, напомињући да му је брига о људима,

њиховом животу, здрављу и безбедности, на првом месту.

Изграђени војнички односи, ред, организација рада и службе, стручност и добар морал су, по мишљењу мајора Јовице Ђорђевића, темељ на ком се заснива квалитетно функционисање батаљона и оптимално коришћење кадровских и материјалних потенцијала. Млади мајор личним примером показује професионалан и одговоран рад, па не чуди што и његови потчињени дају максимум при извршавању задатака.

– Неизмерну помоћ имам и од сарадника, а највећу, свакако, од потпуковника Будимира Пешића, који своје дугогодишње војничко искуство ставља у службу јединице и несебичну подршку млађим старешинама – прича Ђорђевић, који с једнаким ентузијазмом наставља путем којим су његови претходници ишли и великим стрпљењем, очинском благошћу и снажним ауторитетом гради колектив из кога старешине и војници, и поред отежаних услова живота и рада, не желе да иду. Породица мајору Ђорђевићу пружа подршку и даје снагу да истраје на одговорној дужности команданта батаљона. Ипак, одвојеност од супруге Јелене и ћерке Анђеле, које живе у Новој Пазови, као и статус „викенд-тате“ тешко му падају.

Технички искорак

Командир друге пешадијске чете капетан Дејан Крунић ових дана обавља дужност командира базе на „Добросину“, где се, како сам каже, осећа као „риба у води“. То не треба да чуди, с обзиром на то да је од последњих девет година више од половине провео на базама и поседнутим објектима.

– На бази се мора избећи рутина и стварање било каквих лоших ситуација. Сваком задатку, ма како на изглед једноставан био, и после више година извршавања мора се приступити одговорно и са максимално могућом пажњом – каже Крунић, напомињући да им посао умногоме олакшава технички искорак у обезбеђењу административне линије и контроле Копнене зоне безбедности коришћењем камера за визуелно осма-

трање и употребом савремених средстава телекомуникација.

Брдско-планинско земљиште на коме се налазе базе „Цворе“, „Печено брдо“, „Голема чука“, „Добросин“ и „Девојачка чука“ и три поседнута објекта „Шевадске ливаде“, „Ташлак“ и „Гури Гат“ није pogodно ни за обично кретање, а камо ли за патролирање под пуном борбеном опремом.

ДОБАР КОЛЕКТИВ

Стално напредовање у војничким вештинама један од важних критеријума за рангирање професионалних војника. Тако је, на пример, десетар Саша Митровић, из села Радоњица код Вучја, оспособљен не само за дужност стрелца, већ и за додатне ВЕС-ове – снајперисте и пушкомитралесца. Да је реч о изузетном војнику приметиле су и претпостављене старешине, па је за изузетно залагање у реализацији вежбе „Зима 2015“ награђен од команданта Четврте бригаде бригадног генерала Зорана Лубуре.

– Све је лакше када знаш да су око тебе прави, истински другови, каже момак из Радоњице, напомињући да је за његов успех заслужна и добра „клима“ која влада у колективу на бази „Југ“.

Свака патрола пређе на својој траси више успона и падова, тако да је изванредна физичка припремљеност војника и старешина нешто што се подразумева. Управо зато, прича Крунић, контрола територије, постављање заседа, осматрање важних праваца и административне линије често захтева надљудске напоре.

– Извршавајући задатке на базама трудио сам се да увек будем строг и праведан, али и човек у свим ситуацијама када је требало помоћи људима, не само у мом војном колективу већ и локалном становништву, без обзира на њихову верску или националну припадност – истиче капетан Дејан Крунић, сећајући се ситуација када је са својим војницима рашчишћавао путеве до завејаних српских и албанских села. Професионализмом и људским односом према Албанцима, каже он, војска је стекла углед и створила поверење између мештана и државе.

Војска и карате

После 18 година на караулама, прекаљени заставник прве класе Србољуб Митић на дужности је главног подофицира у 41. пешадијском батаљону. После завршене средње војне школе у Сарајеву био је командир на караулама „Стрезимировци“ и „Кадибогаз“ на

југословенско-бугарској и „Љубојно“ на југословенско-грчкој граници. Сва своја знања, стицана мукотрпним радом, сада радо преноси на млађе колеге.

– Обука у пешадијском батаљону је сложена, те се мора изводити одговорно али и креативно. За обуку су задужени углавном подофицири, па је добар или лош рад јединице у великој мери њихова заслуга.

Занимљиво је да се заставник прве класе Србољуб Митић, без обзира што никад није радио у извиђачким или диверзантским јединицама, увек ангажује у демонстрацији борилачких вештина на „отвореним данима“ или током неких других активности у оквиру цивилно-војне сарадње. Наиме, сви у Четвртој бригади знају да је заставник Митић прави борилачки мајстор. Каратеом и џудоом бави се од раног детињства, а данас предводи карате клуб „Танден“ у Сурдулици, у коме је до сада обучио више од 500 каратиста, за шта је од општине више пута добио признање као тренер и спортиста године.

– Војска и карате су мој живот. И у једном и у другом постоје слични принципи и вредности, попут дисциплине, јасне хијерархије, храбрости, срчаности, одговорности и самоконтроле – каже Митић, који осим блиставе војничке каријере може да се похвали и седмим даном у каратеу и трећим у џудоу.

Безбедносна ситуација у зони одговорности 41. пешадијског батаљона много је стабилнија него раније, а наши пешадинци с базе „Југ“ приправни су да реагују на све могуће изазове, ризике и претње. Последњи оружани напад на полицију догодио се пре три године, док је највише терористичких напада на припаднике Војске било 2003, када је чак бацачем граната гађана база „Добросин“.

Ризик је одредница живота и рада припадника 41. пешадијског батаљона, јер је територија на којој они извршавају задатке безбедносно непредвидива. Знајући да су изненађења увек могућа, момци и девојке из најјужније касарне у Србији предузимају све потребне мере како би били спремни да сваки потенцијални напад сасеку у корену. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

Речима – сталожено, мирно и реално – оцењена је вежба „Јесен 2015”. Њени учесници приказали су како се развијају санитарске етапе у тактичким јединицама и како се организује збрињавање повређених и оболелих у условима ванредних ситуација, као што је земљотрес.

Земљотрес јачине 6,5 степени по Рихтеровој скали погодио је у јуларњим часовима центар Србије. Почетни извештаји о процени штете су нејасни. Регионални водовод је прекинут, као и гасовод. Оштећени су резервоари нафте. Пушеви су у прекиду, а има и срушених мостова. Велики број индустријских објеката и објеката инфраструктуре је у колапсу и ситуација је нејасна. Здравствени центри су претрпели штету, као и фабрике хемијских средстава. Процењен број људи којима је потребан смештај је око 10.000, а број повређених и оболелих је 0,5 одсто од 200.000 становника. После извиђања на терену, хигијенско-еидемиолошка ситуација оцењена је као несигурна, а могуће су и

појаве цревних зараза, које се преносе путем хране и воде.

Кризни штабови погођених градова Сектора за ванредне ситуације МУП-а Србије послали су захтев Министарству одбране за помоћ у санирању последица земљотреса и министар одбране одобрио је употребу медицинских капацитета једне бригаде и употребу специјализованих медицинских тимова ВМА за пружање потребне помоћи у региону захваћеном земљотресом. Неопходно је формирање мобилних хируршких и шоксиколошких екипа, пољских болница, мобилних превентивних тимова, те коришћење великог капацитета војних болница и војномедицинских центара.

Наравно, описано стање није реалност већ је почетни сценарио за санитарску вежбу „Јесен 2015”, која се

одвијала на Војномедицинској академији и у касарни „Бањица”. Тачније, провежавана је трећа мисија Војске – њена улога у пружању помоћи становништву у случају природних и других катастрофа већих размера.

На вежби су учествовале старешине Тренинг центра санитарске службе, слушаоци 8. класе резервних официра санитарске службе на добровољном служењу војног рока, кадети Медицинског факултета ВМА Универзитета одбране у улози маркираната, наставници организационих делова који изводе наставу на показној вежби, старешине управе ВМА и начелници организационих делова те установе. Екипа мала али уиграна. Као посматрачи, завршну вежбу пратили су представници Министарства народне одбране Демократске Народне Републике Алжир.

И РЕАЛНО

приказан рад Мобилне токсиколошке екипе, која је санирала последице и збрињавала затроване, који су били изложени дејству гаса и токсичних материја из хемијског постројења.

је знање и нису их могла збунити ни нека тежа питања која им је постављао заменик начелника ВМА. Том вежбом они су стекли нова сазнања из ратне и превентивне медицине, предмета који нису у толикој мери били заступљени на цивилним медицинским факултетима.

Сумирајући утиске, пуковник проф. др Динчић рекао је да је та вежба била корисна за младе лекаре јер су они на тај начин ушли у систем збрињавања пацијената и сазнали како се то ради у војном здравству, што би требало да им буде полазна тачка у даљим активностима.

– Види се да је протеклих дана уложен велики рад и да је вежба изведена сталожено, мирно и реално – рекао је заменик начелника ВМА. Према његовим речима, то мишљење поделили су и посматрачи, њихове колега из Алжира.

У анализи на крају вежбе могло се чути и пар занимљивих предлога – да се уместо два пута годишње те вежбе одржавају једном, како би биле веће по броју учесника и обимније по садржају. Такође, најбоље би било да се одвијају у реалним условима негде на терену, на пример на Пасуљанским ливадама, где би се као ученици појавили и припадници других јединице Војске и представници локалне самоуправе, МУП-а... То би допринело још реалнијем сагледавањем места и улоге санитета у решавању таквих ситуација. За све то постоје добра претходна знања и искуства – било да је реч о претходним догађајима у Обреновцу, потом о искуствима из мировних мисија, у којима се ради у много тежим условима, а на крају ту су још свежа ратна искуства. То је више него довољно да вежбе буду и остану садржајне, готово реалне, а за посматраче сликовите. ■

Мира ШВЕДИЋ
Снимио Томислав РАДОСАВЉЕВИЋ

Према речима команданта вежбе, потпуковника др Драгана Ђорђевића циљ је био двојак: најпре да слушаоци 8. класе ШРО санитетске службе примене своја теоријска знања и вештине, које су стекли, у лечењу повређених и оболелих, а потом да руководиоци вежбе „Јесен 2015“ вежбају руковођење и командовање мобилним медицинским тимом у условима природне катастрофе.

Завршној вежби претходило је седам дана рада на терену, када су увежбавани следећи садржаји: пружање здравствене подршке повређеним и оболелим, развијање санитетских етапа у тактичким јединицама и организација збрињавања повређених и оболелих у условима ванредних ситуација, као што је земљотрес.

Практички, завршни део одвијао се на шест радних тачака. На првој је

Потом је приказан рад мешовите превентивно-медицинске екипе на подручју захваћеном земљотресом, па мешовите психолошко-психијатријске екипе и онда хируршких мобилних тимова на збрињавању повређених. Последња тачка била је санитетске прихватница и евакуација ваздушним путем, када је хеликоптер Ми-8 из 119. мешовите хеликоптерске ескадриле евакуисао повређене до хелидрома ВМА.

Командир санитетске чете слушалац разводник Никола Николић провео је заменика начелника ВМА пуковника проф. др Драгана Динчића и остале посматраче кроз сва одељења војне полске болнице 2. нивоа. У улози командира одељења били су слушаоци – разводници млади доктори, стоматолози и фармацеути. Седам девојака и четири младића. Били су сигурни у сво-

ДАН ЦЕНТРА ЗА МИРОВНЕ ОПЕРАЦИЈЕ

ШЕСТ ДЕЦЕНИЈА У СЛУЖБИ

Празник је установљен као сећање на 17. новембар 1956. када је на Синају искрцана претходница првог Југословенског одреда, коју су чинила 44 југословенска мировњака. Захваљујући људима који су годинама своја искуства уграђивали у рад Центра, та јединица данас представља јединствену институција националног значаја, која радом обезбеђује нашој војсци и земљи велики међународни углед.

Припадници Центра за мировне операције Здружене оперативне команде Генералштаба Војске Србије обележили су 17. новембра, први пут од оснивања, Дан јединице. Уз припаднике Центра празник је прославило и 327 српских мировњака, који су тренутно ангажовани у 11 мисија Уједињених нација и Европске уније широм света.

Заменик начелника Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Јовица Драганић подсетио је да пре 13 година, када су у својству војних посматрача три официра наше војске упућена у мисију у источном Тимору, нико није ни могао да претпостави да ће Република Србија и Војска Србије постати важан учесник снага, способан за допринос очувања мира и безбедности на глобалном нивоу.

Бити способан за учешће у мултинационалним операцијама ЕУ и УН значи бити опредељен за мир и заштиту највиших цивилизацијских вредности. Тај частан и одговоран задатак припад-

ници наше војске обављају професионално и одговорно – нагласио је генерал Драганић.

Према речима начелника Центра за мировне операције пуковника мр Миливоја Пајовића, празник је установљен као сећање на 17. новембар 1956. када је на Синају искрцана претходни-

ца првог Југословенског одреда, коју су чинила 44 југословенска мировњака. Подсећајући на најважније моменте у шест деценија дугој историји нашег учешћа у мировним операцијама, пуковник Пајовић истакао је да, захваљујући људима који су своја искуства уграђивали у рад Центра, та јединица

ВЕТЕРАНИ СА СИНАЈА

Поводом Дана Центра, начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић примио је пуковника Пајовића, претходне начелнике те јединице Генералштаба и ветеране мисије Уједињених нација на Синају (UNEF). Међу ветеранима био је и Гавра Гаврић, први војник ЈНА који се у саставу претходнице искрцао у Абу Сувеиру код Исмаилије, где се тада налазила база снага за хитно реаговање UNEF.

Групу официра задужених да организују прихватање и подршку главни-ни југословенских снага предводио је пуковник Радован Војводић, који је одређен за представника Владе Народ-

не Федеративне Републике Југославије при Команди UNEF.

После краткотрајних и интензивних припрема у Загребу формиран је Југословенски одред, који је бројао 765 људи – 84 официра, 109 подофицира и 572 војника. Био је организован на специфичан начин, а његове јединице располагале су најквалитетнијом опремом које је ЈНА поседовала, као и са 137 возила. Командант првог одреда био је пуковник Никола Радошевић.

По броју људи и опремљености наоружањем и техником, одред ЈНА био је највећи и најкомплетнији у оквиру снага UNEF, оспособљен за само-

данас представља јединствену институцију националног значаја, која радом обезбеђује нашој војсци и земљи велики међународни углед.

– И данас, када широм света у 11 мисија високо вијемо српску заставу, треба истаћи да иза сваког војног посматрача, тима, вода, чете, војне болнице, стоје сати и дани напорних припрема и обуке које спроводи Центар за мировне операције у сарадњи са осталим управама Генералштаба Војске и Министарства одбране – нагласио је пуковник Пајовић. ■

Биљана МИЉИЋ

стална дејства. Било је то прво ангажовање припадника ЈНА ван граница Југославије на задацима који се нису односили на одбрану територијалног интегритета и суверенитета земље. Југословенска народна армија знатно је допринела тој мировној операцији – а од 1956. до 1967. године биле су 22 смене у Југословенском одреду, с укупно 14.265 ангажованих припадника.

Југославија је дала 22 одсто укупних снага мисије UNEF, а ЈНА је у њој била укључена на свим нивоима, од војника до официра у Команди. У мисији на Синају страдало је осам припадника одреда, а рањено и повређено 56.

ВЕСТИ

ПРОМОЦИЈА НАЈМЛАЂИХ ПОДОФИЦИРА

У Центру за обуку и усавршавање подофицира у панчевачкој касарни „Народни херој Стевица Јовановић”, 20.

новембра, одржана је свечаност на којој су у прве подофицирске чинове промовисана 223 слушаоца 6. и 7. класе, до јуче најбољи професионални војници Војске Србије, међу којима и 39 девојака. Начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић истакао је да су подофицири током бурне и богате историје наше отаџбине знатно допринели извршавању свих задатака Војске.

– Без добрих подофицира нема добрих јединица ни војника, а без добрих јединица и војника нема ни војске ни победе. Зато постати подофицир представља велику част и још већу одговорност – рекао је генерал Диковић и затражио од најмлађих подофицира да буду поносни на оно што су до сада постигли, али да и даље напорно раде. ■

ДАН 250. РАКЕТНЕ БРИГАДЕ ЗА ПВА

Свечаним дефилеом јединица и полагањем венаца на спомен-обележје погинулим припадницима у касарни „Бањица” у Београду обележен је Дан 250. ракетне бригаде за противваздухопловна дејства – 24. новембар.

Свечаности су присуствовали изасланик председника Републике Србије Недељко Тењовић, начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић, помоћник министра одбране за људске ресурсе Милош Јанковић, заменик команданта РВ и ПВО бригадни генерал Душко Жарковић, представници Српске православне цркве, команданти јединица и установа нашег система одбране, те представници локалне самоуправе, пензионисани припадници, пријатељи јединице и многобројни гости.

На прослави је уручена Златна медаља за заслуге, којом је, за изузетне заслуге у извршавању безбедносних задатака и заштиту грађана Републике Србије, јединицу одликовао председник Томислав Николић. ■

ОБУКА ИНЖИЊЕРАЦА НА САВИ

У шабачкој касарни „Церски јунаци” у току је вишенедељно стационарно логоровање старешина и војника чете за обуку специјалности рода инжињерије из састава Центра за обуку Копнене војске у Пожаревцу. Уз подршку Првог понтонирског батаљона Речне флотиле, професионални и војници на добровољном служењу војног рока са старешинама увежбавају најбитније садржаје специјалистичке обуке. Током обуке на Сави с амфибијским транспортером ПТС-М, ФАП-ом 2026 БДС и реморкером РПП, војници се обучавају за специјалности возач-послужилац амфибијског транспортера, возач-послужилац понтонског моста и послужилац реморкера. ■

СЕДАМДЕСЕТ ГОДИНА ВАЗДУХОПЛОВНОМЕДИЦИНСКОГ ИНСТИТУТА

УВЕК УЗ ЛЕТАЧЕ

Прошлости се радо сећамо, јер кроз живот носимо само срећне тренутке. Тешка времена заборављамо. А како памте установе, попут Ваздухопловномедицинског института (ВМИ), које деценијама дишу плућима бројних генерација које су кроз њих прошле? Можда дупло – летаче, али и њихово здравствено стање током читаве каријере, почев од селекције за ту професију.

Са стране гледано, у тај став тешко би се могло поверовати, јер како запамтити на стотине пилота, али када у један авион седне један пилот и те како је важно ко је он и шта све његов организам током лета може да поднесе. Управо испитивање те границе подношења, тзв. прага издржљивости, који је померан степеницу по степеницу током развоја авијације, посебно борбене, представљао је замајак настанка и развоја установа као што је Ваздухопловномедицински институт.

Током лета пилоти борава у негостољубивом и животно ризичном окружењу. Да не постоје системи заштите, на осамнаест хиљада метара висине

Институт је нераскидивим нитима везан за летаче, јер лекари те установе годинама обављају селекцију за пилоте, брину о њиховом здрављу и уче их о томе који су то штетни фактори летења и како да се од њих заштите. Једни од других зависе и узајамно се помажу. И циљ им је исти, срочен у једној речи – безбедно. Безбедан лет и безбедно небо. Званично, већ 70 година је тако, али су корени ваздухопловне медицине и Института дубљи.

очекивала би их сигурна смрт, а убрзање којем се том приликом излаже организам више пута превазилази силу Земљине теже. Поред тога, пилоти су суочени са сталним променама брзине, висине, убрзања, хипергравитације. Те промене су све веће што су авиони савременији. У ваздухопловству технички прогрес непрестано повећава границе у којима су могућности технике превазишле људске.

И будући развој летелица, према мишљењу стручњаке из те области, увек ће имати своју физиолошку цену. Зато ће непрестано постојати борба да се развију вештачки системи који омогућавају рад и у немогућим условима, али и установе, попут ВМИ, које ће се бавити испитивањем утицаја екофизиолошких фактора летења на организам пилота, а валидне резултате користити за примену у квалитетној физиолошкој тренажи и селекцији кандидата за летачку службу током школовања, летења и на свим нивоима обуке током целокупне летачке каријере.

Та веза летача и лекара званично постоји седам деценија, али је много

дубља. Она је и исписивала личну карту Института додајући му годинама квалитетније садржаје.

Корени

Ваздухопловномедицински институт основан је 11. новембра 1945. као мала болница за лечење и рехабилитацију повређених или оболелих пилота у завршним операцијама за ослобађање земље, а годинама је израстао у модерну установу. За то време променило се много тога – од људи, технике до локације где су били смештени, па чак и назива. Једино је остајала иста намена – да служи једној високоризичној професији, да помаже летачима и да са њима дели тренутке слабости, неизвесности, болести и неспокоја.

Међутим, у Институту кажу да су корени ваздухопловне медицине знатно дубљи. Садашњи начелник ВМИ пуковник проф. др Мирослав Павловић, 15. по реду у његовој историји, истиче да је 1912. године урађена прва селекција пилота и од 171 кандидата изабрано њих шесторо, који су послати на школовање у Француску. Међу њима најбољи био је Михајло Петровић, први српски пилот са међународном дозволом, али и друга у свету жртва ратног ваздухопловства – погинуо је 1913. године.

Пратећи линију тог раног развоја стижемо у 1915. годину, када су авијатичари Србије и Француске први на свету обавили медицински транспорт повређених и рањених војника авијацијом, превозећи са Косова и Метохије српске рањенике у албанске луке Валону и Драч, да их не би масакрирале бугарске трупе. Тој ескадрили био је додељен као лекар капетан др Светислав Предић.

По завршетку Првог светског рата почиње развој ваздухопловне медицине у свету и код нас. Један од првих лекара који се бавио том новом граном медицине био је др Ристо Петровић.

Прво „Правило о лекарском прегледу летећег особља у ваздухопловству“ са „Упутом за специјална испитивања и оцењивање способности кандидата за летећу службу у ваздухопловству“ издало је Министарство вој-

ске и морнарице 1922. године. Допуњено је 1932, када је уведен обавезни психотехнички преглед кандидата. При Команди ваздухопловства 1927. године образован је санитет, а његов први шеф био је Ж. Живковић. Први курс за усавршавање ваздухопловних лекара одржан је 1938. године.

Између два светска рата издати су значајни правилници и књиге из ове области. Најзначајнија је из марта 1941, када је санитетски мајор, пилот др Миливој Б. Костић објавио први уџбеник „Основи ваздухопловне медицине“, на 500 страна, који је српски језик сврстао у пет светских на којима је издат уџбеник из те области. Други уџбеник појавио се готово седам деценија касније, у издању Медија центра „Одбрана“, а аутор је пуковник проф. др Мирослав Павловић.

У послератној хронологији важних догађаја Института, поред 1945, када је ВМИ основан, бележи се и 1947, када су почели редовни прегледи и селекција кандидата за војне и цивилне пилоте и летачко особље. Тада почињу и ваздухопловномедицинска истраживања. Тестови су се изводили у хипобаричној комора, на тренажеру, катапулту, а коришћено је и прво избациво пилотско седиште.

Институт од 1949. до 1954. ради као наставни центар за стручно оспособљавање лекара за рад у летачким јединицама. Значајна је и 1981. година када ВМИ постаје наставна база ВМА

за специјализацију из ваздухопловне медицине, коју је одобрило републичко министарство здравља. Три године касније, 28. марта 1984. Савет за научни рад ОС СФРЈ додељује Институту статус научноистраживачке установе, а при Српском лекарском друштву постоји секција ваздухопловне медицине.

Институту који се тим темпом развијао ускоро је било потребно проширење. Најпре је у Земуну, 1975, направљена нова зграда ВМИ у Улици Петра Марковића (Соње Маринковић), а 1984. постало је јасно да им треба нови, већи и функционалнији простор, па започиње изградња зграде на локацији аеродрома у Батајници. У њу се усељавају 21. маја 1988. године. Тада је ВМИ располагао најсавременијом ваздухопловномедицинском опремом у земљи. Окосницу рада чинили су барокомора и два уређаја – за демонстрацију просторне дезоријентације и „хумана центрифуга“. Таквим уређајима тада су располагали и најмодернији ваздухопловномедицински центри у свету.

Дружење стручњака Института с летачким особљем на Батајници трајало је до 1999, када је током бомбардовања НАТО-а ВМИ гађан директно два последња дана рата. Први *шомаха*к уништио је вредно избациво пилотско седиште, а потом је страдала библиотека у којој је било 5.000 наслова из ваздухопловне медицине (јединствена збирка у земљи). На срећу, преживела

НАМЕНА

Ваздухопловномедицински институт је јединствена науноистраживачка установа у Војсци и Републици Србији. Институт се бави стручним и наставним радом из области ваздухопловне медицине, авио-физиологије, клиничке ваздухопловне медицине, ваздухопловне психологије. Основна намена му је да врши медицинско-психолошку селекцију: кандидата за ваздухопловну Војну академију, студената-пилота, пилота, падобранаца, контролора летења за потребе РВ и ПВО и ВС. У Институту се обављају и медицинско-психолошка експертиза и физиолошка тренажа студената-пилота, пилота, падобранаца ВС. Раде се периодични прегледи поменутих категорија (редовни и ванредни), прати здравствено стање и издају уверења и дозволе.

Посебан сегмент њихове активности јесте праћење ваздухопловне технологије и нових захтева које намеће авио-физиологији летача, потом заштитне летачке опреме и научноистраживачког рада, како би се повећала безбедност летења и борбена ефикасност.

је поменута центрифуга, уређај за физиолошку тренажу пилота.

Због оштећења на згради и преформирања, ВМИ се сели и 10. августа 1999. наставља свој „живот“ као један од пет института Завода за превентивну медицину ВМА, али под називом – Институт за ваздухопловну медицину. Од 6. септембра почели су да раде са пацијентима.

У историјату Института значајне су још две године – 2007. када је постао Аеро-медикал центар, 001, Директората цивилног ваздухопловства и био овлашћен за издавање дозвола за све категорије летачког особља. Тај статус јединствене националне установе за ваздухопловну медицину омогућава им и данас надзор над здравственим стањем комплетне ратне и цивилне авијације. Друга значајна година је 2010, када се враћају под окриље Команде РВ и ПВО.

Данас се ВМИ налази на три локације – на Војномедицинској академији, где је његов управни и експертни део, затим у Улици Соње Маринковић у Земуну, и на аеродрому у Батајници, где је Одељење за авио-физиологију.

Уређај за демонстрацију просторне дезоријентације

Институт је и наставна база Медицинског факултета ВМА и Универзитета одбране за студенте медицине, студенте пилоте, за специјализацију из области ваздухопловне медицине. Његови наставници држе наставу из струке у ШРО санитарне службе, кандидатима за мировне мисије, као и специјализоване курсеве. Додатни динар запослени зарађују пружањем здравствених услуга цивилним осигураницима – од функционалне дијагно-

стике преко дијагностике, спортског тренинга и рехабилитације скелетно-зглобног и мишићног система, до хипербаричне медицине.

Селекција, тренажа и лечење

Предмет бриге и истраживања у Институту јесу три категорије „освајача неба“ – пилоти, падобранци и контролори летења. Дотаћи небо не може свако. Поред љубави према плаветним висинама, небески летачи могу бити само одабрани момци. Међутим, човек није птица, и границе његове издржљивости и подношљивости свих оптерећења током лета морају бити под медицинским надзором. Зато је и њихова селекција строга и под контролом стручњака. Она се не одвија у једном чину, већ током више година, па чак и кад неко постане пилот. Пилоти се поверавају изузетно скупе машине и од њих се тражи максимум.

Стручњаци из ВМИ-а прате летаче још од младалачких дана јер је прва установа у којој се млади људи срећу са ваздухопловством управо ВМИ. И сав њихов радни век везан је за тај институт. Наиме, у ВМИ се поред селекција кандидата за летаче, перманентно прате психофизичко стање пилота и брине о њиховом здрављу. Они их уче о томе који су то штетни фактори летења и како да се од њих заштите. Брину се о заштити опреме и изналазе нове путеве и методе да заштите летаче.

У условима сниженог барометарског притиска, наглих промена убрзања могу да истрају само снажни и здрави, али и они годинама почињу да оболевају. Лумбални синдром и синдром болног

рамена, чести су пратиоци летача. Прети им и исхемијска болест срца, притакнути убица данашњице, који зна да се појави ненајављено, посебно у условима повећаног физичког оптерећења. На то се надовезују атеросклероза, глаукомска обољења...

Друга група проблема везана је за „навику летења“ и утренираност пилота. Она је новијег датума и производ је економских (не)прилика у којима се нашла држава, па и војска. Због смањења број летова, потребно је да се пилоти континуирано излажу многим демонстрацијама и дезоријентацијама у периоду од неколико дана путем такозване физиолошке тренаже у центрифуги на + 5,5 Гз, јер после неколико недеља неактивности долази до „нормализације“ вестибуларног одговора и губитка „навику летења“.

Пилоти, међутим, не лете снагом својих мишића, већ снагом разума, а све чешће и снагом емоција. Иако се на почетку, током селекција, тражи висока ефикасност и отпорност на стресове, с временом се може десити да се „емоционално троше“ и тада им треба пружити највећу могућу помоћ.

Значај савремене опреме

Постојећа технолошка база Института омогућава његовим стручњацима да спроведу многобројна истраживања, као на пример деловање убрзања било ког реда величина, уз истовремено излагање деловању хипоксије, експлозивне декомпресије и дисање кисеоником под натпритиском. Интеграцијом података свих тих испитивања добија се комплетна слика о променама у организму током лета и о границама подношљивости оптерећења.

СЕЛИДБА

Антологијска прича Института, која не би смела да буде заборављена, односи се на ратну 1999. годину. То је прича о храбрим људима који су под претим налетима ракета изнад Батајнице спасавају скупу и осетљиву медицинску опрему, у неким случајевима тешку и по 700 кг и успели да сачувају више од 95 одсто материјалног потенцијала установе. Делује невероватно, али је поред уобичајеног медицинског посла готово сваки појединац на својим рукама пренео неколико десетина тона опреме у жељи да што више сачува за будући рад. Колики је то био напор говори податак да је тада просечна старост у Институту била око 50 година и да су имали и старијих лекара. Сви су носили, и то не једном – селили су се пет пута, а најтеже ствари преносили три пута.

За те намене у Одељењу за авиофизиологију, тачније кабинету за биодинамичка испитивања, користе се два већ поменута уређаја – уређај за демонстрацију просторне дезоријентације и „хумана центрифуга“. Уређај за демонстрацију просторне дезоријентације је робот који има четири степена слободе кретања – х, у, з и земаљско Г. Пуштен је у рад 1987. и у потпуности је дело наших конструктора и инжењера. Помоћу њега, у безбедним условима на земљи, студенти–пилоти и пилоти треба да науче да препознају најопасније вестибуларне илузије. Уређај служи за физиолошку тренажу пилота, десензитивизацији на болест кретања, а може се користити и у сврху селекције.

ПОСЕБНОСТ

Ваздухопловномедицински институт сваке године посети велики број делегација, посебно из окружења, ради конкретне сарадње из области ваздухопловне медицине. Недавно је одржан 11. међународни стручни скуп из ваздухопловне медицине и психологије. По бројности страних делегација које је окупио Институт је показао да је и те како важна тачка на ваздухопловномедицинској мапи Европе и шире.

ПИЛОТИ СКУПЉИ ОД АВИОНА

О томе колика је вредност пилота и колико је значајно одржавање његове утренираности и здравља, пуковник др Павловић износи следеће податке: „Сат лета на „тајфуну“ кошта 43.000 евра. Пилот током године има 180 сати лета – 40 на тренажеру и 140 на авиону. Ако се то помножи са 10 година, види се колико је цена врхунског пилота – а то је више од цене авиона. Врхунска ваздухопловства имају 5–10 одсто врхунских пилота који од Другог светског рата ураде 40 одсто борбених дејстава .

„Хумана центрифуга“, пак, намењена је за селекцију кандидата за Војну академију, модул ваздухопловства, за пилоте у току каријере, физиолошку тренажу пилота, експертизу граничних случајева, научноистраживачки рад и испитивања опреме. Тај уређај је уједно и висинска комора јер може да подигне кабину на 30.000 метара. Пројектован је да постигне 35 Г оптерећења и дело је нашег инжењера и конструктора Илије Ђорлуке. Пуштена је у рад 1978. године и захваљујући том уређају били смо једна од првих земаља која је почела да ради селекцију на центрифуги 1985. године.

Након бомбардовања центрифуга је била оштећена и приликом поправке урађена је надоградња у смислу аутоматизације рада и дигитализа-

ције сигнала, а уграђена је и савремена медицинска опрема за мониторинг пилота у току оптерећења.

Када су набављани, ти уређаји били су скупи и за њих су својевремено дата велика финансијска средства. Али, исплатили су се веома брзо и показали као изузетно корисни у условима када наши пилоти нису могли да постигну уобичајени тренинг у ваздуху. Тада је тај део вежбања рађен захваљујући поменутим земаљским уређајима.

У Одељењу за ваздухопловну физиологију, поред кабинета за биодинамику, налази се и кабинет за барометарску депресију и заштитну летачку опрему који у свом саставу, поред хипобаричне коморе, има и две хипербаричне коморе – које се поред основне намене (за случај акцидента у авија-

цији) користе и у сврху терапије за војне и цивилне осигуранике.

О здрављу летача брине Одељење за медицинско-психолошку експертизу, које у свом саставу има следеће кабинете – за интерне болести, за неуропсихијатрију, за очне болести, за ухо, грло, нос, кабинет за психологију, за медицину спорта, за рендгенологију и лабораторија. Такође, Институт користи све предности куће у којој се налази – Војномедицинске академије.

У саставу Института је и војнолетачка комисија, која континуирано прати здравствено стање пилота и падобранаца, врши редовне здравствене прегледе и доноси одлуке о здравственом стању пилота и падобранаца.

Тако се ради данас у тој јединственој научноистраживачкој установи у Војсци и Републици Србији. Будуће дане и нове странице Ваздухопловномедицинског института исписиваће неке нове генерације младих стручњака, који сада стичу сазнања из области ваздухопловне медицине.

А они, да би били успешни и корисни лекари у Институту, како каже пуковник проф. др Павловић, морају да разумеју ваздухопловну професију, почев од познавања породице пилота, преко стајанке до излагања екстремним психофизичким оптерећењима. Морају бити у души плавци, ваздухопловци. ■

Мира ШВЕДИЋ
Снимио Горан СТАНКОВИЋ

РЕВИЗОРИ МИНИСТАРСТВА ОДБРАНЕ НА СЕМИНАРУ О КОНТРОЛИ БУЏЕТА У ИНСТИТУЦИЈАМА СЕКТОРА БЕЗБЕДНОСТИ

УНАПРЕБЕЊЕ СИСТЕМА КАО ИМП

Дводневни скуп био је прилика да се учесници осврну на рад интерних ревизора у сектору безбедности, чији је основни задатак да укажу на слабости система у коме делују, као и на начине њиховог превазилажења и унапређења.

Систем безбедности, са својим специфичностима, посебан је изазов за њихову професију, па је размена искустава значајан аспект у унапређењу пословања.

Шефица Одсека за интерну ревизију Министарства одбране Маја Пилиповић предводила је недавно делегацију тог министарства на Семинару о контроли буџета у институцијама сектора безбедности у организацији OSCE (Organization for Security and Cooperation in Europe Mission to Serbia).

– Дobili смо позив од OSCE-а да учествујемо на семинару, који је окупио представнике Министарства одбране, Министарства унутрашњих послова и Безбедносно-информативне агенције. Скупу су присуствовали и представници Одбора за контролу служби безбедно-

сти, Одбора за одбрану и унутрашње послове, Одбора за финансије, републички буџет и контролу трошења јавних средстава Народне скупштине, као и запослени у појединим службама те институције. Такође, међу учесницима били су и представници Државне ревизорске институције – наводи Маја Пилиповић.

Према њеним речима, управо представници Државне ревизорске институције осврнули су се на ревизију у три поменута система, истичући да су до сада дали 66 препорука ради отклањања неправилности, а оне се, углавном, односе на увођење интерне финансијске контроле, расходе, евидентирање пословних промена и у области јавних набавки. Највише замерки односило се на попис имовине.

– Током семинара информисали смо учеснике о интерној ревизији у нашем министарству, од формирања до данас, као и о резултатима које смо у досадашњем раду остварили. Разговарали смо и о проблемима са којима се свакодневно сусрећемо – каже шефица Одсека за интерну ревизију.

Највећи проблем, истакла је она, јесте неодговарајућа систематизација радних места, имајући у виду да сложен систем као што је Министарство одбране захтева већи број ревизора.

Тешкоћу представља и немогућност избора најстручнијег кадра, због

КОНТРОЛА ПОСЛОВНИХ ПРОЦЕСА

Одсек за интерну ревизију формиран је 2010. године. До сада је извршио 24 ревизије и издао 258 препорука у најразличитијим областима рада Министарства одбране.

– Надлежни смо за контролу свих пословних процеса, осим оних који се односе на борбену спремност војних састава. Најчешће су ревизије финансијских процеса, али не искључиво финансијских, тако смо контролисали, на пример, и канцеларијско пословање у Дирекцији за имовинско-правне послове – наводи шефица Одсека за интерну ревизију Маја Пилиповић.

Говорећи о плановима за будућност, она каже да је оптимиста и да верује како ће се досадашњи четворочлани ревизорски тим који предводи удвостручити.

Шефица Одсека за интерну ревизију Маја Пилиповић

дишњих извештаја које шаљемо, али, нажалост, повратне информације о томе не добијамо – објашњава Маја Пилиповић.

Ревизори у Министарству одбране, како надаље наводи, деле сличне проблеме с којима се суочавају и остале њихове колеге у јавном систему – не постоје критеријуми на основу којих се одређује величина јединице за интерну ревизију, а не поштују се ни одредбе о усклађености плата ревизора запослених у Државној ревизорској институцији и интерних ревизора.

– Специфичност Министарства одбране, у односу на остале институције у систему безбедности, када је о ревизији реч, јесте та што је то веома сложен систем. Сходно томе, имамо и велики број пословних процеса, различитих процедура, прописа и правилника, што од ревизора захтева и шира знања и веће искуство како би ваљано одговорили изазовима посла – тврди шефица Одсека за интерну ревизију Маја Пилиповић. ■

Биљана МИЉИЋ
Снимила Душка СТЕФАНОВИЋ

ЕРАТИВ

рестриктивних мера које се односе на запошљавање у јавном сектору.

– Још једна од неповољних околности јесте и непостојање оцене квалитета рада интерне ревизије, као и чињеница да због природе посла са колегама из МУП-а или БИА не размењујемо ревизорске извештаје. Управо због тога, не објављујемо их јавно, као што то чини Државна ревизорска институција. Наш рад вреднује Централна јединица за хармонизацију Министарства финансија на основу го-

ДАН ВОЈНИХ ВЕТЕРАНА

ДУХОВНА ОБНОВА НАРОДА

Тај дан биће празник, не за слављење већ за обележавање, и изузетно је значајно показати да сви који су верно служили, борили се и дали жртву за своју отаџбину нису заборављени

Предлог датума за обележавање Дана војних ветерана, којег су верификовале надлежне организационе јединице Министарства одбране и Војске Србије, резултат је иницијативе Управе за традицију, стандард и ветеране којом руководи пуковник Слађан Ристић и председника Градског одбора Удружења пензионисаних подофицира Србије из Ниша Милорада Петковића.

Према речима пуковника Ристића, датум одабран за Дан војних ветерана изузетно је симболичан. Наиме, после победничких битака код Куманова и Битоља, 4. децембра 1912. потписано је примирје у Првом балканском рату. Тада је сваки од 400.000 бораца Војске Краљевине Србије постао „стари ратник“, чији је савремени термин „ветеран“, а бригу о њима преузело је Министарство војно у оквиру Владе Краљевине Србије.

– Избор 4. децембра за Дан војних ветерана утемељен је на чињеници да је тада први пут употребљена претеча појма „ветеран“, као и на чињеници да се наведени датум везује за догађај од изузетног историјског значаја за Србију – појаснио је пуковник Ристић.

Ветерани, уједините се

У већини страних држава при министарствима надлежним за послове одбране постоје посебно формиране службе и целине задужене за бригу, сарадњу, пружање потребне подршке и помоћи, односно службе за комуникацију с ветеранским и традиционалним удружењима. До 2010. године у Министарству одбране Србије није постојала посебна организациона јединица која би се бавила проблемима војних ветерана, већ су послови делегирани по потреби, због чега су удружења војних ветерана често остала без одговарајуће подршке.

Због тога је у Сектору за људске ресурсе Министарства одбране 2010. године формирана управа надлежна за решавање питања значајних за војне ветеране и њихове породице – Управа за традицију, стандард и ветеране. Војни ветерани су потенцијал који Министарство одбране и Војска Србије не смеју да занемаре због њихове улоге у стварању и одбрани отаџбине – нагласио је пуковник Ристић. Због тога, с аспекта културе и традиције, Дан војних ветерана као празник, који није за слављење већ за обележавање, од изузетног је значаја.

ВЕТЕРАНИ У СТРАНИМ АРМИЈАМА

Постоје различити модели и решења поступања по којима се третира положај војних ветерана, који првенствено зависи од материјалних могућности државе, њене војничке традиције и односа према припадницима те друштвене групе. На пример, у Руској Федерацији припаднику војске пре пензионисања мора бити решено стамбено питање, у САД постоје две категорије ветерана – ратни, који су обављали службу за време рата, и војни, који су обављали професионалну службу и часно отпуштени из војске. У Француској при Министарству одбране постоји посебна Дирекција за статус, пензије и социјално обезбеђење припадника војске, која у сарадњи с Националном службом бивших бораца и жртава рата и Националним институтом инвалида у Паризу води посебну бригу о њиховим породицама и војним пензионерима. У Словенији, у којој статус ветерана имају сви који су учествовали у Другом светском рату и рату за Словенију, организовани су у Савез ветерана рата за Словенију, док је у Хрватској посебним законом о правима учесника рата и чланова њихових породица регулисано остваривање одређених припадности из ове области.

– Идеју су са задовољством прихватила удружења која чувају, вреднују и развијају војне традиције и удружења која у свом саставу имају војне ветеране. Не само због тога што би се усвајањем тог празника ветеранима одало признање, већ и због тога што се у већини страних армија и бившим југословенским републикама посебна важност придаје војним ветеранима. У последње време и код нас се појавила идеја о јединственом удружењу чији би циљ био заступање интереса тих категорија, а наша управа ће, када се буду створили одговарајући услови, дати свој допринос томе – каже начелник Управе за традицију, стандард и ветеране.

У Србији није регистровано јединствено Удружење војних пензионера, већ постоји више удружења и савеза ветерана која заступају различите категорије питања од значаја за ветеранску популацију.

Решавање тешкоћа

Председник Удружења ратних добровољаца 1912–1918. њихових потомака и поштовалаца др Видоје Голубовић нагласио је значај успостављања Дана војних ветерана због сећања на традицију у српској војсци и решавања проблема „заборава од којег сви болујемо“.

– Још један од проблема је што постоји много удружења која се тиме баве и веома смо подељени. Тешко успевамо да нађемо заједнички језик,

Пуковник Слађан Ристић

а циљ нам је исти. На пример, не можемо да се договоримо којим ћемо редоследом полагасти венце на споменике ветерана. Тада увидимо да држава треба да има одређену обавезу, а наша је улога да се организујемо и у оквиру разних програма сетимо свих заслужних – каже Голубовић.

Он верује да је успостављање Дана војних ветерана корак ка решењу и да ће тиме држава добити право да „на неки начин уреди удружења“. Голубовић истиче да ће у том случају сви бити дужни да 4. децем-

бра присуствују на одређеним локацијама обележавања Дана војних ветерана.

Као и у осталим државама, и код нас постоје питања која оптерећују положај војних ветерана и функционисање њихових удружења као што су споро решавање стамбених потреба по престанку професионалне војне службе, неусклађеност војних пензија, непостојање војне службе герјатрије која би бринула о старим војним ветеранима по основу стеченог права из војног здравственог осигурања, те немогућност коришћења просторија и услуга у војним објектима по повољнијим условима за рад ветерана и њихових удружења.

– Управа за традицију, стандард и ветеране редовно предузима активности за решавање питања из своје надлежности. Примера ради, биће донет пропис који ће војним ветеранима регулисати ношење војних униформи, одликовања и посебних ознака на државним и војним празницима. Такође, Управа је обавестила удружења о могућности коришћења услуга смештаја и исхране у неком од спортско-рекреативних центара система одбране. Треба напоменути и да се применом новог Правилника о решавању стамбених потреба запослених

ОБЕЛЕЖЈА ВЕТЕРАНА

Управа за традицију, стандард и ветеране покренула је у складу са *Законом о одбрани* и *Законом о Војсци Србије* процедуру израде низа подзаконских прописа којима се обезбеђује боље и ефикасније функционисање послова из области културе и традиција у Министарству одбране и Војсци Србије.

– Имајући у виду искуство страних армија, где се на свим војним свечаностима војни ветерани појављују у униформама, с одређеним ознакама, и препознају у односу на остале припаднике војски, сматрамо да је на војним свечаностима од великог значаја видети их како на достојанствен начин носе униформу и представљају ветеране наше војске. Такође, нацртом прописа којим се дефинишу униформе у Војсци Србије предвиђено је да, уз професионална војна лица у току одређених активности, војну униформу могу носити и војни ветерани, а неопходно је прописати ознаке на основу којих би се идентификовали у јавности. Одређена обележја војни ветерани носили би и на свечаном цивилном оделу – каже пуковник Ристић.

у Министарству одбране и Војсци Србије из 2014. године побољшава стамбено збрињавање војних ветерана – набраја пуковник Ристић.

Сви имамо учитеља

Руководилац Секције за неговање традиције у Извршном одбору Клуба генерала и адмирала генерал-мајор у пензији др Лука Кастратовић рекао је да су се после демократских промена многе ствари измениле у Србији. Наводи да је раније била другачија организација и државе и војске, те да је устројство било боље регулисано.

Према његовим речима, војни ветерани васпитавани су на тадашњим вредностима и слободарским борбеним традицијама. У светским армијама увек се користило искуство ветерана које може да буде веома значајно и корисно, или, како би Кастратовић рекао, „сви имамо свога учитеља и дужно поштовање према њему“.

– Увођењем демократије и тежњом ка глобалистичком систему многе ствари су се измениле. У свету постоје организације ветерана чији су место и улога регулисани законом и везани за

У ЧАСТ ВЕТЕРАНА

Организационе јединице Министарства одбране и Војске Србије у обавези су да прославе Дан војних ветерана у својим саставима, на основу инструкције коју је израдила Управа за традицију, стандард и ветеране. Прослава подразумева низ активности – полагање венца погинулим припадницима војске на Споменик незаном јунаку на Авали, погинулим припадницима војске у ослободилачким и одбрамбеним ратовима на Новом гробљу крај Спомен-костурнице страдалих у српско-турским и српско-бугарском рату, Спомен-костурнице бранилаца Београда у Првом светском рату и на Гробљу ослободилаца Београда у престоници, као и полагања венца погинулим припадницима војске у оружаним сукобима на простору бивше СФРЈ и СРЈ код споменика на Савском тргу у Београду, затим откривање информативне плоче на згради Старог генералштаба, пријем представника ветерана код министра одбране и начелника Генералштаба Војске Србије у Великој ратној сали Старог генералштаба, уз свечано уручење одликовања и војних спомен-медаља ветеранима. Планирани су и отварање изложбе „Српски јунаци и хероји од 1914. до 1999. године“ у Галерији Војног музеја и свечану академију у Конгресној сали Дома Гарде на којој ће бити уручена војна признања представницима ветеранских удружења, која су допринела афирмацији војног позива и Војске Србије.

оружане снаге државе, те се законом регулишу њихова права, дужности и обавезе, као и место и улога у систему одбране. У Србији војни ветерани до сада су били препуштени сами себи. Ми настојимо да поштујемо традицију наших предака, јер ако заборавимо

историју бићемо изгубљени. Ипак су то људи који су свој животни век провели у војсци, а нагласио бих да успостављање Дана војних ветерана улива наду у духовну обнову српског народа – изјавио је генерал Кастратовић. ■

Сања АНЂЕЛКОВИЋ

РАЦИОНАЛИЗАЦИЈА ТРОШК

СПОЈ ЛЕПОГ

Смештај за већину страних делегација у војним објектима биће бесплатан. Храну на службеним ручковима и вечерама припремаће Војна установа „Дедиње” и остале јединице. Тиме ће бити уштеђена средства која се, за исту намену, троше у хотелима и ресторанима.

После анализе трошкова и издатака за репрезентацију, односно плаћање смештаја и службених ручкова и вечера за стране делегације које долазе у радне посете Министарству одбране и Војсци Србије, уследила је одлука о рационализацији.

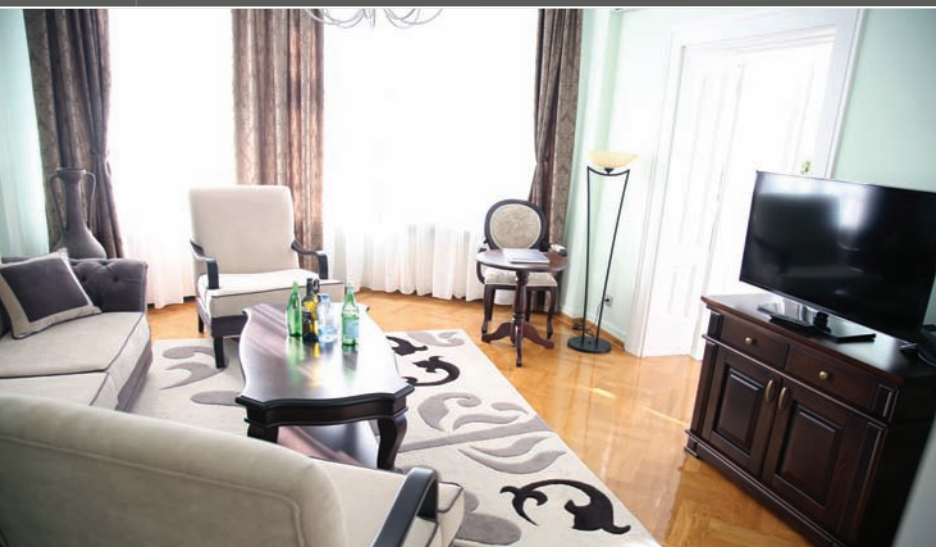
У складу с одлуком министра одбране, почело је да се ради на уређењу објеката којима Војска располаже, а закупљен је и нови објекат за потребе пријема страних делегација. У Улици Милована Глишића број 3 на Сењаку од агенције ДИПОС изнајмљена је вила за месечну надокнаду од око 70.000 динара.

Објекат је реновирала Гарда, а Министарство одбране издвојило је 3.381.000 динара за куповину опреме и намештаја на тендеру.

Први гости после пет година

У мирном делу Београда, у Улици Милована Глишића на Сењаку, налази се објекат, сада резиденцијални, у који нико није ушао дуже од пет година. Има приземље и спрат, на коме се налазе три спаваће собе, свака с купатилом. Из vile се може видети Мост на Ади и река Сава, а у дворишту се налази и фонтана.

Ходник на приземљу је мали, а постављене заставе земље домаћина и гостујуће делегације заузимају већи део пролаза. Степениште је постављено

ОВА У СИСТЕМУ ОДБРАНЕ И КОРИСНОГ

кружно, а зид је украшен уметничким сликама четворице српских војвода – Степе Степановића, Живојина Мишића, Радомира Путника и Петра Бојовића.

Из ходника на приземљу улази се у радну собу с библиотеком, у којој су изложени и поклони страних делегација нашем систему одбране. Свечани салон служи за пријем гостију. На приземљу су бар, кухиња и пространа трпезарија. Гостима су обезбеђени фиксни телефон, бежични интернет и кабловска телевизија.

Белоруска делегација, која је боравила у посети Србији од 16. до 18. новембра, била је прва смештена у том резиденцијалном објекту од његовог реновиран.

Не понављати старе грешке

Примери који илуструју због чега је донета таква одлука најбољи су доказ како систем одбране може да уштеди. Трошкови хотелског смештаја с доручком за страну делегацију нивоа начелника Генералштаба 31. јула и 1. августа 2015. године износили су 130.156 динара, а да је у том случају био коришћен објекат у Улици Милована Глишића, трошкови смештаја и исхране били би скоро 13 пута јефтинији.

Током 2010. и 2011. године трошкови смештаја и исхране страних војних делегација износили су скоро 46.000.000 динара, а текуће 13 милиона. На овај начин трошкови ће бити вишеструко смањени, јер је смештај у војним објектима бесплатан, а исхрану обезбеђује Војна установа „Дедиње”.

За смештај страних делегација реновира се и објекат у Улици Андре Николића, док је један од објеката у Генералштабу Војске Србије претходно реновиран за потребе смештаја делегација нижег нивоа. Такође ради уштеда, за потребе званичних разговора и ручкове са страним делегацијама стављени су у функцију салони у Дому Војске Србије у Београду. ■

Сања АНЂЕЛКОВИЋ
Снимио Зоран ИЛИЋ

**ХРАБАР ГЕСТ
ПРОФЕСОРА САШЕ ВАЈИЋА**

СКРОМНИ

Почетком августа десила се стравична саобраћајна несрећа на ауто-путу Шид–Београд, у којој је троје људи изгубило животе, а петоро теже повређено. Многи су застали да виде шта се десило, али се само један одважио да им помогне. После 45 минута спасавања угрожених путника, херој те приче сео је у кола и вратио

Саобраћајне несреће постале су, нажалост, наша свакодневица. Научили смо да окренемо главу срећни што се то није баш нама десило. Ипак, чини се да смо прерано почели да отписујемо не само жртве већ и повређене. Тако је било и 10. августа ове године, када су се сударили шлепер и аутомобил на ауто-путу Шид–Београд. У стравичној несрећи живот је изгубило троје људи, од којих је најмање имало само седам година. Међу 11 путника, петоро је теже повређено. Крвава и слупана возила заобилазили су сви. Заправо, готово сви. Да није све тако црно и да за свет има наде, уверио нас је хуман гест професора физичке културе с Војне академије Саше Вајића који, видевши да се

десила саобраћајна несрећа и да има повређених, није губио време и притрчао несрећним људима у помоћ.

Место несреће

Професор Вајић враћао се са супругом и кћерком из Угљевика. На око 300 метара од скретања за Пећинце, видели су возила која стоје. Било је јасно да се дешава нешто несвакидашње.

– Видео сам колону и успорио. Испред мене је било око тридесетак возила. Када сам пришао довољно близу, угледао сам шлепер који је једним делом био у зауставној, а другим у средњој траци. Поглед ми је одлутао до пробијене банке и кола сурваних у каналу. Нисам имао дилему. Знао сам да морам да останем и помогнем тим несрећним људима –

каже професор Вајић, описујући стравичну сцену коју је затекао.

Заобишао је колону и стао неколико метара даље. Успут је налетео на инспектора у цивилу, који се и сам ту случајно задесио, али је већ увелико звао хитну помоћ, ватрогасце и полицију. С обзиром на то да је около било паркирано више аутомобила, био је убеђен да је повређенима већ неко притрчао у помоћ. Осврнуо се око себе и схватио да људи само обилазе место несреће, на коме је осим јасних трагова судара било и крви.

– Сишао сам до обода ауто-пута и ту затекао дечака од десетак година који је седео и ћутао. Када сам га упитао да ли је добро, климнуо је главом и рекао – „Спасите ми батун“. Тада сам угледао

ЈУНАК

се свом нормалном животу, сматрајући да је урадио оно што би и свако други у таквој ситуацији. Тек неколико месеци касније, писмо захвалности Драгана Грубића, пензионисаног припадника Војске Србије, које је стигло на адресу Војне академије, открило је да се херој тог несрећног догађаја крије у нашим редовима.

језив призор у каналу – слупан аутомобил и неколико људи у њему и око њега – прича професор физичког, додајући да је видео само једног човека како покушава да помогне дечаку који је лежао на земљи изван кола.

Поред потпуно смрсканог аута лежале су и две жене, као и дечак од око 11 година који је плакао и услед јаких болова повремено губио свест. У средишту аутомобила седела је жена у бесвесном стању, а на предњем седишту девојчица од пет година, која на први поглед није давала знаке живота.

– Прво сам госпођи која је имала повреде главе мајицом зауставио крварење и рекао јој да то чврсто држи, а затим сам пожурио према деци која су била животно угрожена. Тада сам видео да

жена која је без свести седела на средњем седишту почиње неконтролисано да се трза. На свега неколико сантиметара од њеног врата било је парче лима, вероватно део смрсканих врата. Махиално сам је зграбио за руку и раме и вукао је на супротну страну – каже Вајић. Срећом, ватрогасци су брзо стигли и на његове повике одмах дошли до аута и пресекли лим.

Тада се окренуо према девојчици на предњем седишту и једва напипао пулс. Извукао ју је напоље и замолио возача, који је био сав крвав, али свестан, да му помогне и отвори јој уста. Када је видео колико он то нестручно ради и да постоји велика шанса да је повреди, узео ју је, положио на бок и отворио уста. Истовремено је морао да помогне и дечаку, чија је избезумљена мајка само вриштала, тражећи помоћ за своје дете.

МИНУТ НЕПАЖЊЕ

У аутомобилу је било 11 путника, данас Суботичана и Канађана, некадашњих Личана, који су били у Хрватској да обиђу породична огњишта. Већина њих прегрмела је ратове и погроме, али их је тренутак непажње скупо коштао. Њих пет теже је повређено, док је троје људи изгубило живот. Већина њих успешно се опоравила, осим једне девојчице, која има повреде кичме, које захтевају дуготрајно лечење.

– У следећем тренутку клечао сам између двоје деце, држећи им обома језике како се не би угушили. И једно и друго испљували су много крви. Почео сам да се тресем јер сам схватио да сам урадио све што сам могао, а да лекари још нису стигли. Знао сам да неће моћи дуго да издрже без одговарајуће медицинске помоћи – прича Саша, напомињући да се тада први пут у животу обрадовао кад је чуо звук сирене.

Стижу лекари

Лекари и техничари прво су притрчали деци и у року од минут-два интубирали их и спремили за транспорт. Госпођа која је била без свести у колима сада је лежала на земљи и полако долазила себи. Друга, која је повредила

главу, била је у шоку, јер је у несрећи изгубила мајку... Не знајући шта да ради, Вајић је на крају легао на земљу крај ње и покушавао да је разговором умири. Убрзо су стигле још две екипе хитне помоћи, па су сви повређени превезени у болнице.

После драме која је трајала 45 минута, Саша је сео у кола и са породицом кренуо пут Београда. Ипак, савест му није дала мира. Морао је да види како су повређени. Прво се упутио до Ургентног центра, где га је једна од повређених жена препознала. Замолила га је да оде до Тиршове, јер јој је тамо био смештен син, а она није знала ништа о његовом стању. Тек када је обишао све и уверио се да су сви збринути, кренуо је кући.

Када је неколико дана касније успео да сабере утиске и дође себи, био је поносан на оно што је урадио. Свестан је да је дао максимум и помогао најбоље што је умео. Ипак, чини му се да смо као друштво „заказали“.

– Разочарало ме је што су људи пролазили, што нико није застао да помогне, а и они који јесу, стали су само да би видели шта се дешава, а не да помогну. Схватам да не знају сви шта треба да раде и како да помогну, али не разумем да нико не приђе и бар не покуша да уради нешто – каже Вајић и истиче да је он на факултету Физичке културе у Београду стекао знања из пружања прве помоћи. Ипак, највише је научио радећи 15 година као професор на Војној академији, где је од искуснијих и старијих колега много тога усвојио. На срећу, током каријере није имао много прилика да знање употреби.

Скромни професор физичке културе, омиљен међу колегама и кадетима, каже да је урадио оно што би и сваки други припадник Војске. Сигуран је да свако ко обуче униформу или постане део овог система има обавезу више према друштву коме служи.

На његов херојски чин бацили су сенку сви они који су само немо прошли поред места, окрећући главу на другу страну.

Тренутак непажње, лоши услови на путу, превелика брзина..., само су неки од могућих узрока саобраћајних несрећа. О свему томе, нажалост, мислимо касно, јер сваки од тих фактора може да нас кошта живота. Или неколико њих. ■

Мирјана КРСТОВИЋ
Снимио Горан СТАНКОВИЋ

ИЗРАЕЛСКИ ВИШЕНАМЕНСКИ БОРБЕНИ АВИОН KFIR BLOCK 60

МНОГО ЗА МАЛО ПАРА

Прича о израелском вишенаменском борбеном авиону Kfir испричана је много пута. Међутим, пажњу светске јавности привукла је последња варијанта која се нуди, а начичкана је задњом генерацијом авионике и наоружања, коју је практично немогуће добити у било ком другом авиону осим оних чија је цена бар три, а неретко и пет пута већа. Уз све то, Израелци нуде и ресурс змаја, а у одређеној мери и мотора, који је на нивоу истих најсавременијих борбених авиона.

Како обезбедити добро опремљен, дуговечан и поуздан вишенаменски борбени авион по релативно ниској цени, представља енигму која мучи велику већину земаља у свету. Цена таквих авиона, под условом да се набављају као нови, износи неретко и до 100 милиона долара, а поставља се питање да ли је авион такве цене и несумњиво високе борбене вредности свима потребан. Последњих година врло је актуелан постао појам „air police“, односно, буквално „ваздушна полиција“. То практично значи да је ратно ваздухопловство опремљено инфраструктуром и авионима који су способни за контролу ваздушног простора и да је акценат не на остваривању премоћи у ваздушном простору, већ на пресретању авиона који су повредили ваздушни простор или на предузимању мера против авиона који су отели терористи.

Тржиште половних борбених авиона

Из тог разлога последњих неколико деценија „процветало“ је тржиште половних борбених авиона и пакета за модернизацију. Основни проблем са половним или модернизованим авионима представља њихов радни век, који је вишеструко краћи у односу на нове ваздухоплове. Израелци представљају можда најумешније понуђаче најразноликијих пакета модернизације, чему је допринео драстичан напредак у науци и технологији, који је остварен од настанка ове државе.

Подједнако важан показао се и обавештајни рад, који је резултовао знатним напорима да се током шездесетих година прошлог века на основу набављених нацрта прекопира француски ловац бомбардер Mirage 5, управо развијен у сарадњи са француским

„Avions Marcel Dassault“, а данас „Dassault Aviation“. Ти авиони, означени као IAI Neshar, представљали су важан додатак израелским оружаним снагама током Јом-Кипурског рата са Арапима 1973. године, како у борбама против циљева у ваздуху, тако и на земљи.

Израелци су још пре избијања тог рата предузели кораке да се модернизује авионика сопственим уређајима и да се замени француски турбомлазни мотор SNECMA Atar 09C потиска 42 без и 61 kN са додатним сагоревањем, савременијим америчким General Electric J79-J1E потиска 53 и 80 kN са додатним сагоревањем. Уследио је низ варијанти, са унапређеном авионицом, а пре свега радаром, који је од једноставног домаћег нишанског, радара погодног за блиску ваздушну борбу, Elta EL/M-2001B (на верзији C-2) „напредовао“ до EL/M-2021 (на C-7) са могућностима детекције и праћења циљева на малим висинама (look

Прошлог авиона, без маскрне боје

down/shoot down), блиске ваздушне борбе, мапирања терена, избегавања препрека и нишањења при бомбардовању.

Унапређени су аеродинамика, односно маневарске могућности, уградњом фиксних канарда, и наоружање, са акцентом на савременијим ракетама ваздух–ваздух и на прецизним, навођеним бомбама и ракетама.

У овом тренутку, Израелци су већ почели да добијају најсавременије америчке ловце попут F-15 и F-16, тако да су и овако унапређени домаћи авиони Kfir опредељени за нападе на циљеве на земљи. Коначно, 1996. године авиони Kfir повучени су из оперативне употребе израелских оружаних снага доласком унапређених варијанти споменутих америчких авиона. Ти авиони одложени су на „гробља авиона“ у јужни сектор пустиње Негев, где су конзервирани и припремљени за евентуалну поновну употребу.

Неки од споменутих авиона послужили су као основа за варијанту C-10 са радаром EL/M-2032, иначе често уграђиваним у модернизоване авионе различитих топова: F-4, F-5 (за Чиле), F-16, Sea Harrier (за Индију), Mirage III и MiG-21 (LanceR C за Румунију), а од новијих, коришћен је на

индијским борбеним авионима нове генерације Tejas Mk1. Поседује све савремене модове рада, укључујући и синтетички отвор, домет 65–100 kg изнад и 55–85 km испод хоризонта лета за циљеве ефективне рефлексне површине 2–3 m². Уместо аналогних инструмената, уграђена су два мулти-

Прећходник, Kfir C-10 колумбијског ваздухопловства

Линија за ремонт и модернизацију

функционална дисплеја, нови HUD, HOTAS систем управљања и нишанска кацига типа Dash.

Наоружање подразумева најновије израелске ракете за блиску борбу у ваздуху Python 4 и Python 5 са фокалним ИЦ сензором (домета преко 20 km) и ракета средњег домета Derby са активним радарским самонавођењем (домета 50 km). Импресиван арсенал допуњен је најсавременијим електрооптички/GPS навођеним бомбама Spice или ласерски навођеним Lizard. Подржавајућа опрема састоји се од најсавременијих подвесника LITENING. Такав Kfir C-10 привукао је одређено интересовање, тако да су га набили Еквадор (осам) и Колумбија (20). Поред тога, према неким подацима, компанија „Israeli Aircraft Industries“ (IAI) има на располагању још 50 змајева, који могу да се ремонтују, модернизују и испоруче заинтересованим купцима. Ипак, релативно ви-

сок технички и технолошки ниво верзије C-10 није довољан, па је тржишту понуђен Block 60, са још напреднијим системима.

Варијанта Block 60

Основна надоградња на варијанту C-10 је потпуна НАТО компатибилност. Поред тога, веома је важна уградња радара EL/M-2052 са активним електронским скенирањем (AESA) – можда тај радар није са највећим могућностима детекције тренутно у свету (мања него код америчког, AN/APG-77, AN/APG-81 или руског Ирбис-Е), али је према технолошком нивоу близак било ком другом AESA радару. Употребом AESA технологије омогућено је повећање домета у односу на радаре са механичким антенама, знатно ужи сноп и знатно смањена могућност ометања, далеко повећана поузданост, повећање бро-

ја циљева који се могу пратити (у овом случају 64) и коначно, „мултитаскинг“, односно, могућност обављања више симултаних операција, укључујући и прецизно мапирање терена и класификацију циљева. За сада, процењено је да је тај радар, односно, његове варијанте, у погледу различитог броја активних елемената, погодан за уградњу у велик број разних борбених авиона, почев од F-15, преко МиГ-29, Mirage 2000, наравно Kfir Block 60, све до индијског Tejas Mk1A.

Kfir Block 60 имаће осталу авионику и наоружање исто или унапређено у односу на споменути Kfir C-10, што је више него добра вест, с обзиром на повољну репутацију израелске опреме. На девет носача могуће је понети до 5,5 тона терета – додатно гориво, наоружање и сензоре. Примера ради, уграђени су дата линк типа Link 16, нови навигациони систем и компјутер.

Оно што би евентуално могло да се замери јесте упитни радни век који би авиони овог типа имали, с обзиром на то да су већ коришћени и конзервирани. Ипак, треба знати да је сама конструкција тих авиона изузетно чврста и крута, захваљујући коришћењем делта крилу. Поред тога, истиче се да је налет конзервираних авиона који се нуде за конверзију у Block 60 релативно мали и износи 200–500 часова лета. Према речима званичника IAI, након прегледа и ремонта гарантује се радни век од 8.000 часова лета, односно више од 30 година, што је једнако или чак и више него код најновијих вишенаменских борбених

Нови „сџаклети“ кокпийџ

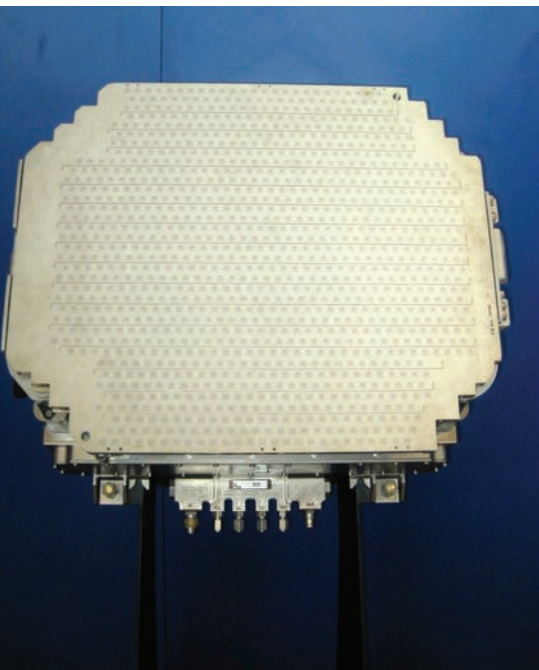
авиона 4. генерације. С друге стране, мотори J79-J1E такође су ремонтвани и са међуремонтним циклусом од 1.600 часова.

Наравно, постоје и одређени недостаци, а највећи је застарело аеродинамичко решење које датира из седамдесетих година прошлог века са делта-крилом са прекидом на нападној ивици, елеронима и фиксним канардима. Та аеродинамична конфигурација погоднија је од изворне са авиона Mirage III, са повећаном управљивошћу и маневарским особинама (устаљена брзина заокрета је повећана са 6,3 на 9,6 о/с). Тиме је достигнут Mirage F1 (9-10 о/с) и претигнут МиГ-21 7,5 и F-5E Tiger II 7,8 о/с. Међутим, у поређењу са неким врхунским авионима данашњице, та карактеристика је ипак знатно слабија: МиГ-29 постиже 23 о/с, F-22 наводно чак 28 о/с. Захваљујући делта-крилу, брзина неустаљеног заокрета је знатно повољнија. С друге стране, брзина пењања је и даље сасвим адекватна са око 233 m/s, али такође мања него код најспособнијих конкурената, код којих премашује 300 m/s.

Комерцијализација

На основу изнетог, сасвим је јасно да је најјача страна авиона Kfir Block 60 првокласна авионика са радаром, нишанском кацигом, навигационим и системима за нишањење и обележавање циљева у виду подвесника. Такође, друга велика предност је изванредно наоружање по квалитету а и по количини коју авион може

Радар EL/M-2052 какав се њеређује на Tejas Mk1A

Ракеће 8-8 Python 5 (горе) и Derby (голе)

Вођене бомбе Spice

понети. С друге стране, маневарске особине су онакве какве су биле актуелне пре тридесетак година. Ипак, у предности се морају уврстити и две врло важне чињенице, које не упадају у очи у први мах, а то је изванредан радни век, којим се, ако је онакав какав гарантује произвођач, поништава чињеница да су авиони строго формално гледано, заправо половни, ремонтвани и модернизовани. Коначно, за многе кориснике плићег цепа, одлучујући фактор представља цена. Овако добро опремљен авион кошта невероватних 20 милиона америчких долара! То је вишеструко мање у односу на конкуренцију у виду других, нових авиона попут JAS-39 Gripen, Eurofighter Typhoon II и Rafale, а знатно је мање (приближно упола) и од цене МиГ-29 и кинеског J-10.

Практично, авиони Kfir Block 60 налазе се у ценовном рангу или чак испод њега са слабије опремљеним и наоружаним јужнокорејским F/A-50 (27-37 милиона долара по авиону) и кинеско-пакистанским JF-17 (25-28 милиона). Цена часа лета није обелодањена, али се може проценити да је нижа него код већине конкурената, са изузетком можда F/A-50, што уз дужи радни век од рецимо МиГ-29, J-10 и JF-

17 заокружује више него занимљиву понуду овог авиона.

За сада су Израелци понудили Kfir Block 60 бројним државама Европе и Јужне Америке. Јужна Америка представља једно од кључних тржишта за израелску опрему, док се компатибилност са НАТО стандардима одражава у тежњама да се понуди новим чланицама НАТО које нису финансијски моћне, а имају потребу за заменом бројних авиона из совјетске ере, пре свега МиГ-21 и МиГ-23, као и раних варијанти МиГ-29. У ту другу групу пре свега спадају наши источни суседи, Бугари, који су изразили интересовање за тај авион. Поред Бугарске, авиони су понуђени и Филипинима и Колумбији, корисником ранијих верзија Kfir-а. Ипак, за сада највеће шансе постоје у Аргентини, која намерава да набави 18 Kfir Block 60 по цени од 500 милиона долара, или око 28 милиона по авиону, што се вероватно односи на потпуно опремљен авион. Тако се Kfir Block 60 сврстава у сам врх вишенаменских борбених авиона према односу уложено – добијено. он представља идеалан авион за обављање задатака у оквиру концепта „air police“, али и много више од тога. ■

Др Себастиан БАЛОШ

Човечанство на удару климатских промена

УГРОЗА

Упркос сталном упозоравању светских стручњака, богате земље још не могу да се договоре око тога да ли да се приклоне заштитницима човекове животне средине или да, не успоравајући темпо сопственог индустријског развоја, наставе с применом прљаве технологије. Закључци 21. светске конференције Уједињених нација о клими још једно су упозорење експерата из 195 држава, који су десетак дана расправљали о сталној угрожености Земље услед повећања отровних гасова с ефектом стаклене баште.

Недавно је у Паризу одржана 21. светска конференција о клими, на којој су десетак дана експерти Уједињених нација расправљали о клими настојећи да постигну договор о заустављању загађивања наше планете, којој прети велика опасност од ефекта стаклене баште, односно настанку озонске рупе, кроз коју продире ултравиолетно зрачење и угрожава живот на Земљи. Најумнији људи из области заштите животне средине из 195 земаља света учинили су све у покушају да дођу до ефикасних решења која се односе на заустављање глобалног загревања, које настаје испуштањем штетних гасова из различитих извора – почев од прљаве индустрије до огромног броја саобраћајних средстава која се крећу копном, морем и ваздухом.

Да ли ће житељима наше планете то поћи за руком, само је једно од питања која многи стручњаци постављају, али мало ко од њих има прави одговор. Зашто? Понајпре због тога што економски моћне земље још не могу да се договоре да ли да се приклоне заштитницима човекове околине или да, ни за тренутак не успоравајући темпо сопственог индустријског и економског развоја, саможиво настављају с коришћењем прљаве технологије и у својој земљи и у привредно неразвијеним државама у које селе застарелу технологију.

Катастрофалне суше

Експерти Светске метеоролошке организације веома су забринуте због тога што научна истраживања показују да Европом, као последица климатских промена, све чешће харају снажне олује, али и јаке суше. А суша је велика природна катастрофа која може знатно да утиче на привреду и природно окружење у коме се одвија живот људи. Трошкови због тога су, на пример, само у Европи, у последње три деценије, достигли суму од 100 милијарди евра.

Посебна студија на основу које је израђен хидролошки модел водених токова на Земљи показала је да ће многе реке, нарочито у јужним деловима европског континента, највероватније бити изложене краћим или дужим раздобљима смањеног снабдевања водом због климатских промена.

Очекивани пораст броја становника, такође, стално ће увећавати потребу за додатном количином воде намењене наводњавању обрадивих површина и индустријској производњи, што ће, у крајњем, утицати на водостај река, који ће бити све нижи.

Екстремни климатски услови попут снажних олуја, суша и топлотних таласа доведиће, према предвиђању научника, до честих несташица хране, тако да ће се несташице хране какве су се раније дешавале једном у 100 година у будуће дешавати сваких 30 година. Зато предлажу да се пољоприв-

УГРОЖЕНА ПЛАНЕТА

47

вреда на време прилагоди климатским променама и ојачана отпорност на екстремне временске услове, уз истовремено повећање производње, како би све већа потражња прехранбених намирница у свету била задовољена.

Човекова кривица

И раст нивоа мора, као последица глобалног отопљавања, био је најбржи у минулих 20 година. Током последње две деценије подизање нивоа мора и океана одвијало се много брже у поређењу с 20. веком. Ниво мора је претходних 100 година у просеку порастао за нешто мање од 20 центиметара, од чега седам центиметара само у последњих 20 година. Истраживачи, осим тога, напомињу да се у Полинезији море подигло чак за 21 центиметар у времену од 60 година (1950–2010).

Ниво мора ће, по свему судећи, наставити да расте, тако да ће 2100. године, према оптимистичким проценама, порастати између 26 и 55 центиметара, а ако у међувремену не би дошло до осетнијег смањења емисије гасова с ефектом стаклене баште, пораст нивоа мора и океана могао би бити знатно већи – 82 центиметра.

Аустралијски научници открили су канал кроз који се топла морска вода увлачи испод највећег глечера на источној страни Јужног пола (Антарктика), који се због тога постепено отапа. Ако би се сав лед испод тог дела Јужног пола отопио, ниво светских мора подигао би се за око 60 метара, с тешко предвидивим последицама.

Испуштање гасова из океана у атмосферу довело је до пораста глобалне температуре и уласка Земље у топлије раздобље свог постојања. Научници верују да воде око Антарктика имају кључну улогу у померању угљеника између атмосфере, копна и мора. Они сматрају да је важно знати више о начину на који океани утичу на угљенични циклус,

како бисмо боље разумели данашње климатске промене. А најновији подаци о тим променама говоре да се око 40 одсто угљен-диоксида, који је емитован од времена преиндустријске ере до данас, задржао у атмосфери.

Шта се у вези с климатским променама збива на нашем континенту – Европи? Том проблематиком баве се експерти Европске агенције за животну средину, који, поред осталог, истичу да је просечна температура на европском континенту у последњих десет година била за 1,3 степена Целзијусових виша од просека из времена преиндустријске револуције, да су почев од 2002. године падавине смањене на југу континента, док су се на северу повећале, да је било више екстремних временских неприлика, да се лед на Гренланду и у Арктичком мору топио, а глечери нестајали.

Према прогнозама европских истраживача, просечна температура на нашем континенту наставиће да расте и пред крај 21. века, а могла би да буде за 2,5 до 4 степена Целзијусових виша од просека за раздобље 1961–1990. године. Медитеран муче велике врућине које су у последњих десетак лета биле чешће и дуже трајале, удвостручено је топљење леда на Гренланду, док се обим глечера на Алпима смањило за две трећине, а очекује се и наставак тренда нестајања глечера.

Оптимистичка очекивања

Последица глобалног загревања наше планете има још: сезона полена (на шта су многи људи алергични) траје дуже

УГРОЖЕНА ПРОДУКТИВНОСТ

Скоро 80 одсто земаља могло би да осиромаше до 2100. године услед глобалног отопљавања, јер продуктивност опада сразмерно глобалном порасту температуре – тврди група америчких научника с Стенфорд универзитета, у Калифорнији. Они су такав закључак извели на основу економских података из 166 земаља праћених пола века (од 1960. до 2010. године).

У студији објављеној у специјализованом часопису „Природа“ наводи се да би пораст температуре од 4,3 степена Целзијусових до краја века довела до пада светског бруто домаћег производа од 20 одсто. Амерички експерти, осим тога, тврде да би 77 одсто земаља до 2100. године знатно осиромашиле уколико не би биле смањене последице климатских промена.

ЛЕПА УСПОМЕНА

Беле, снежне зиме ускоро ће за већину Швеђана бити само лепа успомена. Наиме, шведска национална метеоролошка служба објавила је резултате најновијег истраживања о последицама глобалног отопљавања на ту нордијску земљу, чији се закључци највероватније неће нимало допасти љубитељима зимских спортова.

У једном од извештаја се истиче да ће се до краја столећа снежна сезона скратити за 40 до 80 дана, у зависности од мера које ће светске владе спровести у борби против климатских промена. То значи да ће јужна трећина Земље, у којој живи већи део становништва, имати врло мало, а можда и нимало, снега током зиме.

и почиње десетак дана раније него пре пола века, птице се гнезде и крећу у селидбу, а и сезона инсеката (посебно оних који уништавају летину) траје дуже. Стручњаци кажу да ће бити мање воде за наводњавање плодних ораница на југу и југозападу Европе, истичући истовремено да ће, на сву срећу, у осталим деловима континента услови за пољопривредну производњу бити бољи.

Како ће, сходно томе, изгледати живот на Земљи до краја овога века, само је једно од питања које себи, али и другима, постављају научници, који истовремено истичу да

другу планету немамо и да треба да се заједничким напорима боримо и изборимо за опстанак цивилизације.

Данас на нашој планети живи нешто више од седам милијарди људи, а концентрација угљен-диоксида је око 400 честица на милион (свих осталих честица). Први и оптимистички сценарио јесте да човечанство почне радикално да инвестира у нове изворе енергије и геотехнологије. У том случају број становника до краја столећа достигао би девет милијарди људи, а концентрација угљен-диоксида остала би

иста – 400 честица на милион, уз тенденцију постепеног пада. Температура на планети би се до 2050. стабилизовала, те би глечери престали да се топе, мада би ниво мора наста-вио да расте услед нагомилане топлоте мора и океана током претходних година.

Захваљујући свести људи и заједничким напорима наша планета могла би се спасити, мада томе треба да прет-ходе престанак коришћења саудијске нафте и добијање гаса из шкриљаца на америчком континенту.

Други, такође, могући сценарио јесте већа производ-ња разних добара, али уз знатно мању потрошњу енергије која би се, већма, добијала из обновљивих извора, што не загађују животну средину. Смањила би се, дакле, емисија угљен-диоксида и осталих штетних гасова с ефектом ста-клене баште, тако да би екстремне последице климатских промена остале за нама. ■

Влада РИСТИЋ

ШИРЕ СЕ ОЗОНСКЕ РУПЕ

Експерти Уједињених нација недавно су саопштили да се озонска рупа над Антарктиком проширила, што непосредно угрожава становнике јужне хемисфере, тако да би требало да буду веома обазриви због високог степена ултравиолетног зрачења.

То је потврдила и Светска метеоролошка организа-ција (са седиштем у Женеви), која је примила извештај америчке свемирске агенције (НАСА), а у коме се на-води да озонска рупа захвата површину од 28,3 милиона квадратних километара, што одговара површини коју заузимају Русија и Канада заједно.

НАСА, узгред, подсећа да је рекордна величина озонске рупе у септембру 2000. године износила безма-ло 30 милиона квадратних километара.

ДАНАК СТ

Сваких 20 минута једна особа у Србији доживи шлог, који се за сваког четвртог заврши фатално. Са 30.000 можданих инфаркта годишње наша земља налази се у самом врху европских земаља по броју оболелих. Да ли ћете остатак живота провести зависни од туђе неге и приковани за кревет или, уз квалитетну рехабилитацију, вратити свој живот у нормалу, првенствено зависи од брзине реаговања на прве симптоме и стручности неуролошких медицинских тимова. У сваком случају, мождани удар промени људе заувек.

Просечан животни век савременог човека данас је много дужи него пре 100 или 200 година. За то је заслужна савремена медицина, која свакодневно бележи напретке у свим областима. Ипак, још увек није наша одговор на сва питања и лек за све болести, али је смртан исход већине њих свела на минимум.

Највећи узрочник смрти модерног доба, после срчаних и малигних болести, јесте мождани удар, који се у смањеном броју, али ипак још увек завршава фатално. Они који уз мало среће и много медицинске помоћи преваре смрт и преживе инфаркт мозга, најчешће се суочавају с дуготрајном рехабилитацијом. Чак трећина преживелих и после вишемесечне физикалне терапије остаје с различитим степеном инвалидитета и у одређеној мери „прикована“ за кревет.

Како изгледа шлог

– Неурологија разликује два типа можданог удара – исхемијски и хеморагијски. У више од 80 одсто случајева ради се о исхемијском шлогу, који настаје смањењем дотока кисеоника у мождано ткиво услед закрчења неког крвног суда, док до хеморагијског, такозваног крварећег можданог удара, долази услед пуцања крвног суда и изливања крви у мождано ткиво – објашњава основну разлику међу типовима можданих удара начелник

РЕСНОМ ЖИВОТУ

Клинике за неурологију пуковник проф. др Ранко Раичевић, напомињући да оба могу довести до трајних оштећења мозга. Он истиче да постоји и транзиторни исхемијски атак, кратка „епизода“ неуролошког поремећаја која не траје дуже од 60 минута и не оставља трајно оштећење мозга, али је важно да буде дијагностикована и на одговарајући начин медицински третирана, јер постоји ризик од понављања који доводи до правог можданог инфаркта.

Недостатак кисеоника у крви најчешће проузрокује одузетост појединих делова тела, поремећај говора, одсуство појединих осећаја, сметње у координацији покрета и хода или разних психичких поремећаја. Ретко је мождани удар праћен различитим симптомима који нису карактеристични за шлог, па га је на први поглед тешко препознати, нарочито

леве (доминантне) хемисфере доводи до слабости или одузетости десне половине тела, измене осећаја у том делу, сметњи у говору, разумевању, писању, док оштећење десне хемисфере доводи до слабости или одузетости леве половине тела, измене стања свести и осећаја леве половине тела. Оштећење малог мозга узрокује поремећај равнотеже или координације исте стране тела, а може узроковати и отежан, нејасан говор – каже пуковник Раичевић, истичући да је ипак најкомпликованије оштећење можданог стабла, јер оно озбиљно угрожава живот. Манифестује се вртоглавицом, дуплим сликама, измењеним говором, наглим поремећајем стања свести, поремећајем дисања и рада срца, а може изазвати одузетост или губитак осећаја у једној страни тела или, чак, и у сва четири екстремитета.

Код пацијената код којих се установи шлог, према речима др Раичевића, тромболитичка терапија даје се рутински, а од круцијалне је важности да је пацијент прими у року од четири и по сата од момента појављивања првих симптома, док се најбољи резултати постижу када се терапија примени и раније, најбоље до три сата. Тромболитичком терапијом лечи се само мањи проценат свих оболелих од можданог инфаркта, јер се она не сме примењивати код пацијената с одређеним болестима и стањима која би могла да повећају ризик од крварења. Њу је могуће дати тек после урађеног скенера главе, којим се искључује постојање можданог крварења, што условљава њену примену само у добро опремљеним болницама, каква је и ВМА. Осим тога, уколико ситуација то захтева, може се применити и неуроваскуларни концепт, којим се путем стента обезбеђује волумен крвног суда.

– Још напреднији сегмент јесте механичка тромбектомија, поступак при којем се специјалним системима улази у

ПРОФИЛ ПАЦИЈЕНАТА

– Најчешће је реч о људима старијим од шездесет година, који већ имају неке болести као што су хипертензија, дијабетес или неко срчано обољење. Углавном су то пацијенти који своју терапију не узимају редовно, а не либе се ни да је сами коригују – каже пуковник Раичевић и наводи да је неретко реч о гојазним људима који већи део дана проводе седећи.

код људи млађег старосног доба, код којих се то обољење и не очекује.

– Мождани удар може бити праћен неспецифичним симптомима – изненадном вртоглавицом, наглом главоболом, замућеним видом, дуплим сликама, повраћањем... Ипак, код већине људи јавља се одузетост половине лица и тела, немогућност ходања и стајања и отежан говор, што и јесу основни симптоми можданог удара – наводи начелник Клинике за неурологију, наглашавајући да се у већини случајева симптоми јављају нагло.

На први знак у болницу

Сваки болесник, чим посумња на мождани удар, треба најхитније да дође до прве специјализоване установе, јер правовремено лечење значајно смањује његове последице. Брза дијагностика, која се састоји од неуролошког прегледа, лабораторијских тестова и одговарајућих снимања, кључ је успешног лечења.

– Симптоми, али и последице можданог удара зависе и од места настанка шлога. Тако, на пример, оштећење

ВОЈНИЧКИ ПОЗИВ

На Клиници за неурологију ВМА у току је вишегодишње опсежно истраживање које има за циљ да докаже постојање везе између стресног посла, какав је војнички позив, и можданог удара. Наиме, лекари Војномедицинске академије установили су да број војних лица који болују од хипертензије, дијабетеса и срчаних болести, а које се сматрају факторима за настанак можданог удара, надмашује државни просек. Узрок томе др Раичевић налази у стресном послу, честим прекомандама, теренима, променама колектива и места становања, напомињући да ништа мање стресан живот не воде ни породице униформисаних.

ЈЕДИНИЦЕ ЗА МОЖДАНИ УДАР

– Вишегодишње искуство показало је да пацијенти који се лече у јединицама за možдане ударе имају бољу прогнозу од оних који се лече на одељењима опште неурологије. Успешност таквих јединица огледа се у концепту обједињености капацитета и двадесет-четворочасовне доступности лекара и дијагностике. Иако је улагање у такве јединице у старту веће, оно се на дуге стазе много више исплати – појашњава пуковник Раичевић и тврди да možдане јединице имају на једном месту неуролога, комплетну медицинску и рехабилитациону подршку 24 сата, као и консултанте с других клиника (кардиологе, неурохирурге, анестезиологе). Наравно, скенер и мониторинг пацијената основа су за формирање такве јединице.

зачепљен крвни суд, вади тромб и стварају услови за правилну циркулацију možданог паренхима – појашњава Раичевић, истичући да када је реч о крварећем možданом инфаркту пацијенту помоћ пружају неуроваскуларни, неурохируршки и радиолошки тим, јер се пуцање крвног суда мора оперативно санирати.

Мождани удар данас се најчешће лечи конзервативно, не иде се у салу већ се тромболитичком терапијом, односно леком који путем крви долази до зачепљења, „отвара“ крвни суд. Када је, пак, реч о тромбектомији, „терапијски прозор“ је између 12 и 24 сата, док за стентинг не сме проћи више од шест сати. Иначе, стентинг, који се ради превентивно, подразумева процедуру у којој катетер носи стент до места зачепљења, а његово постављање, које одузима сат-два времена, касније омогућава несметану циркулацију крви.

– Људи и даље не схватају да možдани удар не пада с неба, већ се јавља као последица разних других обољења, попут срчаних, биохемијских или хипертензије, те да је држање хроничних обољења под контролом најбољи начин да избегну сусрет са неурологом – каже Раичевић, али напомиње да код већине таквих болесника изостаје редовно узимање терапије и контролисање општег здравља, наводећи податке последњег истраживања према коме је само 18 процената оних који су доживели шлог, а болују од хипертензије, редовно узимало преписану терапију за висок притисак. Као велики проблем истиче и склоност пацијената самосталном „кориговању“ терапије или, још горе, узимање лекова само онда када им „скочи“ притисак.

Ко су наугроженији

Иако медицина свакодневно бележи напретке, лекари још увек нису нашли „чаробни рецепт“ којим би људима подигли свест о важности превентивног здравља. Забрињавајући су и подаци да, иако је шлог болест која

по правилу погађа мушкарце у добу од 70 и жене од 75 година, старосна граница оних који га доживе лагано клизи ка све млађим генерацијама. Узрок томе, према дугогодишњим истраживањима, јесте неодговоран начину живота, који очигледно једног дана узима данак.

Тако, на пример, особе с повишеним крвним притиском имају три пута веће шансе да доживе možдани удар, а тај ризик се смањује за 36 до 42 процената уколико се притисак редовно „држи“ под контролом. Дијабетичари и пушачи имају дупло већу вероватноћу да доживе možдани удар, а прекид пушења, у року од две до пет година, враћа ризик на уобичајен за то животно доба. Кардиоваскуларне болести један су од фактора за добијање шлога, док је гојазност, као један од главних узрочника хипертензије, дијабетеса и масноће у крви, прва степеница на путу ка možданом удару.

Разноврсна и умерена исхрана, која има за циљ да спречи настанак хипертензије, дијабетеса и повишеног холестерола, основни је „штит“ од потенцијалног možданог удара. Они који су, пак, већ оболели од тих боле-

ДРОГА И ЕНЕРГЕТСКА ПИЋА

Старосна лествица људи који доживљавају инфаркт драстично се спустила последњих година. Домаћи и светски стручњаци узрок тога виде не само у стресном окружењу и лошим животним навикама, већ и у злоупотреби наркотика и енергетских пића. Такође, начин живота млађих генерација, које су везане за компјутере, без кретања и здравих животних навика, ствара лош стил живота који доводи до трајног нарушавања здравља.

сти, здравом исхраном и редовном терапијом могу у многоме смањити потенцијални ризик од шлога. Умерена, али свакодневна физичка активност, у трајању од минимум пола сата, чува срце и крвне судове, а самим тим и мозак.

Ипак, према последњим истраживањима светске здравствене организације, постоје и фактори на које човек не може да утиче. На пример, шлог је два пута чешћи код припадника тамнијих раса него код белаца, а код свих ризик од možданог удара расте с годинама, те се после педесет и пете године, са сваком новом деценијом, могућност од инфаркта мозга дуплира. Регистровано је да мушкарци чешће оболевају од жена, али и да је код жена вероватноћа фаталног исхода шлога већа. Генетика, коју такође не можемо бирати, има важну улогу, па тако особе у чијој је породици било шлогова у „генетском коду“ носе веће шансе него остали да доживе инфаркт мозга.

Живот после

Последице можданог удара чине највећу и најтежу групу инвалидности. У најгорем случају код пацијената се јавља одузетост и немогућност говора, па ти људи преко ноћи постају зависни од туђе неге. Део њих током дуготрајног и мукоотрпног процеса рехабилитације поново учи да хода, говори, једе, пише, а све у покушају да поврати пређашњи живот.

– Циљ рехабилитације јесте да се болесник који је преживео мождани удар оспособи за враћање свим претходним радним и социјалним активностима, а у случају већег оштећења да успостави покретљивост и самозбрињавање – наводи пуковник Раичевић, истичући да, уколико се с рехабилитацијом не крене у првих месец дана, цео процес опоравка у потпуности губи смисао. У зависности од „страдалог” подручја, са пацијентом се раде физичке и логопедске вежбе, а уколико је инвалидитет изражајнији терапија се наставља у специјализованим рехабилитационим центрима.

– Ко доживи мождани инфаркт постаје доживотни неуролошки пацијент. Квалитет његовог живота зависи искључиво од његове способности да промени животне навике и максимално смањи ризике. Неопходно је „у минут” узимати преписане лекове и бити свестан да ниједна терапија не решава све проблеме, те да управо зато и постоје контроле – каже начелник Клинике за неурологију ВМА, истичући да су корекција исхране и умерена физичка активност полазне тачке новог живота људи који су преживели шлог. Колико је тешко навићи се на нов начин живота најбоље говори податак да чак трећина људи доживи „репризу” можданог инфаркта, од којих је већина последица немара према сопственом здрављу.

Много је фактора који доводе до можданог удара, а на које човек нема утицаја. Управо зато треба елиминисати, или барем свести на минимум, оне узрочнике шлога који су последица људске неодговорности. Оставити цигарете, разноврсно се хранити, бити у покрету и узимати терапију звучи лако, зар не? Да то није лако изводљиво у пракси сведоче по-

ПРЕДАХ ЗА „ГЕНЕРАТОР”

– Сан има непроцењиву вредност за мозак. Да би се опоравио од свакодневних активности чији је он „руководилац”, мозгу треба седам до осам сати континуираног сна. Уколико би човек спојио шест дана без сна, седми би засигурно доживео епилептични напад јер би мозак буквално „прегорео” – каже пуковник Раичевић и додаје да „генератор” једини предах налази у сну.

ражавајући подаци о броју можданих удара и старосној структури оболелих. У животној трци за послом, напредовањем и новцем, заборављамо да организам има лимите који, када се једном пређу, остављају трајне последице. ■

Мирјана КРСТОВИЋ

ПОЗНАТИ И СКРИВЕНИ ЦИЉЕВИ ТЕРОРИСТА

ЗАШТО ОПЕТ ФРАНЦУСКА

ПИШЕ Предраг КАРАУИЋ

Уочи регионалних избора, радикалним исламистима одговара јачање француске деснице, јер је у њиховим редовима највише ксенофоба који нису наклоњени муслиманима, па је то идеалан параван за правдање будућих терористичких аката и продужавање спирале насиља. Због тога је изабран овај тренутак. Фудбалска утакмица између Француске и Немачке није повод, него се добро уклопила у остварење циља вишег ранга.

Код већине људи терористички акт изазива згражавање и саосећања са недужним жртвама. Стручњаци се баве узроцима, анализама догађаја, планерима, организацијама које преузимају одговорност, слабостима система које терористи користе да остваре своје намере и њиховим циљевима. Готово нико се не усуђује да предвиди њихов наредни корак, али су сви сложни у оцени да се овако нешто могло очекивати. Поједини узроци оваквих дела одавно су познати, али су многи скривени. Често се под плаштом одбране демократије и људских права, као универзалних и недодирљивих вредности, крије трошење туђих енергетских и људских ресурса, изазивање криза и ратова у којима страдају недужни, као и агресивна глобализација чији је резултат уситњавање и настајање нових држава. Радикални исламисти, пак, своје виђење глобализације свде на стварање светског калифата. Уместо демократије нуде шеријат, женама еманципацију тако што им допуштају да буду бомбаши самоубице, али не и да возе аутомобиле, а уместо толеранције и суживота траже сатанизацију „неверника“.

Ко може да нађе компромисно решење између демократије и шеријата? Ко има право да на силу уводи демо-

кратију државама чији је грађани не желе, јер функционишу на основама племенске организације и обичајног права? Ко сме да намеће шеријат држави која је колевка демократије? Око разлога настанка, као и експанзије радикалног исламистичког тероризма експерти с Истока и Запада ионако тешко постижу сагласје, па смо осуђени да се бавимо последицама.

Ксенофобија у порасту

У 21. веку реч терориста код немуслиманског света буди асоцијацију на ислам и муслимане, што је донекле разумљиво, али никако оправдано. Европске терористичке организације као што су ИРА или ЕТА потпуно су у другом плану, а и њихови циљеви су, условно речено, регионалног карактера, насупрот циљу стварања глобалног исламског калифата. Због тога, јасна је опасност, поготово после акта попут последњег у Француској, да један, сигурно не мали део светске популације, некритички и лаички све муслимане доживљава као потенцијалне непријатеље и терористе. Никаква истраживања јавног мњења нису потребна да би се показало да је у овом тренутку ксенофобија према муслиманима у Француској и другде у свету у порасту. То је сигурно један од цијева који су терористи остварили, а о њему се стидљиво говори. С друге стране, радикални исламисти све немуслимане третирају као невернике које треба привести јединој правој вери (исламу). Сходно томе, они своју отворену верску нетрпељивост настоје да, као противтежу, доведу у везу с ксенофобијом. Француска је погодна тло за такву врсту манипулације, јер у тој земљи живи велики број муслимана (процењује се да их има око 10 одсто), неки припадају већ трећој или четвртој генерацији досељеника и у највећем броју су лојални грађани те земље. Осим тога, та земља се, као бивша колонијална сила, за разлику од остатка Европе, одавно суочила с приливом великог броја муслимана и изградила је ефикасне системе који доприносе њиховој интеграцији и јачању толеранције.

Из тога је проистекао и њихов други циљ, што је један од разлога због којих је терористички напад у Паризу био неселективан, па мете нису били само неверници (хришћани и други) већ и муслимани – лојални француски држављани, који су се у зло време нашли на одређеном месту. Јер, за радикалне исламисте они су отпадници од вере, који, иако посећују џамије и моле се Алаху, упоредо с тим одлазе у кафиће, на концерте, не избегавају алкохол по сваку цену, облаче се у складу са стандардима средине у којој живе, ступају у бракове са хришћанима и слично. Ко разумје учење радикалних исламиста добро зна да су за њих непријатељи првог реда управо муслимани који су се одрекли фундаменталног ислама и прихватили вредности западне цивилизације, јер је то грех који се не прашта. С њиховог становишта, муслимани који живе у немуслиманским земљама имају задатак да и у тим срединама живе по строгим правилима, не одричући се ничега што налаже ислам, пропагирајући га, па и на начин да формирају своје аутономне заједнице, попут Горње Маоче у Босни и Херцеговини. Сетимо се да су и у Новом Пазару тамошње вехабије 2007. године онемогућиле одржавање концерта групе Бал-

каника и растеривале купаче с градских базена јер је неопростиво да муслимани посећују концерте где се слуша „неверничка“ музика или да мушкарци и жене буду на истом месту у купаћим костимима. Због тога су, после недужних жртава, највећи губитници овог акта управо муслимани који остају да живе у Француској, али и другде у земљама Западне Европе, јер ће се вероватно суочити с мањим или већим изливима ксенофобије. А циљ терориста и јесте да се насиља не прекида.

Избори као мотивација

Свакако су и политички циљеви определили терористе да по други пут ове године за мету изаберу Француску. Експертима за тероризам добро је познато да се иза терористичких насилних аката увек крије жеља да утичу на политичке процесе. Радикалним исламистима одговара јачање француске деснице, јер је у њиховим редовима највише ксенофоба који нису наклоњени муслиманима, па је то идеалан параван за правдање будућих терористичких аката и продужавање спирале насиља. И баш због тога је изабран овај тренутак. Фудбалска утакмица између Француске и Немачке није повод, него се добро уклопила у остварење циља вишег ранга, допринела је томе да пажња безбедносних служби буде тежишно фокусирана на тај догађај због присуства високих државника из обе земље и тако им олакшала да замисао спроведу на другим локацијама. Такође, готово је извесно да ће терористички акт утицати на јачање деснице и њима блиских снага и у другим европским земљама, поготово онима које су највише погођене избегличком кризом. Кренуле су и најаве затварања граница, суспендовања или ревизије Шенгенског споразума, ограничавање прилива странаца, што је директно у супротности с прокламованим европским вредностима.

Покушај изазивања политичких промена није ексклузива париског терористичког акта. Сетимо се акције Ал Каиде у Мадриду у марту 2004. године, само недељу дана пре парламентарних избора. До тада владајући конзервативци имали су убедљиву предност над опозиционим соци-

јалистима, који су, узгред, у предизборној кампањи обећавали грађанима да ће, уколико дођу на власт, иницирати повлачење својих јединица из Ирака. После терористичког акта, грађани су се окренули социјалистима који су доста убедљиво добили изборе, након тога своје обећање испунили, али је Ал Каида остварила циљ и натерала Шпанију да повуче своје снаге из Ирака.

Промоција страха

После терористичког напада по правилу се наглашава непобитна чињеница да је код грађана завладао страх, што јесте један од циљева терориста, али ни за једну такву организацију то није циљ највишег приоритета. Ипак, сами доприносимо да га, не само олако, остваре, већ и да обухвати далеко већи број људи него што су и сами замислили, јер сви медијски извештаји обилују сликама осакаћених жртава, порушених објеката, изјавама очевидаца у чијим очима се види паника, страх за сопствени живот и своје ближње, забринутост како ће сутра отићи на посао или у продавницу, да ли ће смети да уђу у метро, ресторан, биоскоп, тржни центар... Медији се утркују ко ће први имати ексклузиву с лица места, јер то доноси гледаност (и зараду), па, вођени тиме, не размишљају да су таквим приступом допринели да се страх и паника рашире далеко изван граница земље у којој се терористички напад догодио. На тај начин, они присталицама тероризма пружају правовремену слику о томе шта су њихови истомишљеници изазвали и тако их мотивишу за сличне акције. У прилог томе говори и податак да су ВБА и БИА, не тако давно, имале поуздане информације да се у неким од вехабијских клубова у Србији приказују видео-материјали о акцијама бомбаша самоубица као део верске индоктринације. Такве видео снимке проучавао је и Мевлуд Јашаревих пре него што је залуцао на америчку амбасаду у Сарајеву.

Заштитници демократије рећи ће да грађани имају право на правовремену и истиниту информацију. Да, али не морају да имају слику, јер слика која говори као хиљаду речи, у истој мери увећава и осећај страха. Зар светска кућа фудбала (FIFA) није врло лако забранила да се у директним ТВ преносима с фудбалских стадиона емитују слике насиља, навијачких туча, уласка навијача на терен и слично управо из разлога да се такве појаве минимизирају, демотивишу евентуални егзибиционисти и да им се не придаје беспотребно велики значај. Има и озбиљнијих примера од фудбала. Немачка се својевремено суочавала с таласом „црвеног“ тероризма. Свесни тога да терористи после сваке акције добијају бесплатан медијски простор за промоцију својих циљева, на државном нивоу постигнут је кон-

сензус да се о терористичким актима неће извештавати у електронским и штампаним медијима. Ако нечега нема у новинама или на телевизији, то се није ни догодило, а терористи управо траже пажњу јавности. Касније, признати стручњаци за тероризам управо тај период цензуре означили су као један од пресудних потеза у сузбијању левицарског тероризма у Немачкој. Примера цензуре у ванредном или ратном стању има напретек и то баш у најразвијенијим земљама света, које промовишу демократију као универзалну вредност и неотуђиво право сваког грађанина.

Иако би се могло учинити да је у време интернета, и свега што доноси савремена технологија, таква врста забране скоро немогућа, јер свако има могућност да фотографише, снима видео-клипове и дели их са пријатељима на друштвеним мрежама, постоји могућност увођења забране и санкционисања оних који промовишу такве материјале, како интернет провајдера, тако и појединаца, као

што је случај с порнографским или педофилским садржајима. И мало је оних који то виде као угрожавање демократије или права на информацију.

Радикални исламисти су (можда) „погодили“ ипак и један циљ који нису желели. У кратком периоду срушили су руски цивилни авион и ударили на једну европску престоницу. Можда је то „тачка“ која ће натерати најмоћније да заједнички лече ову болест, јер се око узрока ионако никад неће сагласити. Колико је пажње светске јавности добио први, а колико други догађај, то је предмет већ добро познатих двоструких стандарда. Или како је рекао Ноам Чомски – не постоје двоструки стандарди, они су једини важећи. ■

ПИШЕ
Душан Глишић

Цену професије мужа и оца официра и подофицира, без сумње, плаћају супруге и деца. Сваки одлазак главе породице на вишенедељне војне вежбе, на многобројна, раније готово редовна, логоровања и маневре, на вишемесечна, у прошлости много чешћа, усавршавања у другом граду или другој земљи, сваку прекоманду..., породица војног лица подносила је стоички, жртвујући се за нешто што се подразумевало. За одговоран и значајан посао патер фамилијаса.

ВЕТЕРАНИ

После толико година, толико ратова за слободу и независност на простору, од кога је и Он дигао руке, коначно су и у Србији војни ветерани добили свој Дан. Први пут ове године обележиће га 4. децембра, сећајући се времена када су, после славодобитног Првог светског рата, хиљаде и хиљаде ратника, војника прекаљених у најмање три рата (а било их је и пре балканских) отишли у заслужену пензију.

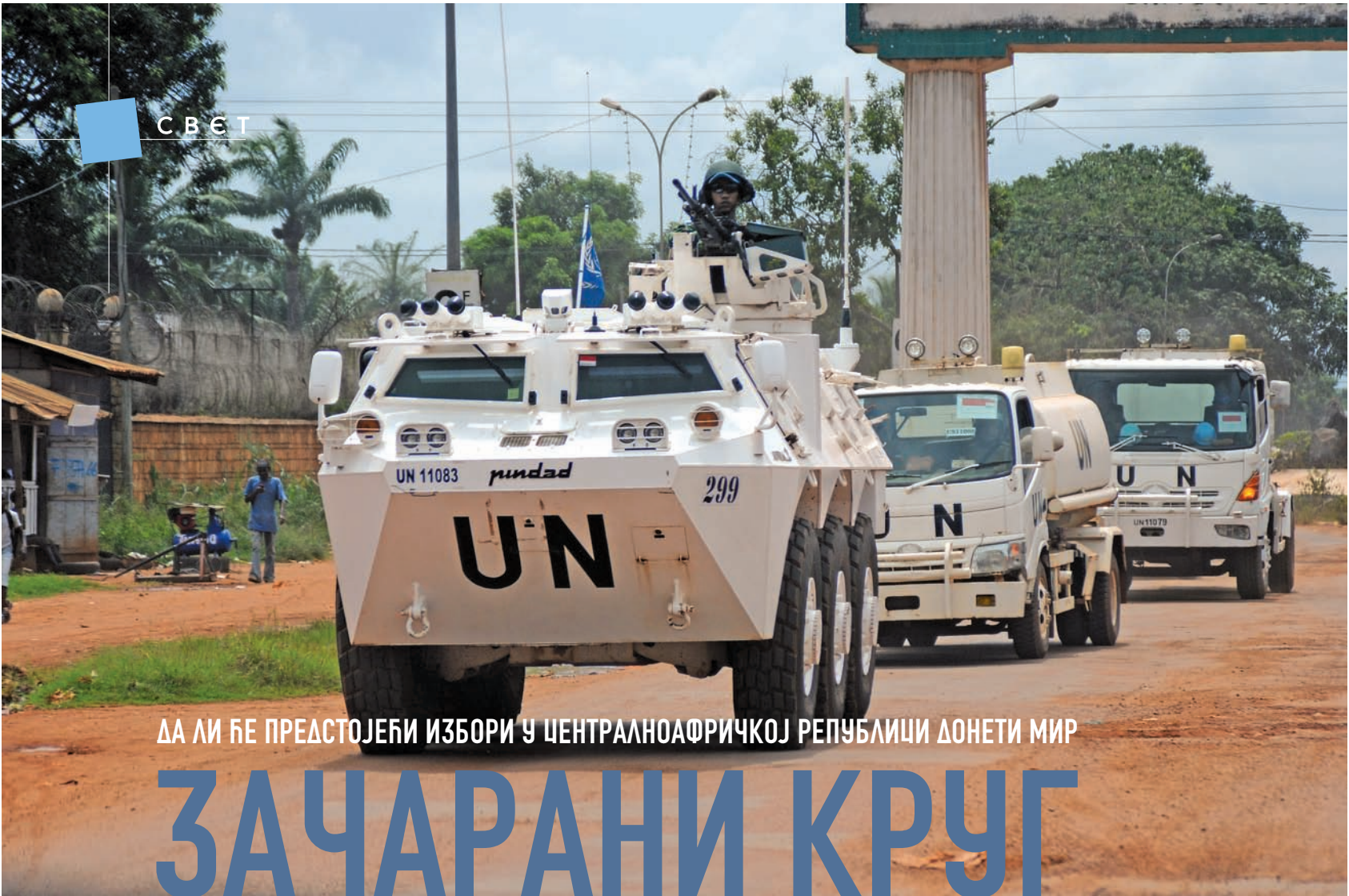
Великани. Створили су државу, ослободили браћу и помислили да је посао, за дужи период, завршен. А није био. Само две деценије и коју годину касније опет је запуцало на Балкану, ту где само најхрабрији о(п)стају. Поново су ветерани и њихова деца узели оружје у руке да, најпре четујући и из заседе, а затим и јуришима бригада, корпуса и армија, омеђе никад већи простор за живот у слободи. Створена је армија за коју се говорило и веровало да је четврта, пета у свету по снази и опремљености. Њени официри, подофицири и војници били су уважавани и у својој земљи, али и у иностранству, где се никад није било лако доказати.

Тих деценија, додуше, није било рата на овим просторима, али се ратовало другде у свету, па су изабрани одлазили у мировне мисије у којима су, као и данас, били међу најбољима, о чему сведоче многа одличја на униформама, песник би рекао прсима, данашњих ветерана. Ни њихове колеге у земљи се нису опуштале. Информбиро, па мађарско и чешко пролеће, касније пољско „лето“ и „Солидарност“, па рушење зидова... Честе прекоманде, стално усавршавање, непрекидни изазови на професионалном и личном плану. Доказивање на одговорним дужностима на којима су, у трци за чиновима, увек почињали испочетка. И прође радни век, док се човек окрене, постаде ветеран. Војни пензионер, на нашем језику. О годинама проведеним у чизмама сведоче (два или три реда) одликовања на униформи која се све ређе облачила. Није било прилике. Иако је држава при-

знавала заслуге, није их баш често и транспарентно таламбасима објављивала.

Свако од нас је жртва изабране професије и каријере коју она подразумева. Неке професије, међутим, не задовољавају се само том жртвом. Жртвом онога ко се њоме бави. Војни позив тражи и више, тражи да му се жртвује и породица. Цену професије мужа и оца официра и подофицира, без сумње, ништа мање плаћају супруге и деца. Сваки одлазак главе породице на вишенедељне војне вежбе, на многобројна, готово редовна логоровања и маневре, на вишемесечна усавршавања у другом граду, или другој земљи, сваку, раније обавезну, прекоманду, породица војног лица је подносила стоички, жртвујући се за нешто што се подразумевало. Супруге би, због прекоманди, остајале без радног места, деца су мењала школу, другове, детињство. Позната је њена жалопојка да „никад није био ту кад је требало“. Посебно онда кад су деца била мала, кад су их нападале дечје болести, али и онда кад су добијала прве оцене у школи и улазила у пубертет. То се време не враћа. Песак пропуштен кроз прсте није исти и ако покушате поново да га заградите бар једно зрнце биће другачије.

Колико је ко ту изгубио, а колико добио тешко је рећи. Ветерани знају. За свој рад и труд они су, ето, добили и свој дан. А њихове породице? Њихова деца? Ни пакетић за Нову годину. Војска је једина организација која деци својих припадника никада званично, јединствено и легално, није уручивала новогодишње пакетиће. Неће то учинити ни овог децембра. За такву љубав војска нема конто. Мада, ко зна, Деда мраз је непредвидљив. Ветерани су своје добили, ових дана ће им и пензија бити увећана, а у јануару се могу надати и мало већем колачу, заосталом од ранијих година. Можда ће „неки нови клинци“, деца ових који данас носе војну униформу, дочекати да у „татиној фирми“ добију новогодишњи пакетић. Признање за своје жртвовање очевом, а од скоро и мајчином, позиву. ■

ДА ЛИ ЋЕ ПРЕДСТОЈЕЋИ ИЗБОРИ У ЦЕНТРАЛНОАФРИЧКОЈ РЕПУБЛИЦИ ДОНЕТИ МИР

ЗАЧАРАНИ КРУГ НАСИЉА

Упркос напорима међународне заједнице да обезбеди мир ради демократског разрешења кризе у Централноафричкој Републици, крајем септембра у главном граду те земље ескалирали су немири и интензивирани су сукоби између група Антибалака, који су хришћани, и Селека, муслимана. Оно што политички следи, а за шта је неопходно обезбедити услове, јесте уставни референдум – 13. децембра, затим 27. децембра први круг, а 31. јануара други круг избора. Ипак, већ сада се догађају инциденти приликом евидентирања у бирачке спискове, па се ескалација насиља неминовно очекује.

Избори као излаз

Много је изазова пред мисијом MINUSCA, чији је први човек Парфе Онанга Оњанга, специјални представник генералног секретара Уједињених нација Бан Ки Мун. Кључни је – обезбедити колико-толико миран период транзиције до успостављања легитимних институција државе у средишту „црног континента“.

Ваша екселенција, како коменаришете актуелну безбедносну ситуацију у Централноафричкој Републици и загађење који су пре мисију Уједињених нација постојали?

– Мисија MINUSCA присутна је од 2014. године с основним задатком заштите цивилног становништва. Покренута је у периоду када је земља излазила из тешког, окрутног рата, и Савет безбедности сматрао је, баш као и актуелна крхка државна власт, да је време да се стање нормализује. Тренутно смо готово на крају транзиције и морамо учинити све што је у нашој моћи да обезбедимо одржавање избора, који ће омогућити земљи да изађе из кризног периода. Једини демократски начин јесте спровођење изборног процеса, како би био окончан зачарани круг насиља које је, нажалост, проузроковало огромне губитке и људске жртве.

Мислите ли да ће избори заиста решити проблеме?

– После изборног периода држава ће морати да спроведе веома темељан програм разоружавања, што је, као што можете претпоставити, мукотрпан поступак. И не само то, морамо учинити све како би смо реформисали

Током боравка у Бангију, где друга ротација српског контингента у мировној мисији Уједињених нација већ пети месец успешно извршава постављене задатке у војној болници нивоа 2, новинарска екипа „Одбране” имала је прилику да разговара са Парфе Онангом Оњангом, специјалним представником генералног секретара међународне организације Бан Ки Муна, и замеником команданта војне компоненте MINUSCA генерал-мајором Ахмедом Шафиудином о актуелној ситуацији у немирима захваћеној земљи и доприносу у успостављању мира који дају припадници Војске Србије

сектор безбедности, укључујући и доследно залагање да сви одговорни буду процесуирани после успостављања специјалног суда. Имамо много проблема којима се треба позабавити истовремено, али у овом тренутку, наш основни циљ јесте да обезбедимо да се транзиција заврши мирним, инклузивним и кредибилним изборима.

Како оцењујете допринос Републике Србије у овој мисији?

– Похваљујем допринос Републике Србије у нашим заједничким напорима да вратимо мир и стабилност у ову земљу. Будући да је Србија земља која је, такође, прошла кроз болне конфликте, одајем поштовање вашој нацији, јер сте већ десет година ангажовани у мировним операцијама, обезбеђујући тако подршку великом броју земаља. Овде, у Централноафричкој Републици, свесни смо важности српске

војне болнице нивоа 2, која за наше припаднике, али и за остале, обезбеђује савремене методе лечења и подршку од кључног значаја за успех мисије. Захваљујући тим напорима, наши припадници могу да се усредсреде на посао и извршење многобројних задатака на којима смо ангажовани.

Војни изазови у мисији

Заменика команданта војне компоненте MINUSCA генерал-мајора Ахмеда Шафиудина, који је, у ствари, први човек „војног дела”, питали смо, најпре, који су највећи изазови с којима се његов део мисије суочава.

– Када говоримо о изазовима с којима се војне снаге у Централној Африци суочавају, као основни бих издвојио то што ова земља пати већ веома дуго, те зато нема никакву

*Парфе Онанга Оњанга,
специјални представник
генералног секретара
Уједињених нација*

Заменик команданџа
војне комјоненте
MINUSCA
генерал-мајор
Ахмед Шафиудин

безбедносну инфраструктуру. Налазимо се у ситуацији потпуног одсуства безбедносног окружења. У том контексту, Централноафричка Република је велика, а ми имамо тек нешто више од десет хиљада припадника, па нам је веома тешко да ангажујемо снаге широм земље, како бисмо заштитили цивилно становништво. Стога, мањак војске је највећи изазов. Други би био неразвијена саобраћајна инфраструктура, нема добрих путева или железнице, због чега је веома тешко премештати трупе с једне локације на другу. Стање на путевима је веома лоше, једини ефикасан начин био би слање трупа ваздушним путем, за шта немамо довољно ресурса.

Да ли су сви конџингентџи, који долазе с разних стџрана свеџта, успели да сагледају џешкоће с којима се суочаваџте и реално стџање на џерену?

– Није то лак посао, ни ми нисмо увек сигурни ко су „лоши момци“ јер они не носе увек униформу и не можете их лако препознати. То је посебан изазов, јер је нашим снагама веома тешко да идентификују непријатеље и предузму неопходне мере. Следећи проблем јесте и велика зона одговорности – до граница са Суданом, Чадом, Камеруном, Републиком Конго и Демократском Републиком Конго. Са сваке стране земље људи могу неометано да улазе и излазе, не постоји систем граничне контроле и заштите, тако да је веома тешко контролисати борбене групе које се несметано крећу.

Ваџ џежишни, али не и једини загаџајак јесџте заџџиџта цивилног стџановнишџва.

– Заштита цивила јесте први мандат снага мисије MINUSCA. Други задатак је подршка у функционисању транзиционе владе до избора легитимне, а трећи одржавање поштених и слободних избора. Након тога ћемо помоћи нацији да поново изгради свој сопствени безбед-

носни систем и, напослетку, када се стекну услови, отићи ћемо. Остаће само цивилно особље које ће помагати нацији у изградњи демократије. У међувремену, суочавамо се и с другим изазовима, пре свега логистичке природе. Стижу избори, улазе нам трупе из других земаља, па нам је веома тешко да испунимо мисију са снагама које имамо на терену. Да бисмо превазишли те потешкоће улажемо велике напоре, радимо 24 сата дневно, без одмора, али, упркос томе, сваког дана искрсне неки мањи или већи проблем. Дакле, изазови су многобројни, али вас уверавам да наше снаге чине све што могу и још владамо ситуацијом која у Бангију, као и у остатку земље, остаје неизвесна и непредвидива.

Колико џим најорима доџриноси конџингентџ срџске војске?

– Веома! Већ на почетку мисије ту је био штабни официр и посматрач из Србије. Сећам се мајора Драгана Ђурића и његовог професионалног односа. Добили смо и српску болницу нивоа 2, где су ваши припадници, осим што су радили на њеној изградњи, успостављању и инфраструктури, истовремено и лечили велики број пацијената. Задовољство ми је што могу да кажем да су обе ротације до сада лечиле око 60.000 пацијената. Многи од њих били су тешко повређени, неки су имали ране од метака, неки од експлозија. Колико знам излечили су више од шездесет пацијената у критичном стању и тиме им спасили животе, тако да је допринос огроман. Такође, лечили су пацијенте с тропским болестима, њих више од 600, за које знам да не постоје у Србији, без смртог исхода, што је велики успех. Драго ми је што у име свих сарадника, као командант, могу да изразим најискренију захвалност Војсци Србије за допринос штабних официра, посматрача и особља болнице нивоа 2 у мисији MINUSCA и за помоћ у успостављању мира у Централноафричкој Републици. Такође, желим да изјавим најдубље саучешће због смрти докторке Оливере, која је преминула након учешћа у мисији од последица маларије. Вест о томе нас је веома погодила.

У јануару ћеџте добиџи и џрећу роџиацију СРБКОН-а...

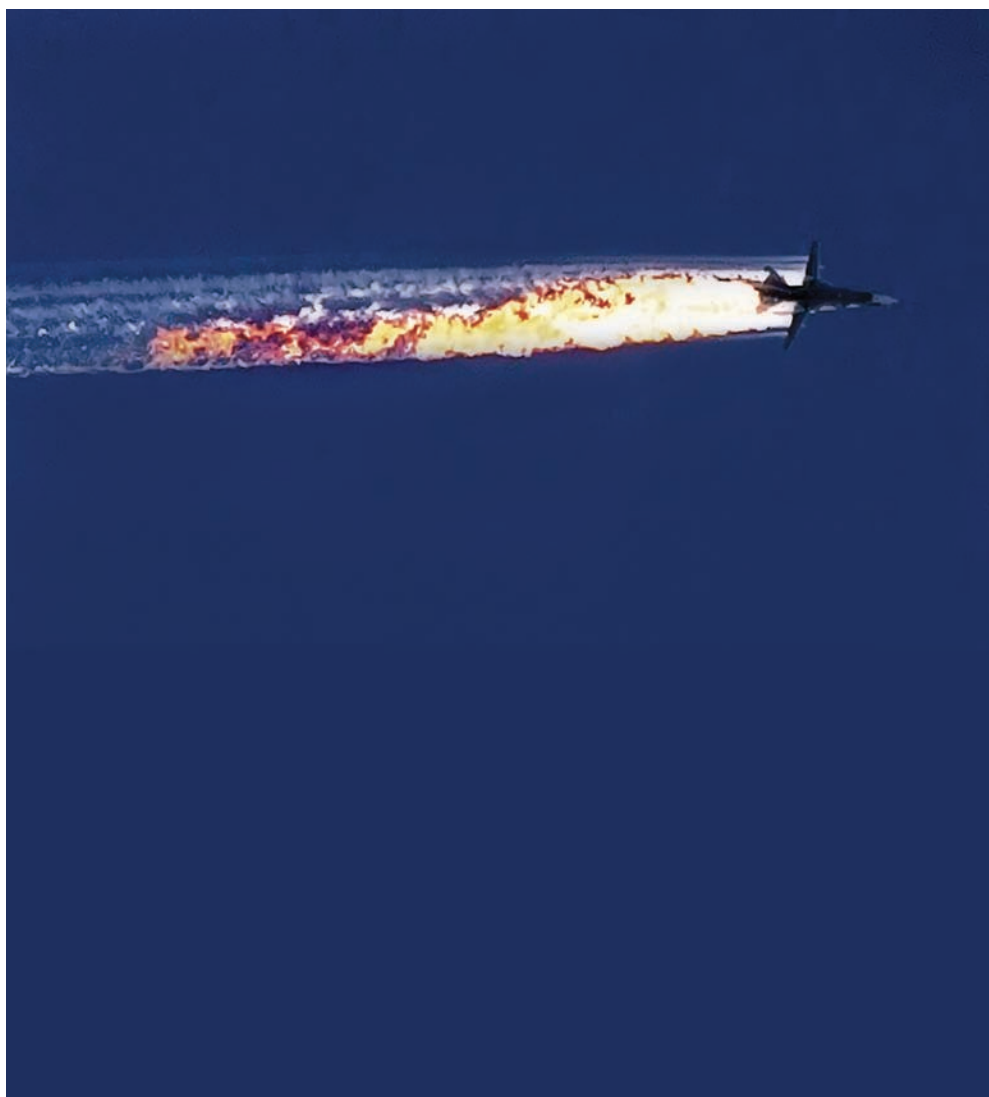
– Радујемо се даљој сарадњи са српским снагама. Ваши припадници имају професионалан и посвећен однос према раду. Лекари су искусни у лечењу овдашњих типова повреда и заиста сам одушевљен што су са нама. Такође, ваши штабни официри и посматрачи дају свој максимум приликом решавања сваког задатка који се пред њих постави. ■

Владимир ВЈЕШТИЋ

ЗАШТО ЈЕ ПАО *СУХОЈ*

ПИШЕ Милош СТРУГАР

Тешко да ће САД и друге кључне земље НАТО-а дозволити да им Турска диктира и намеће политику према Сирији, Русији и тзв. „Исламској држави”. Запад има важне стратешке интересе да се нађе политичко решење кризе у Сирији и да се даље не погоршавају односи са Русијом, посебно не на војном плану, као и да се заустави ширење „ИСИЛ-а” и њене екстремистичке идеологије.

После обарања руског бомбардера, изјаве највиших државника Турске и земаља НАТО-а, као и коментари и анализе, своде се на питање да ли је руски бомбардер ушао у ваздушни простор Турске, и ако је до тога и дошло – да ли је повреда ваздушног простора трајала пет, 10 или 17 секунди. То питање је, чини се, од секундарног значаја ако се желе објаснити позадина и мотиви турске одлуке да отвори ватру и обори авион.

Претпоставимо на тренутак да је руски бомбардер заиста ушао у турски ваздушни простор на неколико секунди. Таква врста инцидента дешава се релативно често у разним деловима света и постоје многи устаље-

ни начини да се избегне отварање ватре и обарање авиона. Уобичајена пракса у таквим ситуацијама је да се страни авион који уђе у ваздушни простор једне земље пресретне и спроведе ван њеног ваздушног простора.

РУТИНСКИ ИНЦИДЕНТИ

Турска и сама има искуства са таквим ситуацијама. Према подацима Грчке, турска авијација повредила је грчки ваздушни простор више од 1.000 пута само у јануару 2014. године, при чему је, у неким случајевима, у грчком ваздушном простору истовремено било чак 40 тур-

ских ваздухоплова! Турска авијација дневно нарушава ваздушни простор Ирака, а онедавно и Сирије, и бомбардује положаје Курдске радничке партије (ПКК).

Било је и случајева када су страни борбени авиони нарушавали турски ваздушни простор. У америчким дипломатским депешама, а које је објавио „Викиликс“, може се видети да су Турци приговарали због тога што израелска авијација нарушава њихов ваздушни простор приликом ваздушних операција против циљева на територији Сирије, као и због тога што је израелска авијација радарски вођене пројектиле фиксирала на турске ратне бродове у мисији УН у водама Либана.

Након што је сиријска ПВО оборила турски авион у јуну 2012. (турски авион повредио је ваздушни простор Сирије у трајању од пет минута), турски дневни лист „Хуријет“ објавио је саопштење Врховног штаба турских војних снага у коме се каже: *Турски ваздушни простор био је нарушен 114 пута ове године, али сваки од тих инцидента брзо је решен на мирољубив начин. Ми бисмо оборили 114 авиона уколико би сваки авион који наруши наш ваздушни простор био оборен без пуштања... Повреде ваздушног простора су инциденти који се дешавају скоро сваког дана и они се решавају за неколико минути у складу са међународним правом... Повреда ваздушног простора од једног до два километра је нормална имајући у виду брзину авиона... Повреде ваздушног простора Турске у току ове године трајале су између 20 секунди и 9 минути што показује да све повреде ваздушног простора могу бити решене упозорењима и пресрећањем.*

Имајући све то у виду, а посебно чињеницу да руски бомбардер ни у једном моменту није представљао прет-

Председник Турске Реџеп Ердоган

њу Турској и њеној територији, поставља се питање због чега Турска није покушала да реши и ову ситуацију на мирољубив начин, упозорењима и пресрећањем. Да ли је у питању била планирана операција са оваквим исходом?

Одговор на ово питање може се потражити једино у политичком контексту динамичног развоја догађаја у вези са Сиријом у последњих неколико недеља.

ШТА МУЧИ ТУРСКУ

Турски државни врх и владајућа партија АКП очигледно нису задовољни развојем на војном и политичком плану. Пре неколико дана Турска је веома оштро реаговала и упозорила Москву да одмах обустави војне операције и бомбардовање северозападних делова Сирије на граници са Турском у којима живи туркменско становништво.

Турска влада прошле године јавно је признала да снабдева оружјем Туркмене који се боре против владиних снага у том делу Сирије. Чињеница је, међутим, да на тој територији делују и оружане групације „Ал Нусра“, „Ахрар Ал Шами Фатах Бригаде“, које су све идеолошки повезане са „Ал Каидом“, и које су Уједињене нације означиле као међународне терористичке организације.

Највећа брига, међутим, везана је за међународне преговоре у Бечу о политичком решењу кризе у Сирији. Турска никада није крила да сматра да су Башар ал Асад и влада у Дамаску узрок свих проблема, те да политичког решења не може бити док се он не свргне с власти. У том ставу донедавно су имали пуну подршку не само арапских земаља Залива, већ и западних земаља.

Руска војна интервенција и посебно недавни терористички напади тзв. „Исламске државе“ променили су

донекле тај фокус. Разговори у Бечу показали су да судбина председника Асада, његов опстанак или свргавање са власти, у овом моменту нису приоритет, већ да је приоритет међународна борба против „Исламске државе“ и других терористичких организација које делују у Сирији.

Турска са забринутостју гледа и на иницијативу председника Оланда да се формира најшира међународна коалиција за борбу против исламиста, у коју би била укључена и Русија, а самим тим и сиријска војска. Такве промене у међународном ставу могу имати несагледиве последице по

Турску, показати да је влада водила погрешну политику и довести до још дубљих унутрашњих подела. То би представљало и велики безбедносни изазов, јер би многи борци и терористи „Исламске државе“ и „Ал Каиде“ пребегли на турску територију, а сиријски Курди учврстили би свој аутономни ентитет уз већи део границе.

Многи аналитичари су се бавили тиме како ће Турска реаговати на такав развој догађаја и наводили су као пример стратегије које лидери владајуће партије АКП обично примењивали у таквим ситуацијама. Многи су подсетили на то да након лоших изборних резултата у јуну ове године, АКП није уложила озбиљнији напор да формира коалицију са другим парламентарним партијама, већ је одмах пажњу усмерила на нове изборе. У међувремену је водила политику ескалације на разним фронтovima – обустављени су преговори са Курдском радничком партијом (ПКК) и убрзо су обновљени војни сукоби, а појачан је притисак на опозицију и на медије, што је довело до продубљавања унутрашњих разлика и подела. Дозвољен је масовни егзодус избеглица ка Европи и изазвана је највећа криза унутар ЕУ. Започете су војне операције и бомбардовање из ваздуха територије Сирије...

Таква стратегија врло брзо дала је конкретне резултате, и АКП је на недавним изборима добила апсолутну већину и право да формира једностраначку владу. То је дало конкретне резултате и на плану односа са земљама Европске уније, које су под притиском избеглица знатно ублажиле став према Турској.

Ангела Меркел и други европски лидери посетили су Турску непосредно пред изборе и индиректно дали подршку председнику Ердогану и његовој партији, ублажили су критике турске владе у односу на мере које предузима према опозиционим партијама и медијима, одложено је објављивање годишњег извештаја ЕУ о Турској, а након читаве деценије обновљени су преговори о приступању Турске Европској унији. Брисел је одобрио и знатна финансијска средства за помоћ Турској у збрињавању избеглица.

БУДУЋНОСТ САВЕЗА ПРОТИВ ИСИЛ-А

Неки аналитичари се питају да ли је турска владајућа гарнитурa одлучила да примени исту стратегију ескалације и притисака са циљем подривања преговора о Сирији у Бечу и напора за стварање међународне коалиције за борбу против тзв. „Исламске државе“ и других терористичких организација?

Основна премиса за постизање међународног договора на политичком и на војном плану јесте приближава-

ње позиција између Русије, Ирана и Кине, са једне стране, и САД и западних земаља са друге. Обарањем руског авиона и хитним сазивањем састанка Северноатлантског савета може бити доведена у питање даља политичка и војна сарадња између два блока.

У овом моменту тешко је проценити да ли ће инцидент са обарањем „сухоја“ спречити стварање међународне коалиције за борбу против „Исламске државе“ и других терористичких организација у Сирији и Ираку, јер председник Оланд наставља своју дипломатску иницијативу, и да ли ће се неповратно изгубити ова прилика да се зада одлучујући ударац џихадистима.

Такође, не може се предвидети да ли ће инцидент негативно утицати на даље преговоре у Бечу, који су и даље на крхким ногама, и да ли ће се пропустити шанса да се коначно усагласи политички оквир за решење рата и кризе у Сирији.

Тешко да ће САД и друге кључне земље НАТО дозволити да им Турска диктира и намеће политику према Сирији, Русији и „Исламској држави“. Запад има важне стратешке интересе да се нађе политичко решење кризе у Сирији и да се даље не погоршавају односи са Русијом, посебно не на војном плану, као и да се заустави ширење „ИСИЛ-а“ и њене екстремистичке идеологије.

Не треба искључити, међутим, да ће доћи до нових инцидената између Турске и Русије, да ће се наставити и појачати прилив избеглица из Турске ка Европи, као ни могућност да Турска пошаље своје трупе на територију Сирије под изговором заштите туркменског цивилног становништва и стварања безбедносне зоне.

Највећа енигма у овом моменту је шта ће Русија урадити. Они су већ најавили предузимање одређених војних мера које ће ојачати руско војно присуство и способности на терену, али за сада нема индикација да ли ће доћи и до промене у политичком ставу и постављању Русије. ■

Аутор је бивши високи службеник Уједињених нација

ЉУБАВ У ДОБА ВЕЛИКОГ РАТА

Радост и пустош у души

Бело и црно, добро и зло, љубав и рат. Супротности које једна у другој траже противтежу. Испрва неспојиве, а онда необично снажно преплетене. Рат није само напад, контранапад, униформа, пушка, метак, ђуде, бојно поље... Рат је и поглед, додир, брижност и љубав.

Олив Келсо Кинг

Многе странкиње учествовале су у Првом светском рату у редовима српске војске као припаднице хуманитарних мисија из савезничких земаља. Енглескиње, Аустралијанке, Американке, Холанђанке... Лечиле су, превижале ране, превозиле рањенике, носиле пушку, преживљавале и – заљубљивале се. Тешко је замислити да из ратне страхоте може да изникне љубавна прича, али историја је многе записала. У духу јубилеја који је обележио ову годину издвајамо две ратне, а љубавне приче.

Олив Келсо Кинг и Милан Јовичић

У Првом светском рату на десетине неустрашивих Аустралијанки добровољно је служило на српском фронту. Једна од њих била је Олив Келсо Кинг, ћерка угледног сиднејског бизнисмена и добротвора Сер Џорџа Келсо Кинга. Олив је била особа авантуристичког духа и јаке воље. Волела је да сурфује и планинари, разумела се у аутомобилизам, доста је путовала и с лакоћом учила стране језике, о чему сведочи и чињеница да је брзо савладала српски.

Велики рат затекао ју је у Енглеској, док је била у посети сестри. Одмах се придружила Удружењу добровољаца за пружање санитарних услуга, купила камион и преправила га у санитарско возило које је могло да прими шеснаест пацијената у седећем положају. Назвала га је „Ела“, скраћено од енглеске речи elephant (слон), због изгледа и брзине возила. Касније је прешла у организацију Шкотске женске болнице, с којом је дошла на Балкан. Њен задатак био је да превози рањенике, пре свега српске, по пољским болницама расутиим широм фронта. Једном приликом налетела је на велику рупу на путу и точак на „Ели“ се сломио. Учтив и радознао српски официр понудио се да помогне девојци у невољи. Био је то капетан Милан Јовичић, официр за везу са британском војском у Солуну. Након тог догађаја Јовичић и Олив постали су неразводни пријатељи, а потом и љубавници. Кад год је било прилике, заједно су проводили време, у шетњама или плешући у локалним гостионицама. Колеге из Шкотске женске болнице критиковале су је због недолучног понашања у јавности, па је Олив поднела оставку и средином 1916. године придружила се срп-

ској војсци као возач санитарског возила, где је допела до чина наредника.

Али прича нема срећан крај. Јовичић јој је једног дана признао да неће моћи њома да се ожени, јер је већ био обећан другој девојци. Његови родитељи су још раније организовали упознавање са девојком из Србије и требало је да се венчају после рата. Виђали су се све до октобра 1917. године, када је он добио прекоманду у Лондон. Поклонио јој је сребрну кутију за цигарете, као успомену на њихову везу. Олив никада пре није писала оцу о врсти односа који је имала са Јовичићем, али му је тада ипак признала: „Јови је био мој нераздвојни друг, а Солун је пуст без њега“.

Почетком наредне године Олив је чула вест да је Јовичић званично објавио веридбу. Њих двоје се после тога нису поново срели, али она га никад није заборавила. Његова фотографија у униформи српског официра стајала је увек у њеној спаваћој соби.

Флора Сендс и Јанаћко Јовић

У Етнографском музеју ове године одржана је изложба „Велики рат и мали човек“, којом су кустоси овог музеја хтели да прикажу рат из угла обичног човека. Оно што нису успели да обухвате изложбом испричали су низом предавања, а једно од њих било је „Љубав под сенком Великог рата“, које је проф. др Божица Младеновић одлучила да посвети симпатијама које су се родиле у Гвозденом пуку између Флоре Сендс и Јанаћка Јовића.

Енглескиња Флора Сендс била је необична личност, пустилов, авантуриста, учила је да јаше, да пуца из ватреног оружја, возила је тркачки аутомобил. Понашала се као дечак, али није одбацивала женственост: „Много година касније схватила сам да ако већ имате злу срећу да се родите као женско, најбоље је да што паметније искористите оне могућности које вам се пружају, а не да будете лоша имитација мушкарца.“ Уочи Великог рата завршила је курс за болничарку и пријавила се да с првом британском мисијом крене у помоћ Србији. Желела је да буде што ближе фронту, па је прихватила понуду да ступи у амбуланту Другог пешадијског пука „Књаз Михаило“. Ту је упознала Јанаћка

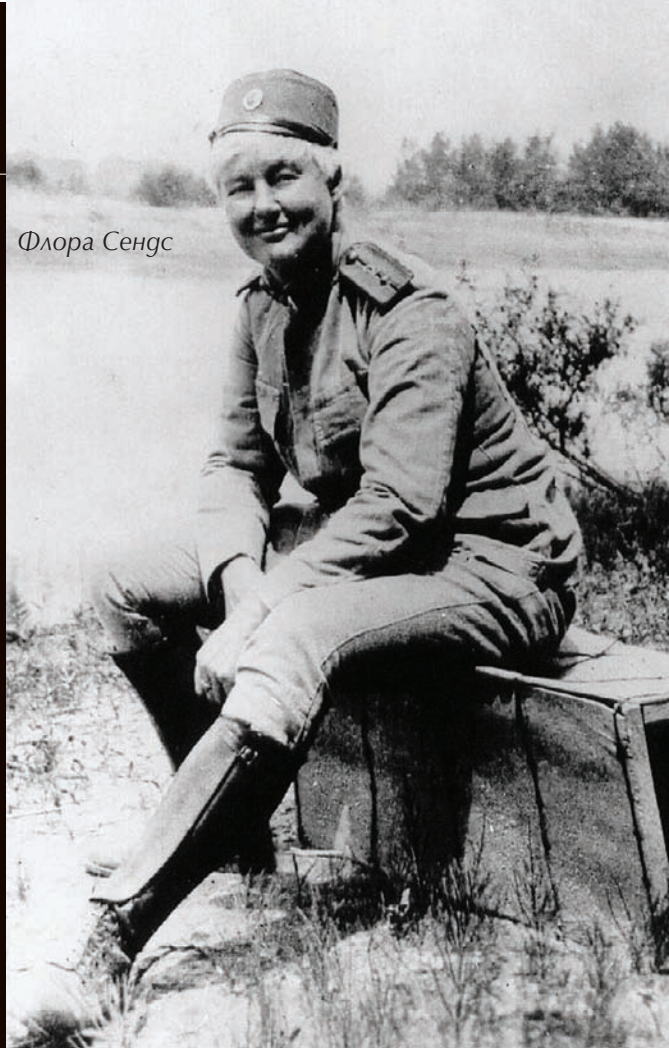
Јовића, једног од најхрабријих официра чувеног Другог пешадијског пука „Књаз Михаило“, познатијег као Гвоздени пук.

Када су се први пут срели, његов коментар био је: „Што ми савезници не пошаљу оружје и муницију,

него жену, конзерве и чарапе.“ Међутим, касније је био у прилици да се увери колико је Флора храбра, па ју је прихватио као равноправног припадника своје чете. На страшном путу преко Албаније Јанаћко се разболео, Флора га је тада неговала. У току тог лечења њих двоје су се зближили, па је она у дневник записала да су даље повлачење наставили под једним ћебетом. Били

су заједно све до јесење офанзиве 1916. године. Но, Јанаћко је убрзо погинуо у бици код Битоља. Флора га је сахранила и подигла му споменик, а војнички сандук у ком су се налазиле његове ствари однела је Јанаћковим родитељима после оконча-

Флора Сендс

„АУСТРАЛИЈАНКА У СРПСКОЈ ВОЈСЦИ“

У Малој галерији Дома Војске Србије од 5. до 20. новембра одржана је изложба „Наредник Олив Келсо Кинг – Аустралијанка у српској војсци“, која је настала у сарадњи Медија центра „Одбрана“ и Амбасаде Аустралије. Намера организатора изложбе била је да савремено српско друштво подсети на храбро и несребично залагање Олив Келсо Кинг, једине Аустралијанке која је служила у српској војсци за време Првог светског рата. Прича о тој хериони представљена је на двадесетак форекса с многобројним фотографијама и документима, и оригиналним предметима из 1914–1920. године, наменски допремљене из Аустралијског ратног музеја у Канбери.

чања рата. Међу неколиким сачуваним стварима које су се затекле у сандуку после погибије била је и фотографија Флоре Сендс.

Љубав не престаје кад почне рат. Људи тад умиру, али људи и живе и воле. „Љубав је за време рата, па као и све остало, и даље присутна у животу“, објаснила је професорка Младеновић. Јасно је, већина прича има трагичан крај, тек понека улива наду, неке су мале, присне, тајне, неке забрањене, неке су примиле епске размере, па се и даље о њима приповеда. ■

Драгана БАРИЈАКТАРЕВИЋ

ОРИГИНАЛНО СВЕДОЧЕЊЕ О АЛБАНСКОЈ ГОЛГОТИ

ЗАБОРАВЉЕНО ПРИЈАТЕЉСТВО

Стиховима песме „Ово је Србија” у Народном музеју у Зрењанину отворена је изложба под називом „За српску војску – једна заборављена прича”. Фотографије сведоче о страдању српске војске и цивила током Првог светског рата у Албанији, али и о мање познатој хуманитарној акцији италијанске војске приликом спасавања Срба.

Подсећањем на страдања српске војске и цивила, на изложби „За српску војску – једна заборављена прича” ауторке Миле Михајловић, отвореној средином новембра у Народном музеју Зрењанина, посетиоци су одали почаст погинулима током албанске голготе, али и спасиоцима преосталих – италијанској војсци. Према речима ауторке, фотографије представљају једино архивско сведочење о евакуацији српске војске и народа, али и о италијанско-српском пријатељству.

Хуманитарна операција

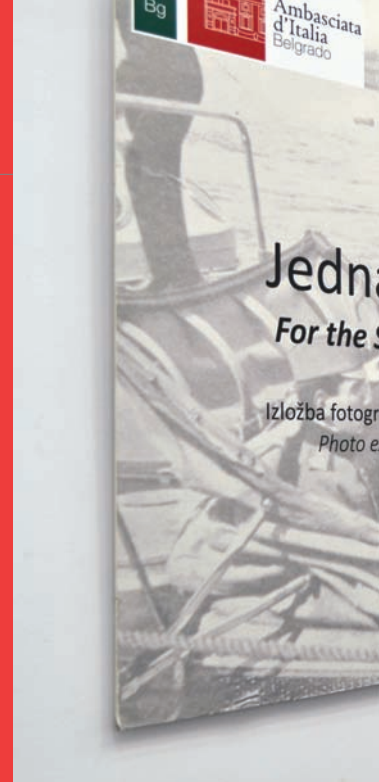
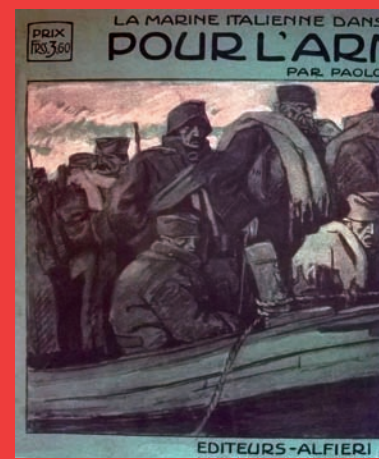
Изложба не представља само потресно сведочење о судбини српског народа – фокус је и на италијанско-српском пријатељству, насталом током преломних момената Првог српског рата. Друге године рата Италија је морала да поклекне под силама Антанте и потпише Лондонски уговор. Ипак, Италија брзо доживљава српску судбину – иступивши из савеза, она ступа у рат с Аустроугарском. Бројчано инфериорнија, ослабљена српска војска без одговарајуће и обећане савезничке помоћи, под јаким пристиском аустроугарских, немачких и бугарских трупа, приморана је да предузме до тада најсуровије мере. Заједно с краљевском породицом Карађорђевић, али и многобројним српским цивилима, српска војска започиње постепено повлачење преко Албаније. Једини план био је проналажење најсигурнијег пута до мора, проласком преко Албаније и Црне Горе.

Управо тај период осликавају представљене оригиналне фотографије, које за ауторку представљају полазну тачку у причи о евакуацији Срба под „диригентском палицом” Италије.

– Постојала је велика празнина између децембра 1915. и априла 1916. године. Знали смо да су Срби прешли у Албанију, а следеће што је познато јесте да су пребачени на Крф. Ове фотографије нам, коначно, говоре шта се дешавало с нашим народом у међувремену – каже Мила Михајловић.

Почетком децембра италијанске трупе, део специјалног италијанског корпуса у Албанији, искрцавају се у Валони. Близу 25.000 аустроугарских заробљеника српске војске превезено је до марта 1916. године на острво Азинару, код Сардиније. Међутим, појавили су се додатни проблеми – тифус и колера, који су харали италијанским бродовима, због којих је, како наводи ауторка, знатно порастао број мртвих.

Уочи Божића 1916. године, генерал Бертоти обавештава пуковника Ристића о унилатералној одлуци Ита-

1. децембар 1915.

лије да настави евакуацију српске војске и цивила. Италија је том одлуком ризиковала много, имајући у виду да је изостао договор са савезницима. Евакуација је настављена пут Валоне, концентришући се на место Дрисит, данашњи Идриз. Одвећ изморени, махом повређени или болесни, српски војници сачували су достојанство.

– Тако су млади ти српски регрути! Скоро сви још деца. И плачу. Та деца која су већ показала своја срца јунака,

сада су себи допустила да плачу, исцрпљени од хладноће и разједани страшном грађу – забележио је италијански официр Ђузепе Корни.

Наставак евакуације

Управо почетком 1916. године почиње евакуација главнине српске војске пут Драча и Валоне. Италијански официри били су запањени стањем надолazeћих трупа. Пред њих су стизали више духови него људи, више мртви него живи, навикли на глад, болест и смрт.

Једна од најупечатљивијих фотографија с изложбе осликава њену суштину – мали брод, готово рибарски

САЧУВАНО БЛАГО

Изложба се састоји од више од 70 оригиналних фотографија насталих између децембра 1915. и априла 1916. године, у току акције пребацивања српског живља у домовину. Истоимена књига објављена је ове године у издању Медија центра „Одбрана“ и представља репринт издање оригиналних докумената из 1917. године. Документа и фотографије ауторка је добила од породице Каче, чији је члан, морнарички официр и лекар Манлио Каче, заслужан за њихово очување.

НЕСПОРНИ ДОКАЗИ

Књига је први пут представљена публици 14. априла 2014. у Риму. Италијани су је, баш као и Срби, испрва дочекали с резервом.

– Неки наши стручњаци чак су покушали да оповргну веродостојност доказа. Ипак, фотографије, војна документа и тапије, поклапају се са сведочењима преживелих, те су неоспорни доказ доброчинства италијанске војске – истиче ауторка.

Иако је у зрењанинском музеју изложено само 11 најрепрезентативнијих слика, кустос-историчар Владислава Игњатов објаснила је да представљени документи откривају другачију, нову слику о односима два народа.

ГОВОР БРОЈКИ

– Од 12. децембра 1915. па до 29. фебруара 1916. италијанска морнарица евакуисала је из Албаније 260.895 српских војника и избеглица, 24.000 аустријских војника, заробљеника српске војске, 10.153 коња, 68 топова и 300.000 тона хране и материјала. С војском су евакуисани и српска влада, војни врх, краљ Петар Први Карађорђевић и регент Александар. Обављено је 248 пловидби и употребљено 350 лађа – набраја ауторка, подсећајући да је у истој операцији евакуисано и 6.000 црногорских војника, као и краљ Никола Први Петровић с породицом.

чамац, и на њему наоружани, смркнути, промрзли српски војници. Стоје, већином седе, загладени у даљину. Чекају да виде прве обриси отаџбине. Највећи део Срба требало је евакуисати даље, ка домовини. Иако је забележено да је близу 300.000 цивила евакуисано, до коначне бројке немогуће је стићи.

Осим српскох војника и цивила, у документима се спомиње и 6.000 црногорских војника. Међутим, ауторка разјашњава да су то заправо херцеговачки и бокељски добровољци, који су се придружили рату.

– Гатачки, требињски, бокељски и билећки батаљон били су сачињени углавном од Срба добровољаца који су прешли у Црну Гору да би се борили као добровољци, избегавајући принудну мобилизацију у аустроугарску војску – наводи Михајловићева.

Евакуисана српска војска и народ постепено су из Италије премештани на Крф, а затим у Бизерту, у Француску. Евакуација је завршена 5. априла 1916, кад су последња одељења Коњичке дивизије пребачена из Валоне на Крф.

Италијанско доброчинство, гостопримство, хуманитарност и саосећајност помогли су Србима да се врате у живот. Италијани нису штедели на храни и пружању медицинске помоћи, постављајући опоравак изнужденог народа као примарни циљ. ■

Ана ЖУГИЋ

Мисли владике Николаја Велимировића

ЗАМИСЛИМО СЕ НАД СОБОМ

Безбожник је себи целат

Кад се човек окрене лицем к Богу, сви путеви воде Богу. Кад се човек окрене лицем од Бога, сви путеви воде у пропаст. Ко се одсутно одрече Бога, и речју и срцем, тај не може ништа у животу учинити, што не би водило његовом потпуном разорењу и телесном и душевном. Зато се не жури да тражиш целата безбожнику. Он га је нашао сам у себи, поузданијег него што му га сав свет може дати.

Јаки духови

Није довољна само јачина воље, нити само јачина осећања, нити само јачина ума. Нити је све ово укупно довољно без светлог циља. Шта вреди атлету брзина ногу и јачина плућа, ако се свак у страху склања од њега и ако нико не жели помоћ његову? Све силне и бурне стихије природне, обучене у мрак ноћни, испуњавају путника страхом. Но, кад их јутарње Сунце осветли, путник се пријатељи с њима. Такви су и такозвани јаки духови. Обучени у таму егоизма и сујете они су страшило и људима и природи око себе. Но, када се осветле божанском светлошћу, они постају источник радости за све око себе. Јачи је град од кише, али зато ипак град нема пријатеља на земљи.

Целина очигледнија од дела

Увек је очигледнија целина него део целине. Ово свакако због смислености и целисходности целине. Очигледнији је храст него жир на храсту. Очигледнија су кола него

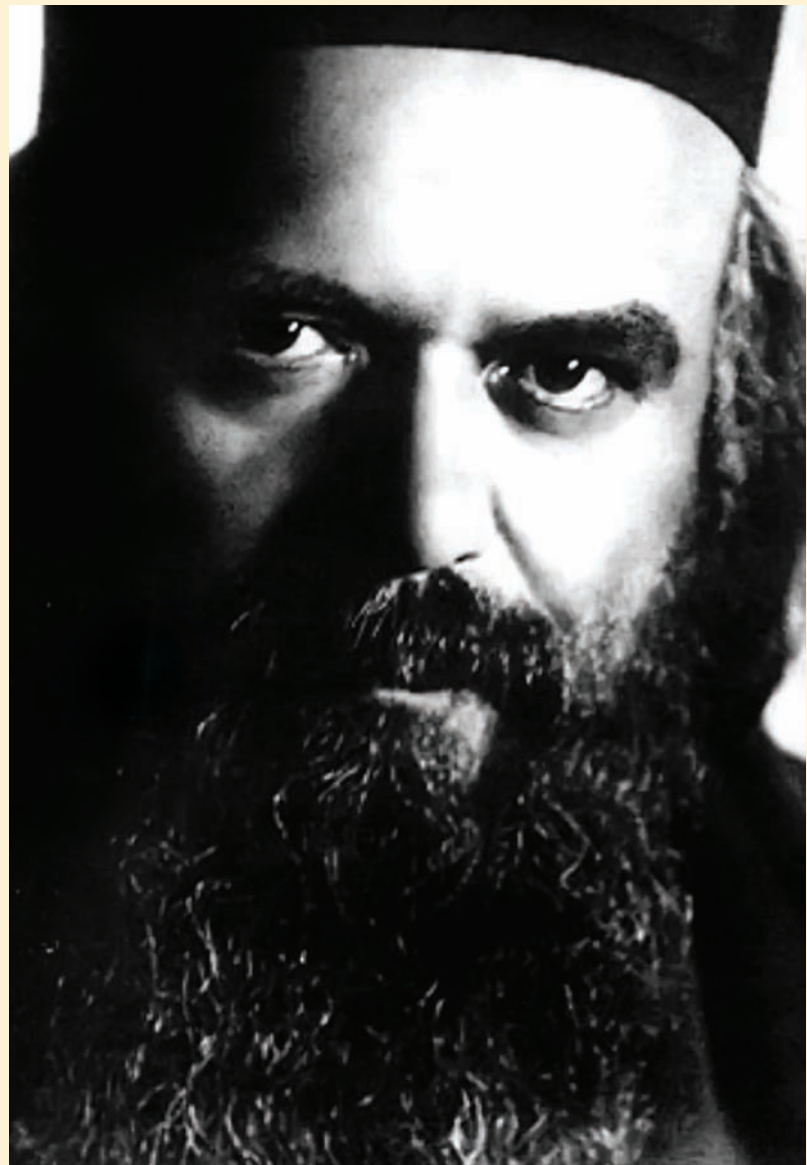
осовина кола. Очигледнији је човек него рука човека. Целина природе очигледнија је него ма која ствар у природи.

Бог је очигледнији од природе и од свега у природи. Но кад се човек загледа у жир на храсту, жир му постаје очигледнији од храма. Кад се загледа у точак, точак му постаје очигледнији од кола. Кад се загледа у руку, рука му постаје очигледнија од човека. Кад се загледа ма у коју ствар у природи, та ствар му постаје очигледнија од природе. Кад се загледа у природу, природа му постаје очигледнија од Бога. Но ова очигледност дела јесте тренутна, док је очигледност целине трајна.

Отуда Бог је највећа и најтрајнија очигледност.

Ђутање

О три предмета не жури да говориш: о Богу – док не утврдиш веру у Њега, о туђем греху – док се не сетиш свога, и о сутрашњем дану – док не сване.

Слабић

Злочин је слабост, а не снага. Злочинац је слабић, а не јунак. Зато сматрај свога злотвора увек као слабијег од себе, па као што се не светиш слабом детету, не свети се ни злотвору. Јер он није злотвор по снази, него по слабости.

Тим начином гомилаћеш снагу у себе и бићеш као море, које се не излива да потопа свакога дерана, што се у њ баца каменом.

Истина је Биће

Истина није мисао, није реч, није однос предмета, није закон. Истина је Биће. Истина је сила животодарна, што живот даје свему; истина је биће, које прожима сва бића. Истина је као ваздух – но није ваздух – у коме пливају сва бића; као светлост – но, није светлост – којом сијају сва бића на небу и на земљи.

Истина је Биће. Мало који језик у свету има тако добру и изразиту реч за оно што јесте као српски (словенски) језик. Истина је оно, што је увек исто. Ништа није увек исто и непроменљиво и равно само себи осим истине.

Страх од себе

Ко се никад није уплашио себе самог, тај не зна за страх. Јер сва чудовишта спољашња, којих се човек страши, налазе се унутра у њему и то у неразблаженој есенцији.

Постоји некаква бездан у нама, над коју када се човек једном наднесе остаје до смрти задивљен и устрашен. Сви светови могу стати у ту бездан и не испунити је. И са свима нашим именованима та бездан – душа, ум, воља, осећаји, ефекти, страсти, унутрашњи човек, словесност – бездна остаје неисказана, неопредељена и безимена.

Човек се простира донде докле се његова глад простира. Простирање једног дивљака иде докле и поглед његових очију. Простирање једног вишег духовног човека иде далеко из граница васколиког света. Нека се сва васиона претвори у једну трпезу и сви њени дарови изнесу на ту трпезу, један виши духовни човек устаће из трпезе. Јер она је као и „богодељна“ за убожјаке духовне, цела ова китњаста, свадбена васиона. Она и не постоји за то, да засити глад, него да створи глад. Како може она заситити глад једног вишег човека? Како може она заситити онога, коме је она и створила глад? ■

Приредио Душан ГЛИШИЋ

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ 1–15. децембар

Православни

- 4. децембар – Ваведeње Пресвете Богородице
- 7. децембар – Света великомученица Екатерина
- 8. децембар – Свети великомученик Климент
- 9. децембар – Преподобни Алемпије Столпник
- 13. децембар – Свети апостол Андреј Првозвани

Римокатолички

- 1. децембар – Безгрешно Зачеће Блажене Дјевице Марије

Јеврејски

- 7. децембар – Ханука

ВАВЕДЕЊЕ

Када је Пресвета Дева Марија навршила три године, њени родитељи, свети Јоаким и Ана, довели су је из Назарета у Јерусалим, да је предају Богу у храм како су раније обећали. На уласку у храм, Деву је дочекао првосвештеник Захарија и увео је у Светињу над Светињама, иза друге завесе, тамо где улазе само архијереји и то једном годишње. Родитељи су принели жртву Богу, примили благослов и вратили се кући док је њихова кћи остала у храму. После њихове смрти, дванаестогодишњу Деву дали су светом Јосифу, рођаку из Назарета да, под видом обручнице, живи у девствености, иако то није био обичај у Израиљу.

Пресвета Дева Марија била је прва доживотно завештана девојка коју су касније следиле хиљаде девојака и младића. ■

ХАНУКА

Ханука се слави као сећање на победоносну ослободилачку борбу против хеленистичких окупатора у време владавине Антиоха Четвртог Епифана, када је јеврејском народу било забрањено одржавање основних верских обреда (обрезивање, обредна чистоћа, читање Торе, кашрут, слављење празника...).

Победу над окупатором, рушење туђинских идола, ослобођење и освешћење храма, народ је, приношењем жртава и певањем хвалоспева, славио осам дана, па је касније одређено да се, почев од 25. кислева, сваке године седам дана весело и с пуно радости слави посвећење жртвеника.

У дане Хануке забрањени су пост и оплакивање мртвих. Паљење жижака, буктиња и осталих светлила постао је општи народни обичај, који је касније унет и у Талмуд. Првог дана пали се по једна светиљка, а затим сваког дана по једна више. Пре паљења свећа читају се благослови према тачно утврђеном редоследу, а после тога пева се Псалом 30. ■

БЕОГРАД - Костурница погинулих
јунака бранилаца Београда.

BELGRADE - Monument aux héros
succombés à la défense de Belgrade.

ПАДАЈУ ОДБРАМБЕНИ ПОЛОЖАЈИ

Линија положаја Ерино брдо – Торлак – Стражевица – Петлово брдо била је 11. октобра главна одбрамбена линија, на којој је дошло до судара великог броја војника и с једне и с друге стране. На тој линији српске трупе биле су изван домета непријатељске артиљерије из Старе Борче и с Бежанијске косе, која им је у претходним борбама нанела велике губитке. Командант Треће армије искористио је тај дан за сређивање јединица на десној обали реке, али је командант аустроугарског 8. корпуса, након што је добио извештај о повлачењу српских трупа, наредио да се заузму Екмеклук и висови код села Сланци. С обзиром на то да је Екмеклук већ био заузет, 8. корпус избио је на линију Мали Мокри Луг – Екмеклук – Осовље, а 22. резервни кор-

пус на линију села Жарково – Бањички вис, узнемиравани при том само од српске артиљерије с нових положаја.

На десном крилу одбрамбене линије налазиле су се трупе Великоселског одсека пуковника Ивковића (7. пешадијски пук III позива, једна пољска брзометна батерија, једна дебанжова пољска батерија, једна грузонова брзометна батерија у куполама, једна хаубица и једна енглеска обалска батерија) код Винче ојачане 10. кадровским пешадијским пуком I позива и једном пољском брзом батеријом из састава Комбинованог одреда. У центру се налазио Комбиновани одред пуковника Туфегџића (13. пешадијски пук I позива, 19. кадровски пешадијски пук I позива, 7. пешадијски пук II позива, 4. пољска брзометна батерија, три хаубичке батерије 12 цм, једна дебанжова пољска

Београд је заузет 9. октобра, после четири дана натчовечанских напора да се, колико год може, задржи напад немачке армаде, започет после жестоке артиљеријске припреме с Дунава и Саве. Макензену оружану силу од пола милиона аустроугарских и немачких војника, распоређених у седам дивизија, појачаних с десет ескадрила авиона, модерном артиљеријом од 273 топа, од којих 108 тешких, и моћном речном флотилом, нису могле да зауставе српске трупе, које су, у одбрани Београда, биле углавном II и III позива, с врло мало митраљеза и без довољно артиљерије.

батерија и једна енглеска обалска батерија) с 13. пешадијским пуком I позива на Торлаку, 19. кадровским пуком I позива на Стражари и доловима и 7. пуком II позива у одредској резерви. У резерви Одбране Београда био је 14. пешадијски пук II позива у селу Бели поток.

Непријатељ је током целог дана и наредне ноћи превозио трупе и тешку артиљерију лађама и шлеповима од Земунa до београдског Савског пристаништа. Такође је поступно развијао снаге и у правцу српске одбране, тако да је увече пред српским браниоцима била знатна непријатељска сила. Командант 1. српске армије наредио је да се пребачени делови непријатеља униште, али су, уместо тога успели тек да их задрже дуж обале.

Почетак краја

Ујутру 12. октобра отпочео је напад: 22. немачки резервни корпус с једном дивизијом напао је Петлово брдо и Стражевицу, а с једном против Торлака и Јајинаца, док је 8. аустроугарски корпус једном дивизијом напао Стражаре и Долове, а другом Чолин гроб, Клупе и Ерино брдо. Према српском десном крилу и центру непријатељ је, праћен ватром тешке артиљерије с Дедиња и с леве обале Дунава јужно од Панчева, наступао све док није подишао на блиску даљину од српских ровова, где се зауставио и укопао.

Тежиште борбе 13. октобра било је на фронту 8. корпуса, јер се због повлачења српског левог крила 22. резервни корпус постепено развијао у висини линије Остружница – Железник – Петлово брдо. Осми корпус жестоко је нападао одсек

Торлак – Велики Мокри Луг и Ерино брдо – Клупе. Напад је извођен уз подршку тешке артиљерије. Непријатељ је успео да после најјаче концентрације артиљеријске ватре заузме Торлак, који је бранио 13.

пешадијски пук I позива. После пада Торлака, командант Одбране Београда одлучио је да у ноћи 13/14. октобра повуче трупе и поседне линију Мостине – Липовица – Велики и Мали Камен – Зуце – Авала – Петлов гроб – Велика Моштаница. Комбиновани одред заузео је положаје Зуце – Авала, а Тимочка дивизија II позива Петлов гроб – Цветков гроб. Моравска дивизија II позива прикупљала се на положајима јужно од Мељака. Пад Торлака омогућио је да непријатељу да 14. октобра ујутру поседне празне положаје, које су српске трупе морале да напусте током претходне ноћи. На тај начин непријатељ је освојио сигуран мостобран и осигурао надирање према југу. Београд је био потпуно у рукама непријатеља. Током тог дана трупе Одбране Београда утврђивале су нове положаје.

Трећа аустроугарска армија почела је 15. октобра напад на положаје Петров гроб – Авала. Одбрана Београда успела је да до ноћи задржи цео главни положај коме је непријатељ био подишао, посебно према Авали. Командант Одбране Београда донео је одлуку да с Моравском дивизијом II позива изведе противнапад у десни бок непријатеља између села Сремчица и Велика Моштаница правцем на Железник, али само у случају када би непријатељ био ангажован у борби за главни положај Тимочке дивизије II позива.

Врховна команда издала је командантима Прве и Треће армије и Одбране Београда директиву у којој је предвиђено постепено повлачење

ГВОЗДЕНИ КОМАНДАНТ

Командант Одбране Београда Михајло Живковић Гвоздени рођен је 1856. године у Београду. Завршио је највише војне школе у Србији и усавршавао се у Русији. Био је министар војни Краљевине Србије 1908. и 1909. године. За команданта Ибарске војске постављен је у септембру 1912. године. Током ратних операција 1913. године био је командант трупа на Албанском фронту. У Првом светском рату, 1914. године био је командант Одбране Београда, што остаје све до њеног расформирања 1916. на Крфу. За команданта Српског добровољачког корпуса у Русији постављен је јуна 1916. године. После избијања револуција у Русији 1917. године, корпус добровољаца упућен је на Солунски фронт, а са њима и Живковић. На путу се разболео и морао да остане у Паризу. Пензионисан је 1. јуна 1918. године. Преминуо је 28. априла 1930. године.

„ЊУЈОРК ТАЈМС” О ПОРУШЕНОМ БЕОГРАДУ

Главни дописник „Њујорк тајмса” из Берлина Сајрил Браун извештавао је 1915. године из окупираних европских престоница. Након што је посетио Брисел и Варшаву, за које је написао да и после окупације „делују прилично нормално”, Браун је дошао у Београд. Репортажа коју је написао 27. новембра 1915. стигла је у Берлин редовном поштом 3. децембра, да би одатле телеграфом била прослеђена редакцији у Њујорку. Текст је објављен 4. децембра 1915, два месеца после пада српске престонице. Браун је писао да је Београд мртав град, са срушеним кућама и опљачканим радњама, чији су једини становници малобројне Српкиње које су се „шуњале између рушевина”. Сви који су могли напустили су град, писао је Браун, додајући да београдским улицама лутају изгладнели пси, а једини људи у граду били су аустријски војници који су спроводили руске ратне заробљенике и групе српских избеглица. Амерички новинар је својим читаоцима пренео и речи аустријског пуковника који је хвалио јунаштво и патриотизам српских војника, указујући на велико поштовање које је непријатељ имао према Србима и отпору пруженом у одбрани града.

у случају крајње потребе. Као главни циљ дејстава током предстојећих операција наведено је успоравање и задржавање напредовања непријатеља ради добитка у времену. Као општи правци одступања одређени су: за Трећу армију – Пожаревац – Свилајнац – Велики Поповић – Ћуприја и Смедерево – Смедеревска Паланка – Рача – Баточина – Багрдан; за Обрану Београда – Младеновац – Наталинци – Баточина – Багрдан; за Прву армију – Обреновац – Аранђеловац – Крагујевац. Непријатељ је од јутра 16. октобра отворио јаку артиљеријску ватру на цео фронт. После подне 22. резервни корпус заузео је Петров гроб, а 8. корпус освојио је северну коту Авале. Командант Обране Београда наредио је током ноћи 16/17. октобар да се трупе повуку на положаје села Брестовик – Циганско брдо – Крајкова бара – Ковиона – Парцански вис – Подвис – Пајшума.

Српска врховна команда у таквој ситуацији није имала решење. Трупе су се повлачиле, остављајући јаке заштитнице зачеља. Напад на Србију појачан је у ноћи 13/14. октобра када су без објаве рата у напад прешле бугарска Прва и Друга армија. На српској источној граници био је положај бугарске Прве армије, која је за циљ имала Ниш, док је јужно од ње прикључена Друга бугарска армија продирала долином Вардара како би прекинула железничку везу ка Солуну. Према Макенzenовом плану, Прва бугарска армија извршила је продор на железнички чвор Ниш. Друга бугарска армија је до 16. октобра пресекла железничку линију ка Солуну. Тако је спречена евентуална помоћ снага под командом генерала Сараја Србима. Бугарске снаге продрле су у долину Мораве код Врања и до 22. октобра заузеле Куманово, Штип, Скопље и прекинуле моравско-вардарску комуникацију.

У међувремену су и немачке трупе доживеле исте проблеме који су Аустријанцима остали познати из 1914. године. Услед непроходног терена, слабих линија комуникације и проблема логистике преко Саве и Дунава до борбених јединица, нападачке трупе брзо су се „истрошиле”. Због тога није било могуће испунити захтев немачке врховне команде да се напад убрза. Иако су до 22. октобра 3. аустроугарска армија и немачка 11. армија успеле да заузму велики део српске територије, није им успело да направе обруч око српских снага.

Препуштени сами себи

Тако је, за мање од недељу дана, по други пут за две године, пала престоница Србије. Тада, међутим, окупатор није истеран за неколико месеци, већ је у Србији остао скоро три године. Нападнута вишеструко надмоћнијим снагама непријатеља српска војска се, напустивши земљу, упутила на својеврсну голготу до Крфа. Био је то крај активне одбране Србије, али и почетак опоравка и припрема за победоносни повратак у отаџбину. Београд је заузет 9. октобра, после четири дана натчовечанских

напора да се, колико год може, задржи напад немачке армаде, започет после жестоке артиљеријске припреме с Дунава и Саве.

Макензенова оружана сила од пола милиона аустроугарских и немачких војника, појачаних с десет ескадрила авиона и моћном речном флотилом, незадрживо је наступала кроз Мачву ка Београду, чинећи стравичне злочине над невиним цивилним становништвом. Док је непријатељ имао на располагању седам дивизија и модерну артиљерију с 273 топа, од којих 108 тешких, српске трупе у одбрани Београда биле су углавном II и III позива, с врло мало митраљеза и без довољно артиљерије, нарочито тешке. Браниоци српске престонице располагали су пољском артиљеријом, брзометном и спорометном (дебанжове), и са по једном француском, енглеском и руском обалском батеријом великог домета, веома корисним у одбрани од монитора. Српска војска у формацији није имала подводно минерство, што је представљало необјашњиви пропуст с обзиром на две велике реке Саву и Дунав, које је било немогуће бранити без минирања. Србија није имала ни мониторе, такође важне за борбу на реци. С друге стране, аустроугарска војска имала је девет монитора који су представљали одлучну подршку пешадији приликом преласка реке.

Да зло буде горе, Србија током 1915. године није могла да очекује значајнију подршку од савезника, јер су и они имали великих проблема. Руси су стењали на свом главном фронту, Британци и Французи били су заузети операцијама на Дарданелима. Помоћ није стизала ни од Грчке, посебно после промене власти 5. октобра, када је смењен премијер Венизелос. Италија такође није била у стању да Србији пружи војну подршку.

Због неповољног развоја догађаја код Београда, војвода Путник ургирао је 8. октобра да савезници треба

што пре да дођу у Србију како би појачали српске трупе. Француска влада и њена Врховна команда разматрале су 10. октобра о томе колико војске треба послати у Србију, а генерал Жозеф Жофр, главнокомандујући француске војске, сматрао је да би и Руси требало да учествују у помоћи Србији. Од француске владе 11. октобра стигло је обавештење да ће француске снаге обезбедити пругу Солун – Скопље и српско десно крило према Бугарима, али је војвода Путник 12. октобра тражио да се искрцавање буде у Нишу. Након што је 12. октобра стигао у Солун, генерал Сарај није одобрио да се обећани пук пошаље у Струмицу све док не буду сасвим спремне. Српска Врховна команда обратила се 15. октобра лично генералу Жофру и тражила да се што више француско-британских трупа што пре транспортује у нишки рејон, а да се одатле користе према ситуацији. На основу неодређеног држања савезника, српској Врховној команди било је немогуће да направи активнији план одбране.

Генерал Жофр обавестио је 31. октобра 1915. војводу Путника да су француска и британска влада постигле сагласност да се у помоћ Србији упути експедициони корпус од 150.000 војника. Било је, међутим, касно. Покушај пробоја српске војске ка Скопљу ради повезивања са савезницима није успео, па је Врховна команда 24. новембра одлучила да организује повлачење преко Црне Горе и Албаније на јадранско приморје. С Косова, преко Андријевице и Подгорице, повлачиле су се 1. 2. и 3. армија и Одбрана Београда. После скоро месец дана ванредно тешких маршева по најтежем времену и беспућу и без основних средстава за живот, српска војска прикупила се у рејону Скадра и Драча. Први делови српске војске пристигли су у Скадар 3. децембра 1915, а три дана касније у Скадар је стигла и српска Врховна команда. ■

(Крај)

Забораваљени

Некадашња средњовековна утврда имала је осам кула повезаних белемима, а у њену унутрашњост, која се простирала на око 2.190 метара квадратних, улазило се кроз две капије. Пратећи природни распоред терена, Маглич је имао изразито издужену основу и простирао се правцем југозапад–североисток. С три стране, брдо на коме се утврда и данас налази, окружује река Ибар, док се на четвртој, крајњем североисточном крају налазио шанац усечен у природну стену. Изнад се уздизала моћна донжон кула, с такозваним Малим градом. Било је то средиште града и последња одступница браниоцима и житељима у случају да непријатељ продре у тврђаву.

град

Ако се запутимо из Краљева у правцу југа, пито-
мом долином реке Ибар, на око двадесет кило-
метара од те старе вароши засигурно ћемо
застати да бисмо уживали у незаборавном
погледу на јединствен српски средњовековни
утврђени град – Маглич.

На заравњеном врху стрмог и високог узвишења
изнад реке, на месту где она прави наглу окуку, представља-
јући тако с три стране природну баријеру свима онима који
би пожелели да приђу брду, налази се древни Маглич.

Средњовековно средиште

Недовољно се зна о најстаријој историји утврђења, о
времену настанка и њеним градитељима. На основу шту-
рих историјских извора и археолошких истраживања која

су до сада реализована, може се с приличном сигурношћу
претпоставити да је утврђени град Маглич настао у првој
половини 13. века.

Моћна тврђава на високој и неприступачној узвишици у
близини Ибара, према појединим изворима, успостављена је у
време последњег српског великог жупана и првог краља Сте-
фана Првовенчаног. Верује се да је краљ подигао утврђење
како би оно штитило две изузетне владарске сакралне задуж-
бине – Богородичин манастир у Студеници (гробно место
његовог оца и утемељивача династије великог жупана Стефа-
на Немање, односно Светог Симеона Мироточивог) и Спасов
манастир у Жичи (задужбину краља Стефана, седиште Српске
архиепископије и место крунисања српских средњовековних
владара).

По другој теорији, Маглич је подигао један од Стефано-
вих синова и наследника српски краљ Стефан Урош Први

Велики. Поучен последицама најезде Монгола на југоисточну Европу и Србију средином 13. века, дао је да се изгради магличко утврђење како би фортификација представљала једну од најзначајнијих и најпозданијих препрека потенцијалним нападачима са севера.

Поједини стручњаци сматрају да је један од мотива краља Стефана Уроша Првог да изградњи утврђење управо потреба да заштити своју задужбину и гробно место – манастир Сопоћане, код данашњег Новог Пазара.

Без обзира на опречна мишљења о настанку града, Маглич је постао једно од значајних војних, политичких, трговачких, културних и црквених средишта у средњовековној Србији. Имао је изузетан географски положај, јер се налазио на важном трговачком, караванском путу, који је водио из оновремене средишње Србије ка приморју, посебно древном Дубровнику.

Како је српска средњовековна краљевина у другој половини 13. и у првој половини 14. века доживела раздобље континуираног јачања и ширења територије у правцу југа, тако је и Маглич постепено губио значај као својеврсна утврда у непосредној близини северне границе државе, да би с временом прерастао у моћни и утврђени град у њеном средишту. Услед јачања државе и њеног територијалног проширења, посебно током прве половине 14. века, утврђење је добило и функцију која га је у потпуности издвајала у односу на све остале утврђене градове средњовековне Србије. Постао је *refugium* (утврђено склониште) српских архиепископа, нарочито једног од њих.

Процват магличког града везује се за једну од најзначајнијих личности немањихке Србије – српског архиепископа Светог Данила Другог (1270–1337). Тај изузетни црквени достојанственик и државник био је игуман манастира Хиландар, архијереј епископија бањске и хумске, да би 1324. године изабран за једанаестог по реду чувара

трона Светог Саве, односно архиепископа српског. Необично образован, посебно умешан у државним и дипломатским, као и у ратничким вештинама (у историји је забележена његова успешна одбрана Хиландара на кога су насртали Каталани), Данило Други био је особа од поверења српских краљева Стефана Уроша Другог Милутина, Стефана Уроша Трећег Дечанског, те краља и цара Стефана Уроша Четвртог Душана (Силног).

Током раздобља када се налазио на челу српске цркве, архиепископ Данило Други одабрао је Маглич како би се у њему населио и од њега начинио верски и културни центар тадашње Србије. У том периоду град доживљава „златно доба“, будући да је проширен, ојачан и украшен новом световним и сакралним грађевинама.

Осам кула и две капије

Маглички град обухватао је осам кула повезаних бедемима, а у његову унутрашњост, која се простирала на око 2.190 метара квадратних, улазило се кроз две градске капије. Пратећи природни распоред терена, Маглич је имао изразито издужену основу и простирао се правцем југозапад–североисток. С три стране брдо на коме се утврда и данас налази окружује река Ибар, док се на четвртој страни, крајњем североисточном крају налазио шанац усечен у природну стену. Изнад шанца уздизала се моћна донжон кула с такозваним Малим градом. Било је то средиште средњовековног Маглича и последња одступница браниоцима и житељима у случају да непријатељ продре у тврђаву. Материјал од кога су саграђени донжон кула и Мали град добијен је управо копањем одбрамбеног шанца. На супротном, југозападном крају биле су смештене једна уз другу три куле, које су контролисале прилаз низ реку Ибар, чије је корито неколико километара пре Маглича готово праволинијско.

У утврђени град улазило се кроз капију смештену на северном бедуу између двеју кула, док се други улаз налазио насупрот ње, у трећој кули. Унутар утврде изграђено је неколико грађевина смештених целом дужином западног бедема, као и две цистерне, издубљене у стени. По једна цистерна с пијаћом водом налазила се у Великом и Малом граду.

Бедеми утврде дуги су 270 метара, док им је ширина око 2 метра с грудобраном ширине од око 55 центиметара. Стаза је с унутрашње стране заштићена дрвеном оградом, док је њена висина око седам метара.

Унутрашњост свих осам кула у тврђави има дрвене спратове и степенице. Три куле су у потпуности изграђене од чврстог материјала (камен), док су остале, с три стране, саграђене од камена, а четврта страна, која је била окренута ка унутрашњости, није постојала. Куле су високе између 10 и 12 метара. Биле су квадратног облика, али тростране и шупље с унутрашње стране.

У приземљу треће куле налазила се мала капија чија је основна намена било прављење испада из тврђаве у време опсаде. Налазила се у непосредној близини цркве посвећене Светом Ђорђу Победоносцу.

Приземље четврте куле надовезивало се на објект намењен смештају оружане посаде, који се налазио у непосредној близини здања у коме је боравио старешина утврде, односно архиепископ Данило Други. Објект у коме је у раздобљима мира боравила оружана посада тврђаве, поседовао је излаз на бред ка трима кулама на југозападном делу фортификације.

Унутар моћних каменних зидова магличког града налазило се неколико значајних објеката.

Палата, односно здање у коме је живео заповедник тврђаве, била је смештена у западном делу утврде, уз ивицу пете куле. Реч је о згради изразито правоугаоне основе, димензија 17 × 8 метара, с високим кровом на две воде. Главна дворана била је смештена у нивоу земље и у њу се улазило кроз врата која су се налазила на источном зиду. Улаз у објект налазио се на његовој средини и красио су га два прозора. Из главне дворане посебна врата водила су ка објекту намењеном смештају оружане посаде, који се на њу надовезивао уз пету кулу. Испод дрвеног патоса дворане смештен је подрум до кога се стизало засвођеним басамцима у северном делу здања.

Црква посвећена Светом Ђорђу Победоносцу, ранохришћанском ратнику и мученику, коме је утврђени Маглич био и посвећен, имала је правоугаону основу, димензија 14,5 × 3,5 метара. И данас се може уочити њена полукружна олтарска апсида и отворени егзонертекс (спољашна припрата) с луковима. Богомоља се налазила између здања у коме је боравио заповедник тврђаве и треће куле.

Бунар, намењен обезбеђивању питке воде житељима и оружаном посади Маглича у миру, а посебно током ратних дешавања и опсада, налазио се на платоу испред богомоље и бедема Малог града. Био је кружне основе, а настао је издубљивањем живе стене. Резервоар за воду налазио се уз прву кулу, унутар бедема Малог града.

ДОНЖОН КУЛА

У донжон кулу улазило се кроз врата смештена изнад нивоа бедемских грудобрана, до којих се долазило дрвеним степеницама. Имала је облик неправилног шестоугла. У основи се налазио правоугаоник (9,5 × 10 метара) на чију је четврту страну (источну, односно спољну) била додата половина правилног осмоугла, полупречника око шест метара. Својом висином од 20 метара доминирала је магличким градом. У кулу се улазило дрвеним степеницама, које су се лако могле уклонити у случају опасности. Од улазног спрата, степенице су водиле до још два спрата. Истовремено, другим дрвеним степеништем приступало се на спрат који је представљао врх куле, у којој није било отвора (излаза, прозора, пушкарница).

Слабљење утврде

После вишедеценијског процвата Маглич је доживео период постепеног слабљења и губљења значаја. Није познато када је тачно град потпао под власт Турака, али се претпоставља да је то уследило убрзо по коначном паду српске деспотовине 1459. године. У отоманском раздобљу град је постао средиште истоимене нахије. Некада моћна утврда и важно средиште, у наредним вековима изгубила је значај. У српске руке поново је дошао у доба кнеза Милоша Великог.

По окончању Првог светског рата тврђава је делимично санирана, захваљујући прилозима и раду становника из њене околине, о чему данас сведочи остатак плоче постављене том приликом. Већи конзерваторски радови изведени су крајем осамдесетих година прошлог века када су постављене и дрвене степенице, ограде, спратови и дрвена терасица на осмој кули. Нажалост, убрзо су престали даљи напори да се заустави пропадање и доврши обнова тврђаве, која монументално делује свима који поред ње пролазе путујући живописном долином Ибра.

У наше време утврђени Маглич представља атракцију за посетиоце иако је потребно приступити обимним радовима на извођењу мера заштите и омогућавању несметаног и безбедног борава туриста унутар градских бедема.

Источни бред потпуно је обновљен, западни је до пола зарушен, док је на северном грудобран до пола разрушен, али је стаза опстала. Основе зида који је раздвајао Мали град, на којој су прва кула и резервоар, данас се једва назире. Већина кула је у добром стању, осим друге и пете, али су врхови с грудобраном обновљени само на шестој и осмој. Дрвеним спратовима, степеницама, оградама и терасицама, постављеним крајем прошлог века дуж кула и бедема на источној и јужној страни, полако пролази време што представља опасност за посетиоце. Дуж читавог западног зида виде се остаци здања која су се ту налазила. Најбоље је очуван објект за боравак заповедника тврђаве, наспрам кога се уочавају остаци цркве.

Иако упечатљив по положају и фортификацијским карактеристикама, као и богатој и узбудљивој историји, дрвени Маглич представља само још један у низу заборављених и добрим делом запуштених српских средњовековних утврђених градова. ■

Дејан РИСТИЋ

КОНКУРС

ЗА НОВИНАРСКУ НАГРАДУ „ИВАН МАРКОВИЋ“ ЗА 2015. ГОДИНУ

Медија центар „Одбрана“ додељује Новинарску награду „Иван Марковић“ за најбоље медијско извештавање о активностима Министарства одбране и Војске Србије.

Циљ награде јесте подстицање новинара који прате активности Министарства одбране и Војске Србије на квалитетно извештавање у домаћим писаним и електронским медијима, афирмација и јавна верификација њиховог стваралаштва, као и сећање на Ивана Марковића, једног од најдјаровитијих војних новинара и уредника у листу „Војска“, који је 2003. изненада преминуо у 43. години живота.

О додели Новинарске награде „Иван Марковић“, по посебном Правилнику, одлучује жири од пет чланова.

Награда се додељује у виду Плакете и уручује на свечаности поводом Дана Медија центра „Одбрана“ – 24. јануара.

Право учешћа на конкурсима имају сви професионални новинари који раде за медије на територији Републике Србије, без обзира на њихов формални статус.

За новинарску награду не могу конкурисати новинари запослени у Медија центру „Одбрана“ и Управи за односе са јавношћу Министарства одбране и прилози објављени у магазину „Одбрана“.

ПРОПОЗИЦИЈЕ

1. Сваки учесник на конкурсима може доставити један оригинални рад.

2. У случају да је кандидатура израз тимског рада, може да укључи највише пет особа.

3. На конкурс се шаљу прилози (интервјуи, чланци, коментари, репортаже, радио и ТВ емисије) о активностима Министарства одбране и Војске Србије који су штампани или емитовани у средствима јавног информисања Републике Србије у периоду од 1. јануара до 31. децембра 2015. године.

4. Достављени материјали не враћају се учесницима конкурса.

5. Пријаве с оригиналним штампаним текстом, исечцима или фотокопијама написа, тонским и видео записима достављају се до 31. децембра 2015, лично или препорученом поштом на адресу: Медија центар „Одбрана“, Браће Југовића 19, 11000, Београд с назнаком – За Конкурс за Новинарску награду „Иван Марковић“.

6. Пријаве пристигле после тог рока жири неће разматрати.

7. За пријаву кандидата из штампаних медија важно је да се на фотокопији или скенираном тексту јасно види лого новине, потпис аутора и датум објављивања. Телевизијски

новинари треба да доставе стандардну VHS касету или DVD са материјалом за конкурс. Радио-новинари прилоге достављају на аудио-касети или CD у MP3 формату. Прилог објављен на интернету треба доставити на DVD у HTML формату. Такође, треба доставити и интернет адресу на којој се може погледати материјал намењен за конкурс. Касете, DVD и CD треба да буду јасно обележени, с именом и презименом кандидата и назнаком дужине трајања прилога.

8. Уз пријаве је потребно доставити кратку биографију аутора прилога, потврду о статусу аутора у медијима у којима су објављени прилози (потврда о радном статусу или хонорарном ангажману), адресу, телефон и и-мејл аутора.

9. Жири ће разматрати кандидатуре на основу квалитета медијског извештавања о Министарству одбране и Војсци Србије, а приликом одлучивања у обзир ће узимати и опште новинарске критеријуме, истраживачки рад, стил писања, утицај, јавну корист, оригиналност и креативност.

10. Жири задржава право да одбије учешће на конкурсима уколико буде сматрао да достављени материјал није у складу с пропозицијама.

11. Медија центар „Одбрана“ задржава право да најуспешније прилоге на конкурсима објави у магазину „Одбрана“ и на интернет презентацијама Министарства одбране и Војске Србије, те да сав достављени материјал користи ради даљег промовисања Војске Србије и Новинарске награде.

12. Пријава за конкурс биће доступна на веб-сајту Медија центра „Одбрана“ www.odbrana.mod.gov.rs

Све остале информације о конкурсима и условима пријаве могу се добити телефоном на број 011/3241-257 или електронском поштом на адреси: odbrana@mod.gov.rs. ■

ИЗБОР НАЈБОЉЕГ СПОРТИСТЕ И СПОРТСКЕ ЕКИПЕ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ У 2015. ГОДИНИ

Медија центар „Одбрана”, поводом Дана установе – 24. јануара, прогласиће најбољег спортисту и спортску екипу Војске Србије у 2015. години.

Желимо да задатак поверен стручном жирију буде што тежи, а да признање и награда припадну спортистима чији су резултати заслужили највише пажње и поштовања.

Зато је важно да сви они који прате војни спорт и они који се њиме баве не забораве да од њихових пријава зависи да ли ће најбољи бити заиста и изабрани.

Жири, који ће бити састављен од најбољих познавалаца војног спорта, као и сваке године, пажљиво ће прегледати све приспеле пријаве и одабрати најбоље. Пехари ће бити уручени на свечаности поводом Дана Медија центра „Одбрана” у Дому Војске Србије у Београду, 24. јануара 2016. године.

Пропозиције конкурса се нису мењале.

За звање Спортиста године Војске Србије 2015. и Спортска екипа Војске Србије 2015. године могу конкурисати официри, подофицири, цивилна лица на служби у Министарству одбране и Војсци Србије, кадети Војне академије, ученици Војне гимназије, професионални војници и војници на добровољном служењу војног рока.

Исти принципи важе и за екипе, чији чланови треба да припадају једној од наведених категорија.

Предлоге могу слати команде, јединице, установе, војне школе и друге образовне институције, спортски савези, клубови, секције и појединци.

Ваше предлоге можете послати до 31. децембра 2015. на адресу: Редакција магазина „Одбрана” (За избор спортисте године), Браће Југовића 19, 11000 Београд или на и-мејл: odbrana@mod.gov.rs.

Пријава треба да садржи податке о појединцу/спортској екипи и три најбоља резултата у спортској дисциплини у којој се појединац/екипа такмичи.

Желимо да у нашу редакцију пристигне што већи број квалитетних пријава, зато што верујемо да ће ова традиционална награда бити подстицај развоју војног спорта и физичке културе свих припадника Војске Србије. ■

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ

објављује

ЈАВНИ КОНКУРС

за пријаву кандидата за добровољно служење
војног рока са оружјем
и курс за резервне официре Војске Србије

1. ПРАВО ПРИЈАВЉИВАЊА НА ДОБРОВОЉНО
СЛУЖЕЊЕ ВОЈНОГ РОКА СА ОРУЖЈЕМ И КУРС
ЗА РЕЗЕРВНЕ ОФИЦИР

На добровољно служење војног рока са оружјем у Војсци Србије могу се пријавити кандидати мушког и женског пола који у 2016. години навршавају од 19 до 30 година.

ОПШТИ УСЛОВИ:

- 1) да је држављанин Републике Србије;
- 2) да се не води кривични поступак односно да није правноснажно осуђиван за кривично дело за које се гони по службеној дужности;
- 3) да није осуђиван на казну затвора од најмање шест месеци;
- 4) да је здравствено способан за војну службу;
- 5) да није одслужио војни рок са оружјем и
- 6) да има место пребивалишта на територији Републике Србије.

Поред општих, кандидат за слушаоца курса за резервне официре мора испуњавати и следеће услове:

- 7) да има завршену високу школу одговарајуће струке од значаја за Војску Србије (основне академске студије или основне струковне студије);
- 8) да испуњава услове прописане за регруте који се упућују у посебне јединице Војске Србије и
- 9) да има позитивну безбедносну проверу.

2. ПОДНОШЕЊЕ ПРИЈАВЕ И ПОТРЕБНА ДОКУМЕНТАЦИЈА

Пријаву за добровољно служење војног рока са оружјем у Војсци Србије кандидат подноси центру Министарства одбране за локалну самоуправу, према месту пребивалишта.

Кандидат који има боравиште у иностранству пријаву може поднети надлежном дипломатско-конзуларном представништву Републике Србије у иностранству.

Кандидат који се пријавио за добровољно служење војног рока са оружјем дужан је да испуни образац пријаве и приложи:

- 1) доказе о испуњавању општих услова јавног огласа, изузев тачака 4) и 5);
- 2) фотокопију личне карте или пасоша (оригинал документа на увид);
- 3) фотокопију дипломе о завршеној школи (оригинал документа на увид) и
- 4) биографију.

Кандидат за резервног официра уз пријаву за курс прилаже и следеће доказе:

- 5) уговор са Министарством одбране о стипендирању, ако је био војни стипендиста и
- 6) писану сагласност за безбедносну проверу за упућивање у посебне јединице Војске Србије.

Образац пријаве за добровољно служење војног рока са оружјем кандидат добија у центру Министарства одбране за локалну самоуправу и он садржи: име и презиме, име оца, датум рођења, адресу становања, стручну спрему, знања и вештине, као и друге податке о кандидату.

3. ИЗБОР КАНДИДАТА ЗА ДОБРОВОЉНО СЛУЖЕЊЕ
ВОЈНОГ РОКА СА ОРУЖЈЕМ И КУРС ЗА РЕЗЕРВНЕ
ОФИЦИРЕ У ВОЈСЦИ СРБИЈЕ

Утврђивање коначне ранг-листе кандидата за упућивање на добровољно служење војног рока са оружјем и курс за резервне официре врше регионални центри Министарства одбране, на основу предлога центара Министарства одбране за локалну самоуправу, након обављених лекарских и других прегледа и психолошких испитивања кандидата у овлашћеним војноздравственим установама.

Избор потребног броја кандидата са утврђене коначне ранг-листе врше комисије регионалних центара Министарства одбране, у складу са Планом упута кандидата у центре за обуку и курс за резервне официре за одређени упутни рок.

4. ЗАКЉУЧИВАЊЕ УГОВОРА

Изабрани кандидати за добровољно служење војног рока са оружјем и курс за резервне официре потписују уговор са Министарством одбране, којим се уређују међусобна права и обавезе везане за добровољно служење војног рока, који обавезно садржи почетак и завршетак добровољног служења војног рока са оружјем, услове живота и рада, новчана примања, услове прекида добровољног служења војног рока са оружјем и накнаду трошкова у случају неоправданог прекида добровољног служења војног рока са оружјем.

Све додатне информације у вези са добровољним служењем војног рока са оружјем могу се добити у центру Министарства одбране за локалну самоуправу у месту пребивалишта, надлежном дипломатско-конзуларном представништву Републике Србије у иностранству и на интернет презентацији www.budiprofesionalac.rs.

Јавни оглас за пријаву кандидата за добровољно служење војног рока са оружјем у Војсци Србије у 2016. години је стално отворен, а рангирање кандидата ће се вршити периферно, у складу са упутним роковима. ■

ГЕНЕРАЛШТАБ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

УПРАВА ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ (Ј-1)

расписује

ИНТЕРНИ КОНКУРС

за попуну радних места војних службеника
и намештеника у Војсци Србије у радни однос
на неодређено време:

У Ваздухопловном заводу „Мома Станојловић“
Батајница / РВ и ПВО, место службовања Батајница:

1. механичар за возила точкаше у Одељењу за дефектацију Погона за ремонт мототехничких средстава Сектора за ремонт средстава ПВО и МТС, ВКВ, ЕС 62102, група радног места 06 и 660 бодова, један извршилац;

2. механичар за возила точкаше у Одељењу специјалне технике и судова под притиском Погона за ремонт мототехничких средстава Сектора за ремонт средстава ПВО и МТС, ВКВ, ЕС 62102, група радног места 06 и 660 бодова, један извршилац;
3. механичар за возила точкаше у Одељењу аутомеханичарском Погона за ремонт мототехничких средстава у Сектора за ремонт средстава ПВО и МТС, ВКВ, ЕС 62102, група радног места 06 и 660 бодова, место службовања Батајница, три извршиоца;
4. чувар у Одељењу чуварском Службе чуварског и противпожарног обезбеђења Сектора за оперативне послове, ССС, ЕС 61003, група радног места 10 и 465 бодова, један извршилац;
5. лимар у Одсеку за оправку структуре ваздухоплова у Одељењу за оправку структуре ваздухоплова и радове Погона за оправку структуре и агрегата ваздухоплова Сектора за ремонт ваздухоплова, КВ, ЕС 62143, група радног места 09 и 510 бодова, један извршилац;
6. столар у Одељењу за занатске радове у Погону за ремонт мототехничких средстава Сектора за ремонт средстава ПВО и МТС, КВ, ЕС 62149, група радног места 09 и 500 бодова, један извршилац;
7. механичар за возила точкаше у Одељењу ремонта РС НЕВА М1Т Погона за ремонт средстава ПВО Сектора за ремонт средстава ПВО и МТС, КВ, ЕС 62102, група радног места 08 и 545 бодова, један извршилац;
8. металофарбар у Одсеку фарбаре Погона површинске заштите и синтеровања Сектора производње, КВ, ЕС 62144, група радног места 09 и 510 бодова, један извршилац;
9. чувар у Одељењу чуварском Службе чуварског и противпожарног обезбеђења Сектора за оперативне послове, НКВ, ЕС 61001, група радног места 13 и 270 бодова, један извршилац;
10. радник за спремање просторија у Одељењу за одржавање чистоће просторија Сектора за логистику и набавке, НКВ, ЕС 61001, група радног места 13 и 250 бодова, четири извршиоца;
11. бравар у Одсеку за оправку стајног трапа и елиса у Одељењу за оправку агрегата ваздухоплова, стајног трапа и елиса Погона за оправку структуре и агрегата ваздухоплова Сектора за ремонт ваздухоплова, КВ, ЕС 62140, група радног места 09 и 510 бодова, један извршилац;
12. механичар за возила точкаше у Одсеку надзвучне авијације Погона за испитивање ваздухоплова Сектора за ремонт ваздухоплова, ВКВ, ЕС 62102, група радног места 06 и 660 бодова, један извршилац.

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- да су кандидати пунолетни држављани Републике Србије,
- да имају одговарајућу стручну спрему за радно место на које конкуришу, односно да имају прописано образовање за формацијско место на које конкуришу
- да су безбедносно проверени и да немају безбедносних сметњи за пријем у службу,
- да нису негативно оцењивани у току службе,
- да се налазе на служби у Министарству одбране или Војсци Србије у својству професионалног војника.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- радно место на редном броју 1, 2, 3 и 12:
 - завршена средња школа за мототехничка занимања, поседовање одговарајућег 5. степена стручне спреме (ВКВ), односно специјализација;
- радно место на редном броју 4:
 - завршена средња школа у трајању од 4 године;
- радно место на редном броју 5:
 - завршена средња школа у трајању од 3 године за раднике металске струке;
- радно место на редном броју 6:
 - завршена средња школа у трајању од 3 године за раднике столарске струке;
- радно место на редном броју 7:
 - завршена средња школа у трајању од 3 године за раднике мототехничког занимања;
- радно место на редном броју 8:
 - завршена средња школа у трајању од 3 године за КВ раднике;
- радно место на редном броју 9 и 10:
 - завршена основна школа;
- радно место на редном броју 11:
 - завршена средња машинска школа у трајању од 3 године за КВ раднике металске струке.

НАЧИНА КОНКУРИСАЊА И ПОДНОШЕЊА ПРИЈАВЕ

Кандидати молбе подnose јединицама–установама у којима се налазе у служби, са назнаком за које формацијско место конкуришу.

У пријави мора да буде недвосмислено наглашено на које радно место конкурише. Зависно од тога на колико радних места конкурише, кандидат доставља један примерак оригиналне документације и потребан број копија (оверава их овлашћено лице у команди јединице у којој се кандидат налази на служби). Пријаве у којима није наведено за које радно место кандидат конкурише неће се разматрати.

Команде јединица–установа примљене молбе службеном поштом достављају јединици у којој се налази формацијско место за које кандидати конкуришу.

Уз пријаву за конкурс, која треба да садржи основне личне податке, адресу и контакт телефон, претпостављеној команди или јединици–установи у којој су на служби кандидати достављају

- кратку биографију,
- уверење о држављанству (оригинал или копија оверена у суду или општини, не старије од 6 месеци),
- извод из матичне књиге рођених (оригинал или копија оверена у суду или општини – не старији од шест месеци уколико није нов образац),
- оверену фотокопију дипломе о стеченом образовању (оригинал или копија оверена у суду или општини),
- оверене копије сведочанства за завршен сваки разред средње школе, а за формацијска места за које је прописан НКВ оверену копију сведочанства о завршеној основној школи,
- мишљење и сагласност претпостављеног старешине на положају команданта батаљона, њему равног или вишег,
- попуњен и оверен образац и сагласност за извршење безбедносне провере (тражити га у команди јединице у којој се кандидати налазе у служби),

- потврду надлежног старешине да кандидат нема негативних службених оцена,
- оверен картон основних личних података (КОЛП). Команде јединица–установа, примљене молбе, службеном поштом достављају на адресу:

ВЗ „Мома Станојловић“

**Улица пуковника Миленка Павловића број 160
11273 Батајница**

са знаком „За конкурс за пријем у службу“.

Кандидати који уђу у најужи избор, пре пријема на тражено радно место, а на захтев комисије за избор, доставиће лекарско уверење о здравственој способности.

ИЗБОРНИ ПОСТУПАК

Изборни поступак ће се спровести само међу кандидатима који испуњавају све услове конкурса.

Са свим кандидатима међу којима се спроводи изборни поступак конкурсна комисија обавиће разговор, након чега ће кандидати бити упућени на психолошко тестирање у надлежне војноздравствене установе. Уколико кандидат не задовољи на психолошкој процени, искључује се из даље селекције.

За кандидате који испуњавају услове конкурса и задовоље критеријум психолошке процене, уз њихову писану сагласност, биће извршена безбедносна провера. Кандидати који уђу у најужи избор пре пријема у радни однос доставиће лекарско уверење о здравственој способности.

Позив за разговор и остала обавештења достављају се кандидату на адресу која је наведена у пријави на конкурс, односно на адресу јединице–установе у којој је лице на служби.

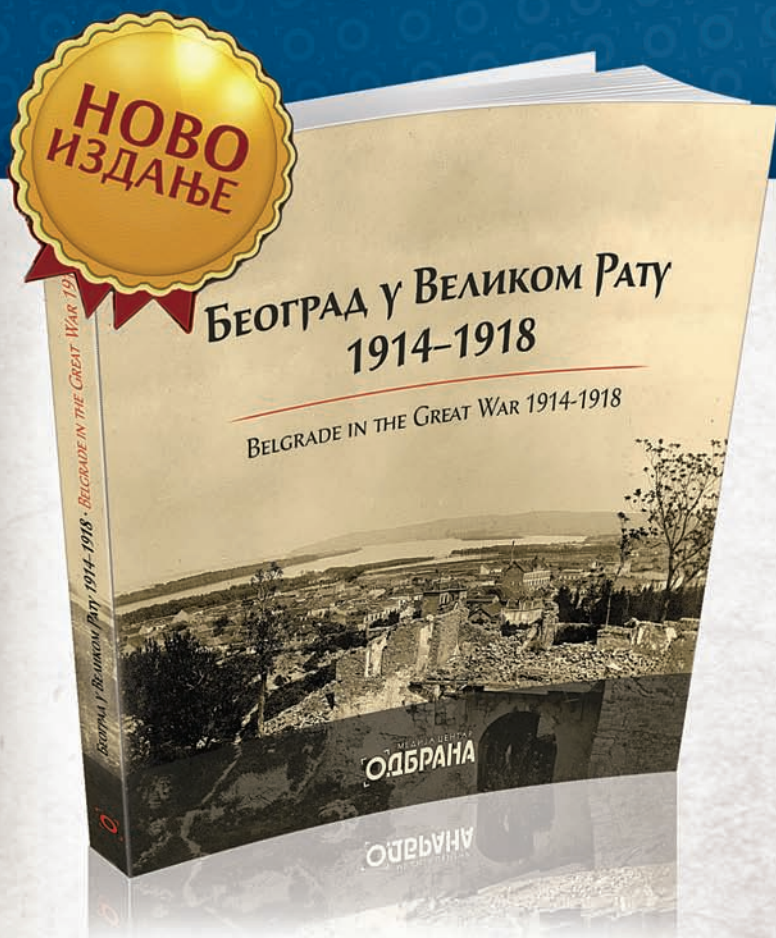
Сагласно одредби члана 125. Закона о Војсци Србије, између кандидата који испуњавају опште и посебне услове конкурса, првенство под једнаким условима има супружник, односно члан породице погинулог професионалног припадника Војске Србије, погинулог или умрлог од последица повреда задобијених у вршењу службе у војсци Србије и супружник професионалног припадника Војске Србије премештеног из једног у друго место службовања.

Одлуку о пријему донеће надлежни старешина и о њеном садржају биће обавештени сви кандидати који учествују у изборном поступку.

Рок за подношење пријава је 8 дана од дана објављивања.

Неблаговремене, недопуштене, неразумљиве или непотпуне пријаве, уз које нису приложени сви потребни докази на тражени начин, неће се узимати у разматрање и биће одбачене закључком против кога се може изјавити жалба.

Додатне информације могу се добити на телефон **011/3716-065** (војни службеник ппк Дарко Љутић) и на сајту Министарства одбране Републике Србије (www.mod.gov.rs) и Војске Србије (www.vs.rs) ■

БЕОГРАД У ВЕЛИКОМ РАТУ 1914-1918

Снежана Вицић
Броширано, 23x21, 104 стр.
шифра: 111324; цена: 880,00;
са попустом: 616,00

Како је изгледао Београду у Првом светском рату? Албум фотографија и разгледница хронолошки прати живот града од 1914. до 1918. године. Текст је општег енциклопедијског карактера, ослобођен крутог научног приступа и тако прилагођен широј читалачкој публици. Књига је преведена на енглески језик.

ХОТЕЛ „БРЕЗА“ ВРЊАЧКА БАЊА

2016

позива вас да у јединственом амбијенту најпознатије српске бање дочекате Нову годину. Нудимо аранжмане на бази два или три полупансиона. Аранжман обухвата свечану новогодишњу вечеру 31. децембра и пиће у вредности до 300 динара.

И првог дана нове 2016. године Хотел „Бреза“ организираће репризу новогодишњег славља!

Опис аранжмана:

- 2 или 3 ноћења са боравишном таксом (дводневни аранжмани биће у продаји после 15. децембра)
- Новогодишњи коктел
- Новогодишњу вечеру
- Свечану вечеру 1. јануара

За боравак краћи од три дана цена полупансиона увећава се за 20%.

За децу од 3 до 12 година не плаћа се свечана вечера.

Плаћање – 30% аванс,

30% у току трајања аранжмана,

а остатак је могуће платити у две рате чековима грађана.

За туристичке агенције посебне повољности.

ЦЕНЕ АРАНЖМАНА – грађани Србије и странци	31. 12. 2015. – 3. 1. 2016.	31. 12. 2015. – 2. 1. 2016.
1 / 2 +1	16.270	14.660
1 / 2 француски лежај	16.570	14.900
1 / 2 класичан лежај	16.570	14.900
1 / 1 класичан лежај	17.320	15.500
1 / 1 француски лежај	18.670	16.580
апартман	20.920	18.380
Апартман президент	22.720	19.820

ЦЕНЕ АРАНЖМАНА – припадници МО и ВС	31. 12. 2015. – 3. 1. 2016.	31.12. 2015. – 2. 1. 2016.
1 / 2 +1	14.800	13.484
1 / 2 француски лежај	15.040	13.676
1 / 2 класичан лежај	15.040	13.676
1 / 1 класичан лежај	15.640	14.156
1 / 1 француски лежај	16.720	15.020
апартман	18.520	16.460
Апартман президент	19.960	17.612

Контакт телефони:

011 3626 535

036 612 400

036 602 144

036 602 140

Факс: 036 612 401

info @ hotelbreza.rs

Hotel "Breza"

ШТИТ 2015

Снимио Марко РУПЕНА